

**İLKOKULA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ANNE TUTUMLARI İLE
BİLGİSAYAR OYUN BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Hülya Sayıcı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Hülya

Soyadı: SAYICI

Bölümü: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: İlkokula Devam Eden Çocukların Anne Tutumları ile Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişki

İngilizce Adı: Relationship Between Mother Attitudes and Computer Game Addiction in Primary School Children

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Hülya SAYICI

İmza: :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hülya SAYICI tarafından hazırlanan “İlkokula Devam Eden Çocukların Anne Tutumları ile Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. F. Abide GÜNGÖR AYTAR
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Dilek ACER
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 20/11/2019

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Selma YEL

**İLKOKULA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN
ANNE TUTUMLARI İLE BİLGİSAYAR OYUN BAĞIMLILIĞI
ARASINDAKİ İLİŞKİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hülya Sayıcı
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Aralık, 2019**

ÖZ

Çalışmada ilkokula devam eden çocukların anne tutumları ile çocuklarının bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın örneklemini İzmir ilinin Karşıyaka ve Bayraklı ilçelerinde ilköğretim eğitimlerine devam eden öğrenciler arasından 367 öğrenci ve bu öğrencilerin annesi oluşturmuştur. Tarama modeli doğrultusunda yapılan çalışmada anneler için Hamel Anne Tutumu Ölçeği ile çocuklar için Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. İstatistik çalışması için ANOVA, T testi ve Pearson korelasyon testleri yapılmıştır.

Çalışmanın sonucunda annelerin eğitim durumu, yaşı ve ailelerin aylık gelir düzeyi ile çocukların bilgisayar bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte annelerin otoriter tutumu, demokratik tutumu, ilgisiz ve tutarsız tutumu ile aşırı koruyucu tutumunun çocukların bilgisayar bağımlılığı arasında zayıf bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Oyun, Bağımlılık, Bilgisayar, İlkokul, Öğrenci, Anne Tutumu

Sayfa Adedi: 123

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR

**THE RELATIONSHIP BETWEEN
MOTHER ATTITUDES AND COMPUTER GAME ADDICTION OF
PRIMARY SCHOOL CHILDREN
(Master Thesis)**

**Hülya Sayıcı
GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
December, 2019**

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the relationship between the attitudes of children attending primary school and computer game addiction of their children. Accordingly, the sample of the study consisted of 367 students and their mothers among the students attending primary education in Karşıyaka and Bayraklı districts of İzmir. In the study conducted in line with the screening model, a questionnaire was applied using Hamel Maternal Attitude Scale and Computer Game Addiction Scale. The data obtained as a result of the research was analyzed in SPSS program. ANOVA, T test and Pearson correlation tests were performed for statistical study.

As a result of the study, it was found that there was a significant relationship between the education level, age and monthly income level of the mothers and the computer addiction of the mothers. However, mothers' authoritarian attitude, democratic attitude, indifferent and inconsistent attitude and overprotective attitude have been shown to be a weak relationship between children's computer addiction.

Keywords: Game, Addiction, Primary School, Student, Mother Attitude

Number of Pages: 123

Consultant: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Amaç.....	7
1.3. Önem	8
1.4. Varsayım ve Sınırlılıklar	9
1.5. Tanımlar	9

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Orta Çocukluk Döneminde Gelişim	11
2.2. Anne Tutumları.....	16
2.2.1. Demokratik (Yetkin) Anne Tutumu.....	19
2.2.2. Otoriter Anne Tutumu	19
2.2.3. Aşırı Koruyucu Anne Tutumu.....	21
2.2.4. İlgisiz Anne Tutumu	22
2.2.5. Tutarsız Anne Tutumu	23
2.2.6. Mükemmelliyetçi Anne Tutumu.....	24

2.2.7. Serbest (Gevşek) Anne Tutumu.....	24
2.2.8. Kaplan Anne Tutumu.....	25
2.2.9. Helikopter Anne Tutumu.....	25
2.2.10. Yetkeli Anne Tutumu.....	26
2.2.11. Yetkeci Anne Tutumu.....	26
2.3. Oyun Kavramı.....	27
2.3.1. Oyun Türleri.....	30
2.4. Bağımlılık.....	31
3.2.1. Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ve Ölçütleri.....	32
2.5. İlgili Araştırmalar.....	35
2.5.1 Yurt İçinde Anne Tutumları Üzerine Yapılan Araştırmalar.	35
2.5.2. Yurt Dışında Anne Tutumları Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	39
2.5.3. Yurt İçinde Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	40
2.5.4. Yurt Dışında Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	44

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırma Modeli.....	46
3.2. Evren ve Örneklem.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları.....	48
3.4. Veri Analizi.....	49

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....	51
-------------------------------	-----------

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
-------------------------------	-----------

KAYNAKLAR.....	91
-----------------------	-----------

EKLER.....	104
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	105
EK 2. HAMEL ANNE TUTUM ÖLÇEĞİ FORMU.....	106
EK 3. BİLGİSAYAR OYUN BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ FORMU.....	108

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1931’den bu yana bazı ebeveynlik tutumlarının kronolojik listesi.....	18
Tablo 2: Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine İlişkin Dağılım.....	46
Tablo 3: Çalışmaya Katılan Öğrenci ve Annelerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler.....	47
Tablo 4: Hamel Anne Tutum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik İstatistikleri.....	51
Tablo 5: Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik İstatistikleri.....	52
Tablo 6: Çocukların Sınıflarına Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları.....	52
Tablo 7: Çocukların Sınıflarına Göre Çocukların Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları.....	54
Tablo 8: Annelerin Yaşına Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları.....	56
Tablo 9: Annelerin Yaşına Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları.....	57
Tablo 10: Annelerin Medeni Durumuna Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları.....	59
Tablo 11: Annelerin Medeni Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları.....	60

Tablo 12: <i>Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	62
Tablo 13: <i>Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	63
Tablo 14: <i>Aile Gelir Düzeyine Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	65
Tablo 15: <i>Aile Gelir Düzeyine Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	67
Tablo 16: <i>Ailedeki Toplam Çocuk Sayısına Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları</i>	69
Tablo 17: <i>Ailedeki Toplam Çocuk Sayısına Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları</i>	70
Tablo 18: <i>Çocuğun Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	72
Tablo 19: <i>Çocuğun Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları</i>	74
Tablo 20: <i>Çocuğun Bilgisayar Sahibi Olma Durumuna Göre “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları</i>	75
Tablo 21: <i>Ailede Haftasonu Rutini Olma Durumuna Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları</i>	77
Tablo 22: <i>Ailede Haftasonu Rutini Olma Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları</i>	78
Tablo 23: <i>“Hamel Anne Tutum Ölçeği” Alt Boyutları ve “Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Alt Boyutlarının Korelasyon İlişki Katsayısının Yorumlanması</i>	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1:</i> Oyun-Gelişim İlişkisi.....	28
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Anne karnında gelişim süreçleri başlayan çocukların, doğumuyla beraber bu gelişim süreçleri devam eder. Yenidoğan bir bebeğin ebeveynleri ilk karşılaştıkları bireylerdir (Gander & Gardiner, 2010). Gelişim aşamasında edindiği bütün bilgiler, ilk doğumundan itibaren ailesine dayanmaktadır ve bu bilgileri tamamen yaşayarak ve deneyimleyerek edinmektedir. Çocuğun nasıl bir kişiliğe bürüneceği konusunda en önemli kurum olan aile, çocuğun gelişimi üzerinde son derece önemli bir etkiye sahiptir (Santrock, 2012).

Toplumsal yaşamda çocuğun kendi yerini alabilmesi, kendini tanıyabilmesi, kendi kendine yetmesi vb. bütün konularda aile büyük bir rol oynamaktadır ve çocuğun bu nitelikleri kazanabilmede önemli bir süreç olan çocukluk döneminde aile, çocuğu istemli veya istemsiz biçimde şekillendirmektedir. Çünkü çocuğun örnek alacağı, taklit edeceği, bireyler, yine en yakınında bulunan aile içerisindeki bireylerdir (Santrock, 2012).

Aile, açık bir şekilde gelişim çağındaki çocuğun, toplumsal alanlarda karşılaşacağı durumlarla veya zorluklarla başa çıkabilmeyi öğrendiği yer olarak tanımlanmaktadır (Winnicott, 2012). Toplumun temel yapı taşını oluşturan, anne ve çocuklardan oluşan sosyal bir kurum olan aile, farklı roller kapsamında birbirleri üzerinde etki bırakan insanlardan oluşmaktadır. Aile, üyelerinin hayattan duydukları hazzı arttırma konusunda, en önemli görülen kurumdur. Bir kurum biçiminde ailenin yürüttüğü faaliyetler, üyelere rol olarak dağıtılmaktadır. Ailedeki başlıca ekonomik ve sosyal konularda karar alma ve sorumluluğun

dağılım şekli aile üyelerine yüklenen rollerle açıklanmaktadır. Başlıca sosyal kararlar; kadın ve erkek arasındaki sosyal çerçevede paylaşılan duygu modelleri ve faaliyetleridir. Söz konusu kararlar, aileye dair farklı sosyal kurumların etkileşim kapsamlarını etkilemektedir ve bu nedenle önemli görülmektedir. Toplumun şekillenmesinde kilit nokta olan çocukların alışkanlıklarının ve sorumluluklarının ne olacağı üzerinde en etkin unsur aile kurumudur (Günay & Bener, 2011).

Bireylerin eğitimi, öncelikle ailede başlar, sonrasında oyun arkadaş çevresi, okul, iletişim araçları, akran çevresi ve ekonomik kurumların etkileşim içerisinde bulunduğu yerlerde devam eder. Bu şekilde bireyin sosyal etkileşim alanı gün geçtikçe genişler. Çocuğun toplumda yerini sağlıklı bir şekilde alabilmesi konusunda en önemli unsur olan aile, çocuğun toplumsallaşmasını olumsuz veya olumlu şekilde etkilediği için eğitimin hedefine ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Samimi ve yüz yüze ilişkilerin en yoğun ve en güçlü olduğu aileler, bireyin kişilik oluşumunda birinci sırada yer almaktadırlar. Çocuğun yetiştirilme ortamı ve tarzı, ailesinin sergilediği davranışlar, çocuğun sosyal, zihinsel ve kişilik gelişimini hayatın her anında etkilemektedir (Akbaşlı & Kavak, 2008).

Çocuğun gelişim döneminde ne şekilde yetiştirileceği oldukça önemli bir konudur. Çünkü çocuk ne şekilde yetiştirilirse, oluşturmuş olduğu kişilik yapısı yaşamı boyunca değişmeyecek bir niteliğe sahip olur. Çocuk bu dönemde benliğini algılamakta ve kişiliğini oluşturmaktadır. Bu noktada devreye anne yetiştirme tutumları girmektedir (Alampay & Jocson, 2011). Bu yetiştirme tutumları arasında; en sağlıklı ve uygun olarak görülen, çocuklara sürekli hoşgörüyle yaklaşıldığı, kendilerini güvende hissetmelerine olanak sağlayan demokratik anne tutumu; çocuğun sürekli olarak anne tarafından belirlenmiş katı kurallar ve yasaklar çerçevesinde yetişmesini temel alan otoriter anne tutumu; çocuğu sürekli olarak aşırı derecede koruma ve denetim altında tutulması ve çocuğun bağımsız hareket etmesinin önlenildiği aşırı koruyucu anne tutumu ve çocuğun tamamen anne sevgisinden ve şefkatinden yoksun kaldığı ilgisiz ve tutarsız anne tutumları yer almaktadır (Alkan Ersoy, Kurtulmuş & Çürük Tekin, 2014).

Çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun bütün yaşamı üzerindeki etkisi incelendiğinde, sürekli bir gelişim içerisinde olan teknolojinin toplumsal yaşama dâhil olduğu gibi aile yaşamına da dâhil olduğu görülmektedir. Toplumda en yaşlısından en gencine bütün bireylerin kullandığı teknoloji, bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz yönde etki

bırakmaktadır. Özellikle çocukluk döneminde başlayan ve ailenin bilinçsiz bir şekilde çocukların teknoloji kullanımına yönelik tutumlarının, çocukların daha çok erken yaşta bilgisayar oyunu bağımlılığına sahip olmalarına neden olduğu görülmektedir (Arıcak, 2015).

Ailelerin çocuklarına örnek olmaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Özellikle çocuğun ailede en yakın olduğu bireyin anne olmasından hareketle, annenin çocuğa karşı gösterdiği tutumlar, çocuğun oyun bağımlısı olmasına sebebiyet verebilmektedir. Çocuk anneden alamadığı bazı duygular ve yaşamak istediği bazı şeyleri sanal mecrada aramaktadır. Bunu online oyunlarda tanıştığı kişileri hayatında eksik gördüğü karakterlerin yerine koyarak ya da yaşamak istediklerini orada canlandırmaya çalışarak denemektedir. Bununla birlikte günlük yaşamında takdir görmeyen ya da birtakım başarısızlıklar yaşamış olan çocuk, dijital oyunlar aracılığı ile bir başarı elde ederek eksik kalan takdir edilme hissini tamamlamaya çalışmaktadır. Oyun bağımlılığının çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi çocuğun toplumsal alanlarda da problemler yaşamasına yol açabilmektedir. Çünkü özellikle dijital oyunların ön planda olduğu bu dönemde oyun içerisindeki çevre çocuğun yaşam alanını nasıl şekilleneceğine yön verebileceği gibi ana karakterler de karakterine şekil verebilir. Bunun yanında arkadaşlarına karşı davranışlarını da etkileyebilmektedir (Yücel, Çelebi & Kılıç, 2014).

1.1. Problem Durumu

Bilişim teknolojileri, eğitim, eğlence ve gelişimi destekleme anlamında, çocuk ve gençlere birçok olanak sunmaktadır. Okul öncesi çağda çocukların kullanmaya başladığı ve sonrasında adolesan dönemde daha yaygın kullandıkları bilgisayarın, büyümekte ve gelişmekte olan çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimleri açısından olumsuz etkilerinin de olabileceği bilinmektedir (Sümer vd., 2010). Çocukların ve gençlerin tablet, cep telefonu gibi teknolojik aletleri sıklıkla kullanmaları sonucunda ciddi ve yaşam kalitesine bozan; gelişim gecikmesi, uyku bozuklukları, epidemik obezite, mental hastalıklar, dijital demans, saldırganlık ve bağımlılıklar gibi birçok sağlık sorunlarıyla karşılaştıkları çeşitli araştırmalara dayalı olarak belirtilmiştir (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-V [DSM V], 2014).

Bebeklik dönemi olarak nitelendirilen 0-2 yaş arası, çocuğun zihinsel, duygusal ve fiziksel anlamda en hızlı şekilde geliştiği dönem olarak belirtilmektedir. Bu nedenden ötürü söz konusu dönemde çocuğun sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yeterli görülmemektedir. Bebeklik döneminde, becerileri yeterli seviyede gelişmeyen bebeğin, kendisine bakım veren kişiye bağımlı bir süreç izlediği görülmektedir. Bu bağımlılık sürecinde bebeğin bakım veren kişi ile kurduğu doğrudan ilişki, onun duygusal ve zihinsel gelişimi için oldukça önemli bir yapıya sahiptir. Bu ilişkinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi ve hem yetişkinlerde hem çocuklarda görülmekte olan psikopatolojik tablolar arasında bir bağlantı oluşmasındaki temel basamak ise Bowlby'in "Bağlanma Kuramını" ortaya atmasıdır. Bowlby'nin ortaya koyduğu bağlanma kuramı, bir çocuk psikanalizi olarak değerlendirilmektedir. Bu kuramın en temeli ise, annenin bebeği için dış dünyayı araştırabileceği ve gerektiğinde de güvenlik duygusu içinde geri bildirimler yapabileceği güvenli bir alan oluşturması olarak belirtilmektedir (Tüzün & Sayar, 2006).

İlk temel ilişki olarak nitelendirilen anne ve çocuk arasındaki ilişkisi, hayatın gelecek dönemindeki bağlanmalar açısından da örnek olmaktadır. Anne-çocuk ilişkisinde ortaya çıkan yetersizlikler veya aksaklıkların, bağlanmayı olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmektedir. Bu temel ilişki değişmez olmasa da güvenli/güvensiz şeklinde oluşmasının ardından çok az değişkenlik belirtileri göstermektedir. Bu doğrultuda eksik/bozulmuş bir bağlanma süreci veya bu süreci etkileyen faktörlerin sürekliliği, sonraki gelişim aşamalarını da olumsuz etkileyecektir. Bowlby'nin ortaya koymuş olduğu çalışmalardan yola çıkarak, güvensiz bağlanma şekli yaşamın ilerideki dönemlerinde psikopatolojinin belirleyicisi olarak düşünülmekteyken, güvenli bağlanma ise sağlıklı gelişim süreçleriyle bağdaştırılmaktadır (Gander & Gardiner, 2010).

Dünyada çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de bilgi iletişim teknolojisi alanında yaşanmakta olan gelişmeler toplum yaşamını etkilemektedir. Yapılan birçok araştırmada bilgi iletişim teknolojisi alanında meydana gelen gelişmelerin bir toplumun gelişmişlik düzeyine; kullanımının ise toplumların refah düzeylerine ait bir ölçüt olduğu ifade edilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler doğal olarak insanları, yaşamlarını ve aralarındaki ilişkileri de etkilemektedir. Toplumun her kesimini bir zincir oluşturarak etkileyen teknolojik gelişmeler aile kavramını ve aile içi iletişim olgusunu da etkilemektedir (Arıcak, 2015).

Gelişen teknoloji ile birlikte internet kullanımının yaygınlaşması bilgisayar gibi araçların yaşamın vazgeçilmezleri konumuna gelmesine neden olmuştur. İnternet kullanımı ve teknolojik araçların hızlı bir şekilde yaygınlaşması, patolojik seviyede kullanıma ve yeni bağımlılık türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnternet, bilgisayar kullanımının aşırı şekilde olmasının olumsuz etkilere sebep olduğu konusunda son on yıl içerisinde birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Yapılan ilk araştırmalar internetin patolojik kullanımı ve bağımlılık alanında olup bu alanda yapılmış pek çok epidemiyolojik çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında bu çalışmalarda internet bağımlılığının her yaşta görülebildiği ancak 12-18 yaş grubunun en büyük risk grubunu oluşturduğu belirtilmektedir. Ergenlerle yapılan çalışmalarda internet bağımlılığı yaygınlığının %8-%26 arasında olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra internet bağımlılığına dair yapılan araştırmalar neticesinde patolojik internet kullanımı olan ergenlerin yarısının patolojik oyun oynama kriterlerini de taşıdığı, yaş grubu küçüldükçe oyun oynamamanın patolojik internet kullanımı için daha büyük bir risk etkeni olduğu da belirtilmektedir (Ayas & Horzum, 2016).

Çocukların oldukça ilgi gösterdiği bu bilgi iletişim araçlarının, özellikle gelişim aşamasında olan çocukları büyük derecede etkilediği ifade edilmektedir. Bilinçli kullanımda bilgi iletişim araçları, çocuklar için kayda değer bir gelişim aracı olabilirken, bu alanın kontrolünün sağlanması kolay olmamakta ve bu nedenle de mevcut araçlar kötü amaçlarla da kullanılabilir. Söz konusu durum son dönemlerde özellikle çocukları tehdit eder boyutlara erişmektedir (Arıcak, 2015). Bu bağlamda bakıldığında aile içi iletişim olgusu devreye girmekte ve bu konu aile içi ilişkiler çerçevesinde incelenmektedir.

Nisan 2012’de yapılan “Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırma” sonuçlarına bakıldığında, internete erişim olanağı bulunan hane oranı %47,2 olarak artış göstermiştir. Söz konusu oran 2011 yılının aynı döneminde %42,9; 2009 yılında ise %30 olarak tespit edilmiştir. 2012 yılı Nisan’dan itibaren 16-74 yaş aralığındaki kişilerde interneti kullanma oranı %47, 4 olarak belirtilirken; bu oran 2011 yılında %45, 2009 yılında %38,1 olarak belirtilmiştir (Santrock,2012). Buna ilave olarak kitle iletişim araçlarının kullanımı ve bu araçlara olan bağlılığın zamanla teknolojinin gelişmesiyle de bu oranlarda olan artış devam etmiştir.

Ebeveynlerin, çocuğu yetiştirme ve eğitme gibi zorunlu ve oldukça önemli olan görevlerini televizyona devrettikleri görülmektedir. Televizyon bir nevi elektronik bakıcı olarak

tanımlanmaktadır. Çocuklar, televizyondan yetişkinlere göre daha fazla etkilenmektedirler. Olumlu bir uyarı kaynağı olarak da görünen televizyon, aile içinde ve dışında toplumsal iletişimi en alt seviyeye indirgediği için çocuğun ahlaki ve sosyal gelişimini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bununla birlikte televizyonların çocukların hayatındaki etkisi çok net bir şekilde bütün araştırmalarda görülmektedir. Çocukların televizyonda izledikleri programların etkisiyle dostluk kurmak, paylaşmak, işbirliği yapmak, yardımlaşmak ya da sevmek gibi olumlu sosyal davranışlar geliştirmeleri yanı sıra saldırganlık, şiddet, ihtiras, ahlaki yozlaşma gibi olumsuz davranışları geliştiren iletileri de belleklerine aktararak negatif etkilendikleri belirtilmektedir (Piaget & Inhelder, 2019).

Çocukların oyunla tanışma yaşlarının üç yaş civarındadır, hatta bazı bilgiler doğrultusunda bir buçuk yaşa kadar düştüğü belirtilmiştir. Bu doğrultuda sanal oyunlarla oynama yaşının çok küçük yaşlarda başlamasında, ebeveynlerinin gerçek alanda oyun oynama yerine çocuklarına dijital oyun dünyasını sunmalarının neden olduğu ve bunun yanı sıra çocukların gerçek yaşamdaki oyun alanlarına nazaran sanal oyun alanlarını daha kolay kullanmalarının neden olduğu düşünülmektedir. Çocuklar sanal oyunları oynama araçlarından en çok tablet bilgisayarı kullanmaktadır. Buna ilave olarak dokunmatik ekranı olan kitle iletişim araçları da çocuklar tarafından sanal oyun materyali olarak kullanılmaktadır. Ebeveynlerden edinilen bilgiler doğrultusunda çocukların çok küçük olmalarına rağmen bu cihazlara hâkimiyetinin olduğu ve yeterli seviyede kullanabildikleri de belirtilmektedir. Bunun yanı sıra ailelerin çocuklarına bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarını sağladıkları da belirtilmektedir (Avcı & Toran, 2012).

Kitle iletişim araçları arasında yer alan bilgisayar da çocukların bağımlılık gösterdiği araçlar arasında gözlemlenmektedir. Bilgisayar oyunlarının genellikle internet üzerinden oynanan oyunlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, internet bağımlılığı ile bilgisayar bağımlılığı arasında pozitif ilişki olabileceğini öne süren uzmanların yanında, internette oyun oynamak haricinde pek çok farklı faaliyetin gerçekleştirilmesi nedeniyle bu iki bağımlılığın birbirinden ayrı kavramlar olduğunu savunanlar da mevcuttur. Bu bağlamda internet bağımlılığı, henüz gelişimleri tamamlanmamış olan çocuklarda ve ergenlerde büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca bu bağımlılığın tanımı net olarak yapılamamakta ve bunun nedeni olarak da bağımlılığın oluşması için bulunması gereken nitelikleri ölçen araçların sınırlılıkları, bağımlılık konusunun genelde yayın kuruluşlarınca derlenmesi ve gerçek özelliklerinden ayrı bir şekilde gösterilmesi, örneklemelerin yeteri kadar temsil edici

konumda bulunmamasıdır. Bu sebeplerle, Türkiye’de halen kesin bir risk seviyesi bilgisi bulunmamaktadır (Arıcak, 2015).

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; anne tutumları ile çocukların bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada çocukların bilgisayar oyunu bağımlılıkları ele alınmıştır. Bu konunun ele alınmasının nedeni ise, çocukların benliklerinin oluştuğu dönemde gelecekteki sosyal yaşamlarını etkileyecek olan bilgisayar oyunu bağımlılığı alışkanlıklarının anne tutumlarından kaynaklanıp kaynaklanmadığının belirlenmesidir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde birey sosyal yaşam alanı, aile, okul gibi sosyal çevrelere göre değerlendirilerek ve ailenin toplumsal yaşamın başlangıcı ve merkezi olduğu göz önünde bulundurularak, anne tutumları açısından çocukların bilgisayar oyun bağımlılığı incelenmiştir.

İlkokula devam eden çocukların, annelerinin tutumlarını ve çocukların bilgisayar oyun bağımlılıklarını ölçmeye yönelik olan bu çalışmada temel problem cümlesi ve alt problemleri şu şekilde sıralanabilir:

- Anne tutumları
 - a) Çocukların sınıfına göre
 - b) Annelerin yaşına göre
 - c) Annelerin medeni durumuna göre
 - d) Annelerin öğrenim durumuna göre
 - e) Ailelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre
 - f) Çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre
 - g) Çocuğun bilgisayar/tablet sahibi olma durumuna göre
 - h) Ailenin hafta sonu rutini olup olmamasına göre
 - ı) Ailelerin aylık gelir düzeyine göre
- farklılaşmakta mıdır?
- Çocukların bilgisayar oyun bağımlılıkları
 - a) Çocukların sınıfına göre
 - b) Annelerin yaşına göre

- c) Annelerin medeni durumuna göre
- d) Annelerin öğrenim durumuna göre
- e) Ailelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre
- f) Çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre
- g) Çocuğun bilgisayar/tablet sahibi olma durumuna göre
- h) Ailenin hafta sonu rutini olup olmamasına göre
- i) Ailelerin aylık gelir düzeyine göre

farklılaşmakta mıdır?

- Anne tutumları ile çocukların bilgisayar oyun bağımlılıkları arasında ilişki var mıdır?

1.3. Önem

Evrimleşen teknoloji çağında bilgisayar artık hayatın her alanında kendisine yer bulmaktadır. Bununla birlikte hitap ettiği kesim genişlemiş, amacı iş yapmak olan makine sağlık, eğitim, kültür, bilim ve hatta eğlence sektöründe çok büyük bir yer edinmiştir. Günümüz toplumundaysa her yaş grubundan insan bilgisayarlara kolaylıkla erişebilmektedir. Çağın ilerlemesi ile birlikte değişen çocuk yetiştirme anlayışının yanında ailelerin ve çocukların oyuncak anlayışı da değişmiş, bilgisayar ve onun gibi diğer cihazlar da oyuncak olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu şekilde çocuklar uçsuz bucaksız olan dijital oyun dünyasını fark etmiş, bu sınırsız dünya zaman zaman bazı çocuklarda bağımlılık oluşturmaya başlamıştır. Bu bağımlılık çocukta kendi kendine gelişmekle birlikte, çoğunlukla da annelerin çocuklarına karşı olan tutumları etkisiyle kendini göstermektedir. Aile içerisinde fazla izin verme, otorite, kararsızlık gibi kimi davranışlar çocuğu farklı arayışlara sürükleyebilmekte, annesinde alamadığı bazı şeyleri dijital oyunlarda aramakta ya da yaşadıklarını burada unutmaya çalışmaktadır. Bazen bu arayış iyiye gidebildiği gibi kötü sonuçlar doğurabilmekte, günümüz aile yapısına zarar vermektedir. Ayrıca sosyal çevreden uzaklaşma, depresyon vb. gibi psikolojik rahatsızlıkların yanı sıra kötü kişilerin etkileri neticesi ile ölüm ile bile sonuçlanabilme ihtimaline sahiptir (Liu & Chang, 2016; Teismann, Förtsch, Baumgart, Het, Michalak, 2014). Bu nedenle bu çalışmada anne tutumlarının ilkökul çocukları üzerindeki oyun bağımlılığına etkisini ele alınmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçların; anne tutumlarının çocuğun davranışları ve psikolojik durumları üzerindeki etkilerini ortaya koyacağı ve bu alanda yapılacak

çalışmalara destek olacağı; günümüzün en büyük problemlerinden birisi olan bilgisayar ve dijital oyunların bağımlılık düzeyine ulaşmasındaki etkenleri araştıran araştırmacılara yardımcı olacağı; bu alandaki uluslararası literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayım ve Sınırlılıklar

Bu araştırmada bulunan varsayımlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen veri toplama araçları bu amaca uygun niteliktedir.
2. Araştırmaya katılan annelerin ve çocukların veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlar gerçek düşüncelerini yansıtmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan  rneklem, İzmir ili evrenini temsil etmektedir.

Bu araştırmada bulunan sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırma, süre kısıtlaması ve maliyet bakımından İzmir ilinin Bayraklı ve Karşıyaka ilçelerindeki ilkokullarla sınırlandırılmıştır.
2. Araştırmanın sonucunda elde edilecek bulgular, İzmir ilinde ilkokulda eğitime devam eden çocuklarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bağımlılık: Alkol, madde, kafein gibi uyurucular, yemek, egzersiz, kumar ve televizyon izleme gibi olgulara yönelik anormal bağlılık şeklinde her tür aşırı davranışı içeren/bu davranışlar için kullanılabilen kavramdır (DSM V). Geçmişte psikiyatrik tanı sistemlerinde kullanılan “maddenin kötüye kullanımı ve bağımlılığı” sınıflandırması, DSM V (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) ile birlikte ‘madde kullanımı ve bağımlılık bozuklukları’ olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik sonucunda yalnızca madde ile ilişkili bozuklukları içeren bağımlılık kavramı maddeyle ilişkili olmayan davranışları da kapsar hale gelmiştir (Noyan, Darçın, Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz, 2015; DSM V).

Tutum: Kişinin insanlarla, nesnelerle, olaylarla ve olgularla alakalı düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını sistemli bir şekilde meydana getiren eğilim; tavır. Kişilere, topluluklara, olaylara, sonuçlara ve varlıklara yönelik olumsuz ya da olumlu duyuşsal tepkileri içeren tutum; inançları, fikirleri ve değerleri de içerir (Bakırcıoğlu, 2012).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Orta Çocukluk Döneminde Gelişim

Çoğunlukla ‘okul yılları’ olarak isimlendirilen orta çocukluk dönemi altı-oniki yaş arasındaki dönemdir. Bu yaşlarda ilk çocukluk dönemine nazaran dil belirgin bir gelişim göstermese de ilk çocukluğa göre daha fazla iletişim kurarlar. Bilişsel kabiliyetleri, özellikle ahlak standartları konusundaki kavramaları ve düşünceyi anlamaları da gelişmeye devam eder. Yüksek ihtimalle en belirgin ilerlemeyi toplumsal etkileşim ile kazanırlar. Ailelerinden daha fazla bağımsızlık isterler ve arkadaşları ile daha fazla zaman geçirmeyi sürdürürler. Çocuk ve arkadaşları bu dönem içerisinde birbirleri üzerinde daha fazla etkiye sahiptir. Zamanlarının çoğunu okulda geçirdikleri için öğretmen çok etkili bir faktördür. Buna bağlı olarak öğretmenin tutumları çok önemlidir. Orta çocukluğa geçiş süresinde ve gitgide artan merak ile birlikte daha işbirlikçi, daha ciddi ve daha güvenli olurlar (Santrock, 2012).

Başarılı bir çevre uyumu, büyük ölçekte, çocukların anne-babalarına, topluma, yaşlılarına ve okulla ilişkin konular ile etkili düşünmeye fırsat verecek bir kavram hiyerarşisi oluşturma kabiliyetleri ile ilgilidir. Toplumda işlev görebilmek amacıyla heyecanları ve duyguları üstünde denetim kurmak, ahlak kurallarına saygı göstermek zorundadırlar. Bu misyonda başarı, çocuğun aile ve yaş grubundaki okul üyelerinden de etkilenmektedir (Miller, 2008).

İşlem öncesi evrede olan çocuklara kıyasla somut işlem evresinde olan çocukların zihinsel yeteneklerinde ilerleme, dillerinde, ilgilerinde, oyunlar ve öğrenme etkinliklerinde

farklılıklar gözlemlenebilir. İşlem öncesinden somut işleme geçiş, gerçek işlemlerin yapılmaya başlanmasından anlaşılabilir. İşlem öncesi düşünceye oranla somut işlem düşüncesinin en anlamlı genel ilerlemesini, işlem yapma yeteneği oluşturur (Piaget & Inhelder, 2019).

Bebeklikte temelleri atılan düşünce, davranış, duygu ve düşünce örüntülerinin yaşamın sonuna dek sürdüğü ve gelişim süresi boyunca içinde ve diğer ilişkilere de genellendiği öne sürülmüştür. Güvenli bağlanma geliştirmiş olan çocuklar, bağlanma kuramına göre, bağlanma figürlerini, gerilim ve stres yaşadıkları zaman güvenli bir kale, oyun oynadıkları zamanlar veya stresli olmadıkları durumlardaysa güvenli bir keşif yeri olarak kullanırlar. Güvenli bağlanma, duyarlı ve doğru zamanlarda ihtiyaca karşılık veren ve her zaman tutarlı olan annenin davranışının bir sonucudur. Çocuk-ebeveyn ilişkisi haricinde başta arkadaş ve akran ilişkileri ve sonra sosyal hayattaki ilişkilerde yetkin olmak, keşiflerinde ortaya çıkan güvende olmak ve yüksek merak kaydı ile, farklı sosyal ve benlik gelişim alanlarında da kıymetli bir özkaynaktır (Sümer & Anafarta Şendağ, 2009).

Psikososyal gelişim kuramları bakımından orta çocukluk dönemindeki çocuk, enerjisini okul ile spor gibi eğitime yönlendirmekte ve başkaları ile beraber bir şeyler üreterek kabullenilmeyi öğrenmektedir. Bilişsel gelişim kuramları bakımından incelendiğindeyse orta çocukluk, bilişsel becerilerin geliştiği bir aralık olarak değerlendirilmektedir. Benmerkezcilik azalır ve sosyal bakış açısı gibi becerilerin gelişimiyle, çocukların eleştirme becerileri, kendilerini anlamaları ve benlik farkındalığı gelişmektedir (Arı & Yaban, 2012).

Yaşlıları ile çocuğun artan ilişkilerinin sebebi ile bağlanma üzerine yapılan araştırmalar, orta çocukluk döneminde yoğun olarak arkadaşlık ve akran ilişkilerine odaklanmıştır. Önceki çalışmalar anne ile babayla güvenli bağlanmış olmanın, arkadaş ilişkileri kurma, sürdürme, derinleştirme, yaşlılardan hoşnut kalma gibi birçok faktörle yakından ilgili olduğunu göstermiştir (Sümer & Anafarta Şendağ, 2009).

Erken çocukluktan orta çocukluğa geçerken bir taraftan bu dönemdeki duygusal ve bilişsel gelişime paralel olarak benlik kavramı karmaşılaşp ve farklı yetkinlik alanlarında farklılaşmaya (şekillenmeye) başlarken, diğer yandan da bağlanma yaşantıları temelinde benlik, başka kişiler ve ilişkilere yönelik “temsiller” somutlaşır. Harter (1998), orta çocukluk döneminde benlik ve başkalarına ilişkin kavramların derinlik ve kapsamının artmasıyla ilişkili olarak, çocukların davranışlar arası genellemeleri daha basit yapabildiklerini ve

kişilik özellikleri gibi örtük özelliklere artan bir şekilde odaklanmaya başladıklarını belirtmektedir (Tüzün & Sayar, 2006).

Freud'un Psikoseksüel kuramında 6-11 yaş arasındaki evre 'gizil dönem' olarak adlandırılır. Bu evrede cinsel içgüdüler söner ve süperegö daha da gelişir. Çocuklar yetişkinlerden ve aile dışındaki aynı cinsten akranlarından yeni sosyal değerler öğrenirler (Berk, 2013). Freud'un ilk üç evresindeki fırtına ve strese sonra, sakin bir dönem gelir. Çocuk bu süreç içinde cinsel dürtülerinden uzaklaşır ve okul ortamı içerisinde sosyalleşmeye başlar. Fikirlerini okul etkinlikleri ve arkadaşlarına yöneltir. Yoğunlukla hemcinsleri ile zaman geçirmeye başlar. Bu dönemdeki dünyası akranları, öğretmenleri ve komşularından oluşur. Bilişsel beceriler edinip, kültürel değerlerini zenginleştirdikleri zamandır. Cinsel enerjileri akmaya devam etse de sosyal kaygı ve cinselliğe karşı durmaya yöneltildikleri için süperegöleri gelişir (Miller, 2008). Bununla birlikte çocuklar bu dönem içerisinde gelişen egoları bir arayış içerisinde olduğu için daha mücadeleci ve sosyal oyunlara yönelirler. Bunlarda başarılı olmaları egolarını besler.

Erikson, doğumdan ölüme 8 özel psikolojik bunalımın yer aldığı evreler sırası olduğunu, buna göre de orta çocukluk evresinde 'çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu' bunalımının yer aldığını söyler. 6 yaşından erinliğe kadar oldukları dönemde çocuklar Erikson'a göre üretken çağlarındadırlar. Bilginin ve çalışmanın daha geniş dünyasında yer edinmek isterler. Çocuk bu dönem içinde "ben öğrendiklerimim" şeklinde düşünmektedir. Öğrenme sadece okulda olmaz. Dışarıda arkadaşlarıyla oynarken, arkadaşının evinde ve kendi evinde de devam eder. Bu süreç içinde elde edilen başarılar, çocuğa özgüven yükler ve çalışkanlık, yeterlilik hisleri verirken; başarısızlıklar aşağılık hissi, işe yaramazlık hissi yaşatır. Bu sebeple bu dönem içerisinde oynadıkları oyunlar oldukça önemlidir. Bu süreçte çocuğun başarılı olduğu oyun alanına bağlı olarak yönelimi güzelce seçilmelidir. Top oynarken başarısız oluyorsa bu onu futboldan, hatta spordan uzaklaştırabilir (Gander & Gardiner, 2010).

Piaget'nin Bilişsel Gelişim kuramına göre gelişimin 4 evresi vardır ve bunlardan 7-11 yaş arası somut işlemler dönemi olarak adlandırılır. Bu evrede çocukların düşünceleri daha örgütlü ve mantıksal olur. Okul çocukları belirli miktarda limonatanın ya da oyun hamurunun görüntüsü değiştikten sonra bile aynı kalabildiğini kavrarlar. Ayrıca nesneleri sınıf ve alt sınıf hiyerarşilerine göre düzenlerler. Ancak düşünce yetişkin zekâsına erişmemiştir. Henüz soyut değildir (Piaget, 2019; Berk, 2013). Buna örnek vermek gerekirse

biri kısa ve geniş bir bardaktaki su ile uzun ve dar bardaktaki su miktarının farklı olup olmadığını anlaması durumudur (Berk, 2013). 8 yaşına gelmiş bir çocuk bunu kolaylıkla anlayabilir. 8-10 yaş arası çocuklar aynı tür nesneleri bazı özelliklerine göre sınıflandırır. Buna ise uygun bir örnek vermek gerekirse; aynı tür futbolcu kartlarını takımlara, liglerine ve oyuncuların oynama konumlarına göre, bu işe saatler ayırarak, yapabilirler. Başka bir özellikse dizme adı verilen işlemdir. Çocuk parçaları belli bir boyuta göre dizerek sıralamaya başlar. Buna bir örnekse Lego parçalarını boylarına göre birleştirmek gösterilebilir. Bu dönemdeki çocuklarda örneklerde de bahsettiğimiz üzere bir kümeleme-gruplandırma üzerine uğraşlar gözlemlenmektedir. Bu yaş dönemine erişmiş çocuklar artık nesnelerin benzerlik ve ayrıntılarını net bir şekilde kavrayabilmektedirler (Miller, 2008).

Lev Vygotsky'nin sosyokültürel kuramına göre, ilkokul dönemindeki çocuklar prova yaparak bilgileri daha uzun bir süre hatırlayabileceklerini öğrenirler. Anaokulundakiler bir listedeki isimleri sadece dinlerken ilkokul çocukları tekrar ederek öğrenmeye çalışırlar. Yine bu sözel çalışma metoduyla birlikte 7-10 yaş arası çocuklar etkin dinleyicidirler. Toplumda güç sahibi olduğunu düşündüğü kimseleri daha özenli dinlerler. Öğretmenleri daha akıcı ve yumuşak bir ses kullanarak konuşuyorsa dikkatlerini verirler (Trawick-Swith, 2013). Bu şekilde öğrenmenin güçlü olduğu dönemler içerisinde tekrar eden ve zorluk kademesi yükselen oyunlar yüksek seviyede eğitici olabilir. Bu dönem içerisinde enstrüman çalışmak çocuğun yeteneğini ortaya çıkarabilir.

Adleryan'ın Kişilik Kuramı kişinin yaşamına yön çizmedeki yaratıcılığına, seçme özgürlüğüne dikkat çekmektedir. Bunun yanında kişilere ve kişilerle toplum arasında olan eşitliğe bağlı ilişkilere odaklanır; sosyal ilgiyi, kişinin başka kişilere ve toplumun geneline olan katkısını, ruh sağlığının çekirdek unsuru olarak belirtir (Ergüner Tekinalp, 2016). Çoğunlukla çocukların problemli davranışlarından şikayetçi olan anneler çatışmayı çözmeyi öğrenmek, daha iyi ebeveynler olmak ve çocukları ile daha etkili bir iletişim kurmak gibi konularda eğitime ihtiyaç hissederler. Adler yaklaşımını kabul eden çeşitli ebeveyn programları vardır ve bu programlar, ebeveynin çocukları ile istenmedik davranışları ile baş etmede efektif beceriler öğretebilmeyi ve demokratik aile tutumu kazandırmayı hedeflemiştir (Gündoğdu, 2016; Akçabozan & Hatipoğlu Sümer, 2016).

Bu dönemler içinde ailede yoğunlukla tartışma ve şiddet olması çocuğu olumsuz yönde etkilemekte ve risk alma ve agresyonu arttırmaktadır. Duygusal bakımdan anlayışlı ve

destekleyici olup, baskıcı ve yasaklayıcı olmayan, empatik ve uyumlu anne çocuk ilişkileriye çocuğun risk alma ve agresyon davranışlarını bastırmakta, olumsuz çocuk grupları ile birlikteliğini azaltarak, olumsuz akran gruplarının etkilerinden çocuğu korumaktadır. Baba bu davranışlara dahil olsa da özellikle annenin çocuğa karşı sıcak ve yakın tutumları riskli ve agresif davranışların önüne geçmektedir (Uludağı & Sayıl, 2009). Anneyle çocuk arasındaki yakın ilişkinin niteliği, annenin, çeşitli davranışları ile çocukların akran ilişkilerini şekillendirerek onları riskli davranışlardan korumaktadır. Ebeveynler, ergenin akranları ile olan ilişkilerini direkt kontrol ederek de onları riskli davranışlardan korumaktadır. Ebeveynler, çocuğun yaşıtları ile direkt kontrol ederek veya gelişim bakımından daha uygun bir uygulama şekli olarak akran ilişkileri açısından onunla iletişim kurarak çocuğun akranları ile ilişkilerini şekillendirmelidir (Bee & Boyd, 2009).

Bu dönem içerisinde en önemli iki etken vardır. Bunlardan birincisi anne ve çocuklarla duygusal ilişki kurmayı öğrenmedir. Biliş ve dildeki gelişim, çocuğu bu dönemde iletişim kurma ve kendini başkalarının yerine koyabilme konusunda gelişir. Yaşadıklarını, öğrendiklerini ve duygularını çevresindeki diğer kişiler ile paylaşmayı öğrenebilir. Anne-baba ve diğer çocuklar ile bu özdeşleşme süresi diğer önemli etmen olan toplumsallaşmayı büyük ölçüde etkilemektedir. İkinci önemli kavram olan toplumsallaşma süreci boyunca anne-baba birbirlerini karşılıklı etkilemek ile birlikte başları da onları etkilemektedir. Birisinin tepki ve davranışları, hatta bakışları ile belli olmaktadır. Anne-babalarının, kardeşlerinin ve başkalarının çocuklara ne şekilde tepki gösterdiği ve bu tepkilerin etkileri de çok ciddidir. Yine bunun tersi biçimde çocukların davranışları anne-babaları ne şekilde etkilediği oldukça önemlidir. Çocuklar toplumsallaşma sürecinde bir grubun işleyişine etki etmekte olan bireyler haline gelirler ve bu süreçte diğer bireylerin değer, davranış ve inançlarını kazanırlar. Bu süreç gerçek doğum ile başlayıp, yaşamın sona ermesine kadar sürer. Son ana kadar artan ve azalan sistemidir. Çocuğun bağımlı davranış gösterme düzeyi, disiplin türü, disipline gerek duyma seviyesi ve çocukların buna tavrı da olmak üzere tamamı, aile içinde olduğu gibi toplumsallaşma süreci ile oldukça yakından ilgilidir (Özyürek & Ceylan, 2014).

Baumrind'in (1980'den akt. Gander & Gardiner, 2010) dediği gibi:

“Toplumsallaşma, bireyin çevreyle karşılıklı etkileşim içinde ne iseler o hale geldikleri, yetişkinlerce başlatılan bir süreçtir, küçük çocuklar için kritik çevresel

bağlam, toplumsal olarak yararlı ve kişisel olarak doyurucu tutumlar ve eylemler biçiminde kendini gösterebilen gizil güçleri önemli yollardan sınırlayacak ya da genişletecek olan ailedir.”

2.2. Anne Tutumları

Aile tutumu, ebeveynlerin çocuğa gösterdiği özel davranış şekillerini, yaklaşımlarının şeklini ifade eder. Tutumun oluşmasında, dikkatin, özenin, ilginin niteliği, çocuğa yönelik ses tonu, mizaç, beden dili, çocuğun bakımıyla alakalı tecrübeler önem taşır. Yaşamın ilk yıllarınca, anneler oldukça büyük önem taşırlar. Pozitif ve destekleyici davranışlar çocuğun gelişiminde kilit bir rol oynamaktadır (Ogelman vd., 2013).

Anne tutumlarını çeşitli kuramcılar incelemiştir. Psikodinamik modelde anne-çocuk arasındaki duygusal ilişkiyle ve bu ilişkinin çocuğun psikososyal ve psikoseksüel kişiliğine olan etkisiyle ilgilenmişlerdir. Anne tutumlarındaki farklılıklar sebebiyle, anne ile çocuk arasındaki duygusal ilişkinin farklı aileler arasında bireysel farklılıklar gösterdiğini savunulmaktadır. Yakın çevrenin çocuğu nasıl şekillendirdiği ile ilgilenen davranışçılara göre ise, davranış tutumdan daha önemlidir. Çocuğun öğrenme çevresindeki farklılıkların, çocuğun gelişimindeki bireysel farklılıklara sebep olduğunu düşünen davranışçılar, anne tutumunu bu çevreyi anlatan davranış örüntüleri olarak nitelendirmektedir (Darling ve Steinberg, 1993).

Baumrind aile tutumları ile yaptığı çalışmalar neticesinde üç temel ebeveyn tutumu ortaya atmıştır. Otoriter, izin verici ve yetkeci (Baumrind, 1978’den akt. Ogelman vd., 2013). Otoriter tutumda anneler çocuğu sürekli kontrol etmeye, sözünü geçirmeye önem verirler. Saygının her şekilde gösterilmesi için, otoritenin kurallarının kabulünün gerekli olduğu düşünülmektedir. Çocuğa karşı gösterilen ilgi azken çocuktan istenilen verim üst seviyededir. Yetişkin dünyasıyla ilgili kurallardan ortaya çıkan aksaklıklar dahi sert cezaları beraberinde getirebilir. Yetkeci tutum, demokrasi, saygı ve mantıkla şekil bulmaktadır Çocuğun birey olduğu kabul edilir ve saygı duyulmaktadır. Bireyselliğin kabulü evle ilgili alınan kararlarda onun fikrinin alınmasını da beraberinde getirir. Çocuk ve anne arasında açık ve karşılıklı bir iletişim vardır. Çocuğun bağımsızlığı daha da desteklenmektedir. İzin verici tutumun sonucunda ise, çocukların toplum içerisinde sınırlara, kurallara karşı dirençli

olabildikleri, şımarık, bencil ve asi tavırlar sergiledikleri görülmektedir. Bu çocuklar diğer bireylere bağımlı olabilmekte, arzuları gerçekleştirilmediğinde küsme ya da ağlama gibi tutumlar sergilemektedirler. Annelerin çocuklarına yönelik tutumları çocukların sosyal gelişimini doğrudan etkilemektedir (Ogelman vd., 2013; Yeşilyaprak, 1999).

Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in dört tür anne-baba tutumunu, duyarlılık (responsiveness) ve talepkarlık-kontrol (demandingness-control) boyutları açısından ele almış ve tanımlamışlardır. Otoriter anne babalar kabul/ilgide düşük, kontrol/talepte yüksektir. Demokratik anne babalar kabul/ilgide de kontrol/talepte de yüksektir. İzin verici-ihmkâr anne babalar kabul/ilgide de kontrol/talepte de düşüktür. İzin verici-müşamahakâr anne babalar kontrol/talepte düşük, kabul/ilgide yüksektir.

Otoriter anne tutumunun, çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz sonuçlarla ilgili bulunması sebebiyle Batı literatüründe negatif bir çağrışımında bulunmaktadır. Fakat Asya annelerinin tutumları; kısıtlayıcı, kontrolcü, otoriter ve düşman olarak açıklanmaktadır. Kafkaslılar için katı davranış, ebeveynin gösterdiği baskınlık, saldırganlık ve düşmanlık gibi olumsuz özellikler ile denk tutulurken, Asyalılar için annenin şefkati, ilgisi ve bağlılığı gibi iyi özellikleri göstermektedir. Bu sebeple otoriter anne tutumunun farklı anne grupları ile daha farklı anlamları olabilmektedir (Şanlı & Öztürk, 2015).

Levy farklı ebeveyn özelliklerini ve bunların çocukların davranışları ile ilişkisini tanımlayan araştırmacıların kronolojik bir sıralamasını yapmıştır (Holden ve Miller'dan aktaran Karakuş, 2017).

Tablo 1

1931’den bu yana bazı ebeveynlik tutumlarının kronolojik listesi

<i>Araştırmacılar</i>	<i>Özellikler</i>
Levy (1931, 1943)	Aşırı koruyucu
Watson (1934)	Gevşek X katı ev eğitimi
Hattick ve Stowell (1936)	Çocuğu bebekleştirme, zorlama veya uygun davranış
Baldwin, Kalhorn ve Breese (1945)	Reddedici, ilgisiz veya kabullenici
Lafore (1945)	Diktatörler, işbirlikçiler, ihmalciler veya tavizciler
Crandall ve Preston (1955)	Duyarlı, daha az duyarlı, yetersiz bir şekilde duyarlı veya aşırı duyarlı
Schaefer (1959)	Kabullenici, aşırı izin verici, koruyucu-izin verici, aşırı koruyucu, sahiplenici, otoriter-diktatör, talepkar antagonistik, reddedici, ilgisiz, kopuk, özgürlük, demokratik, işbirlikçi
Moulton, Burnstein, Liberty ve Altuchner (1966)	Anne disiplin baskınlığı X baba disiplin baskınlığı ve Yüksek X düşük duygulanım
Ainsworth, Bell ve Slayton (1971)	Duyarlı X duyarsız
Baumrind (1971)	Otoriter, Demokratik, izin verici (ve diğer alt boyutlar)
Martin (1981)	İlgili X özerk
Koch, Chandler, Harder ve Paget (1982)	Bastırma, inkâr, Mantığa bürüme, Yer değiştirme veya Yansıtma (ebeveyn savunma tarzları)
Pulkkinen (1982)	Çocuk X ebeveyn merkezli, rehberli X bencil davranış
Abelman (1985)	Zorlayıcı X duyarlı disiplin
Sameroff ve Freil (1985)	Ebeveyn düşüncelerinin simbiyotik, kalıpcı, telafi edici, çok yönlü düzeyleri
Raphael-Leff (1986)	Kolaylaştırıcı X düzenleyici
Metcalf ve Gaier (1987)	Aşırı gayret gösteren, aşırı koruyucu, ilgisiz, çatışmalı
McCord (1988)	Saldırgan, saldırgan olmayan veya cezalandırıcı

2.2.1. Demokratik (Yetkin) Anne Tutumu

Çocuk yetiştirme tutumlarından en sağlıklı ve uygun olan demokratik tutumdur. Demokratik bir tutumla yetiştirilen çocuklar, ailelerinden koşulsuz bir saygı ve sevgi görmektedirler. Özellikle demokratik tutuma sahip anneler, çocuklarını gerek denetlemekte gerekse çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak vermektedirler. Bunun yanı sıra ebeveynlerin uyumlu olması, tutarlı, güven verici ve kararlı olmaları söz konusudur. Çocukların sergiledikleri bazı davranışlara belirli sınırlar içerisinde izin verilir ve böylece çocukların sorumluluk algılarının gelişmesini sağlarlar. Anne, çocuğun kendisine özgü bir gelişim kapasitesinin olduğunu dikkate alarak davranışlarını bu kapsamda şekillendirir. Bu şekilde çocukların, aileden bağımsız bir biçimde gelişim göstermesine, becerilerinin farkında olmalarına ve kendi benliklerini tanımalarına imkân verilir (Sezer, 2010).

Demokratik olan anneler, çocukların hareketlerine sınır ve kontrol koyar fakat aynı zamanda onları bağımsız davranmaya teşvik eder. Anne çocuk arasında sözel iletişim güçlüdür. Bu tip anneler çocuklarına sevdiklerini hissettirirler ve sıcaktırlar. Çocuğun doğru davranışlarına destek verirler ve memnun olduklarını onlara hissettirirler. Çocuklardan bağımsız, gelişim özelliklerine uygun hareketler beklerler. Demokratik anneye sahip çocuklar başarılı, kendine güvenen, mutlu, özgüvenli, insancıl, arkadaş canlısı, stresle başa çıkma konusunda başarılı ve yetişkinlerle iyi iletişim içinde olurlar (Santrock, 2012).

2.2.2. Otoriter Anne Tutumu

Otoriter anneler çocuklarını kendi yaptıklarına saygı duymaya ve kendi emirlerine uymaya zorlar ve gerektiğinde çocuğu cezalandırır. Çocukla sözlü iletişime fazla girmez, çocuğa katı kurallar koyar ve bunların uygulanıp uygulanmadığını denetler, kurallara uymazsa başına gelecekler konusunda çocuğu tehdit ederler. Kendilerini, koydukları kuralları çocuğa açıklamak zorunda hissetmezler. Otoriter anneye sahip çocuklar, korkak, kaygılı, kendisini başkalarıyla kıyaslayan, mutsuz iletişimde zayıf ve başarısızlık eğiliminde çocuklardır (Santrock, 2012).

Otoriter tutumlu anneler çocuğun kişiliğine önem vermemektedirler ve bu tutum sıklıkla görülmektedir. Çocuk sürekli denetlenmekte ve kendisi hareket edememektedir. Anne tarafından belirlenmiş katı kurallar ve yasaklar bulunur ve çocuk bunların sebebini anlayamamaktadır. Bunlar belirlenirken çocuğun fikri alınmamıştır. Sebepsizce bu kurallara

da uymak zorundadır. Sıklıkla çocuğu denetleyip, özgürlüğünü kısıtlamaktadırlar. Çocuğun kişiliği de sürekli olumsuz olarak eleştirilir ve başkalarıyla kıyaslanır. Bunun dışında çocuğa ağır cezalar uygulanır bunlar sözlü olduğu gibi fiziksel de olabilmektedir. Çocuk cezalandırılmamak için annenin yanında, annesinin merhametli yönüne hitap edecek biçimde sevecen ve ılımlı kendi kişiliğinden farklı davranışlar sergilemektedir. Annenin bulunmadığı ortamlarda ise kendine özgü bir davranış stili geliştirmesi zorlaşmakta aşırı baskının olmaması sebebiyle kötü alışkanlıklara da yönelmesi kolaylaşmaktadır (Kaymak Özmen & Özmen, 2012).

Bu tutum içerisindeki anneler çocukları ile sürekli tartışmaya girerek yüksek düzeyde anksiyete göstermektedirler. Bu, çocuklara sosyal ilişkiler kurmalarında zarar verdiği gibi kendilerine de zarar vermektedir. Çocuğun aktivitelerinin kısıtlanması kendisine olan saygısını da azalttığı gibi, sosyalleşememe içe kapanık karamsar bir kişilik geliştirmesine sebep olur. Bu tutum içerisinde yetişen çocuklar aktif değildirler ve oldukça şüphelidirler. Kendilerince bağımsız davranışlar sergileyemezler. Erkek çocuklar pasif ve isyankâr, saldırgan, huysuz, rekabetten uzak bir kişiliğe bürünürken, kız çocukları ise pasif ve bağımlı bir karaktere sahip olurlar. Günlük faaliyetlerde bu tutumlar ile yetişmiş çocuklar çekingen ve isteksiz olurlar ve benlik saygıları düşüktür (Demiriz & Öğretir, 2007; Kaymak Özmen & Özmen, 2012).

Otoriter annelerin özellikleri ise şu şekildedir; Çocuk bir hayal etrafında yetiştirilir, yetişkinmiş gibi davranması beklenir, anne bütün kontrolü elinde tutar, hoşgörü ve anlayış kesinlikle yoktur, katı bir disiplin sergilenmektedir, çocuğun asla hata yapma lüksü bulunmamaktadır, çocuk kuralları sorgulayamaz ve anlamaz, bütün davranışlar kuralların etrafında toplanmakta ve buna göre şekillenmektedir, esneklik hiçbir şekilde söz konusu değildir, anne her zaman kendinin haklı olduğunu savunur ve bu şekilde davranır, anne sürekli olarak çocukları gözlemler ve gözetim altında tutar, çocuğun çok basit hataları bile ağır biçimde cezalandırılır, bunun sebebi ise korkmadığı zamanlarda kurallara uymayacağı düşünüldüğü içindir, ceza temelli olan bir eğitim anlayışı gelişmiştir, cezalar psikolojik olarak yıpratıcıdır (Kaymak Özmen & Özmen, 2012).

Bu tipteki ailelerde yetişen çocukların özelliklerini de şu şekilde sıralayabiliriz (Erbil, Divan & Önder, 2006); Çocuk uslu, sessiz ve nazik davranmak durumundadır. Dürüsttür, dikkatlidir fakat çekingendir, başkaları tarafından kolayca kandırılabilir ve etkisi altına

girebilir, çok hassas bir yapısı vardır, silik bir kişiliğe sahiptir ve çocuk hangi davranışta nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını bilmediği için sürekli karmaşa içerisindedir, erkek çocuklar saldırgandır, derslerinde başarısızdırlar, düşük bir özgüvene sahiptir, olumsuz benlik algısı gelişmiştir, kişilik yapısı pasiftir, çevreye zarar verebilme ihtimalleri yüksektir annenin kendisini sevmediği düşüncesine sahiptirler (Seçer, Sarı & Olcay, 2006). Baskıcı otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları diğer çocuklara nazaran daha mutsuz, kaygılı ve sosyal yönden zayıf olabilmektedirler.

2.2.3. Aşırı Koruyucu Anne Tutumu

Bu tutumda annenin çocuğuna karşı koyduğu davranış örüntüsü sosyalleşme sürecinde sınırlayıcı olarak görülmektedir. Bağımsız ve özerk davranmasında ve bu davranış biçimini geliştirme sürecinde zarar vericidir. Çocuklarına fazla özen göstermeleri ve onlar için her işlerini yapmaları çocuğun kendini geliştirip davranışsal ve yaşamsal açıdan tecrübe kazanmasını engeller. Herhangi bir şeyi yapmayı öğrenemedikleri gibi, bazı şeyleri yaşayamadıkları için heyecan, endişe, merak gibi duyguları öğrenemedikleri de bir gerçektir. Böylece çocuk duygusal kırıklıkları olan sosyal girişimlerde başarısız bir kimse haline gelmektedir. İlerideki yaşamında şımarık, bencil ve benmerkezci bir kişilik geliştirebilir ve bu sorun çözme yeteneğini de olumsuz etkilemektedir. Bunula birlikte yine kendini bir gruba kabul ettirmek için isyankâr davranışlar sergileyebilir (Pekşen Akça, 2012).

Bu tip ailelerin genel özelliklerinden şu şekilde bahsedilebilir (Demiriz & Öğretir, 2007; Kaya, 1997). Çocuğa gereğinden fazla özen gösterilmektedir, annenin gösterdiği ilgi çok abartılıdır, çocuk kendisini dünyanın merkezinde sanar, genellikle uzun süre çocukları olmadıktan sonra sahip olan veya kız-erkek çocuğu çok arzulayıp sahip olan anneler bu tarz davranışları sergilemektedirler, bütün istedikleri yerine getirilir ve buna ek olarak çocuğun yapabileceği ya da yapması gereken şeyler de anne tarafından yapılır, bu tipteki çocuklar erken konuşmaya başlarken geç yürümeye başlarlar, anne çocuğun hasta olmasın diye ekseriye çaba gösterir, çocuğun yaşına uygun davranışlar sergilemesine müsamaha gösterilmez, daha olgun davranışlar beklenir, çocuğa zarar gelebilecek ortamlardan korkuyla kaçınırlar, çocuk kafes usulünde yetiştirilir, anne çocuğun kendi kendine alması gereken kararları onun yerine alır, anne çocuğunun büyüdüğünü bir türlü kabullenemez ve sürekli küçükmüş gibi davranır (Çalışkan Sarı & Şahin Acar, 2018).

Bu anne tutumunda yetişmiş çocukların özellikleri ise şunlardır (Başal vd., 2014); Öz bakım hususunda anneye bağılırlar, sosyal ilişkilerde anneden yardım isterler, özgüven seviyesi düşüktür, yapabileceği işler dahil çevreden yardım beklerler, diğer insanlarla iletişim kurmaktan çekinirler, kişisel gelişim açısından problem yaşamaktadırlar, girişimcilik yetenekleri gelişmemiştir, sorumluluk almak istemezler, sönük ve silik kişiliklere sahiptirler, korkak ve güvensizdirler, himaye altında yaşamayı tercih ederler, inatçıdır, fiziksel etkinliklerde başarısızdır, çünkü fiziksel becerileri gelişmemiştir, esnek ve pratik düşünme becerileri gelişmemiştir, çocukluklarında çoğunlukla ağlayarak isteklerini elde etmeye çalışırlar, kendi kararlarını alamazlar (Seçer, Sarı & Olcay, 2006; Özyürek, 2017).

2.2.4. İlgisiz Anne Tutumu

Bu tip içerisinde çocuk tamamen annenin sevgi ve şefkatinden yoksun, istek ve ihtiyaçlarına karşı duyarsız, kontrol olmayan maddi ve manevi ilgiden tamamen uzaktır. Çocuğun davranışları herhangi bir biçimde sınırlandırılmaz, tamamen kendi halindedirler. İlgi ve sevgiden yoksun bırakılmıştır (Kaya, 1997).

Bu tutumdaki en kötü kısımlardan birisi de çocuğa düşmanca davranışlarıdır. Bu tipteki annelerin yaşamı yoğun ve stres doludur. Bu sebepten dolayı çocuklarına yardımcı olabilecek güce sahip değildirler. Bunun yanında çocuklarının başarılarını dikkate almazlar, başarısızlıklarından dolayı ise, fazlasıyla yargılar ve küçümserler. Bu nedenle yüksek çaba gösteren ancak ebeveynini tatmin edemeyen çocuk, denemekten vazgeçmektedir (Derman & Başal, 2013).

Çocuklar kendilerini de ifade edememektedirler. Yüksek saldırganlık gösterirler. Kendilerine saygıları yok denecek kadar azdır ve suçlu olduklarını düşünürler. Sevgiyi öğrenmemiş bu çocuklar, öğrenmediği bir şeyi başkasına da gösteremezler. Yardım duygusundan uzak, öfkeli ve duygusal kırıklıkları vardır (Öğretir & Demiriz, 2009). Zayıflara karşı duygu ve saygıdan yoksundurlar. Özetle ilgisiz tutumda tamamen olumsuz sonuçlar gözlenmektedir. İlgisiz tutumun benimsendiği ailelerin genel özelliklerinden şu şekilde bahsedebiliriz (Demiriz & Öğretir, 2007); Bu tipteki anneler hoşgörü ve boşverme kavramlarının ayrımını yapamazlar, çocuğun yaptığı davranışlar karşısında herhangi bir tepki göstermezler, çocuğun varlığı annenin yaşamında herhangi bir farklılık yaratmamaktadır, çocuk herhangi bir sorun çıkarmadıkça çocukla pek ilgilenilmez, ilgilenildiği zaman da çoğunlukla şikâyet edilir, anne çocuğu sebepsiz olarak suçlar ve

yargılar, çocuk yalnızlık duygusunu ve suçluluk duygusunu sıklıkla yaşar, çocuğun kendilerini rahatsız etmemesi beklenir, anne ile çocuk arasında ciddi ölçüde iletişimsel sorun bulunmaktadır. Bunun nedeni annenin çocuğu kabullenmemesidir (Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010).

Bu tipteki çocuklarda ise şu özellikler gelişmiştir; İletişim yeteneği çok zayıftır, çocuğun anne tarafından kabullenilmemesi ve dışlanması çocuğun davranışlarını etkilemektedir, çocuk saldırganlık eğilimi gösterebilmektedir, güven duyguları oldukça zayıftır, çocuk bir yere ait olma konusunda eksik ve yetersiz hissetmektedir, aidiyet duygusu oldukça zayıftır, çocuk söz konusu saldırganlık eğilimini arkadaşlarına ya da eşyalara karşı gösterebilir (Güler Yıldız, 2017).

2.2.5. Tutarsız Anne Tutumu

Tutarsız annelerin tutumları çocuklar üzerinde kimi zaman tahmin edilemez etkiler yaratabilmektedir. Davranışların zaman zaman olumlu, zaman zaman olumsuz değerlendirilmesi, çocuklarda özsaygının ve kendini kontrolün zayıf, saldırganlık eğiliminin güçlü olmasına sebebiyet vermektedir (Kaya, 1997). Zaman zaman anneler çocuklarına karşı tutarlı davranmakta zorlanmaktadırlar. Annenin bazen hoşgörülü bazen hoşgörüsüz davranması çocuğun hangi davranışların onaylanıp onaylanmadığını anlamasını zorlaştırmaktadır. Bazı durumlarda babanın bir davranışı onaylayıp annenin onaylamaması, çocuğu anneden uzaklaştırmakta ve aynı zamanda yine çocuğun bu davranışın onaylanıp onaylanmadığını anlaması zorlaşmaktadır (Bozyiğit & Madran, 2018). Bunun dışında çocuk babaya daha da yakınlaşmakta ve anne çocuk üzerindeki otoritesini kaybetmemektedir, bu da çocuğun söz dinlememesine sebep olmaktadır. Evde iki çocuk olması da buna etken bir faktördür. İki çocuk için de aynı kurallar geçerli olmalıdır. Yaşça büyük olan çocuk bir şeyi yapabiliyorsa, yaşça küçük çocuğun da yapabilmesi gereklidir. Bu durum, erkek ve kız çocuk ikilisi için de geçerlidir. Bu tarz durumlarda iki çocuğa da farklı farklı davranışlar sergilendiğinde, kişilik gelişimleri ikisinin de olumsuz etkilenmekte ve dengesiz davranışlara sahip olmasına sebebiyet verebilmektedir (Güler Yıldız, 2017; Ogelman vd., 2013).

Bu tipteki ailelerde disiplinsizlik olduğunu söylemek doğru olmaz. Sadece bunun nerede ve nasıl uygulandığını konusundaki belirsizlik çocuk üzerinde olumsuz etkilerle sonuçlanmaktadır. Bu sebeple çocuk cezanın ne zaman geleceğini kestirememektedir. Bu

nedenle çocuk annesini hangi davranışın mutlu ettiğine değil, hangi davranıştan nasıl tepki aldığına göre davranmaktadır. Beklenmedik zamanda cezanın gelmesi de çocuğu başkaldırıya sürükleyebilir (Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010; Derman & Başal, 2013).

2.2.6. Mükemmelliyetçi Anne Tutumu

Bu tutumu gösteren anneler çocuklarının her alanda en iyisini yapması gerektiği düşünür ve böyle bir beklenti ile çocuğa davranır. En başarılı, en yüksek sınav puanı alan, en iyi resim yapan, lider vb... gibi bir çocuk olması beklenmektedir (Oğuz & Özçelik, 2018). Çocukların kapasitesini hat safhada zorlayan ve eksik olduğu herhangi bir konuda sürekli aktiviteler ile daha da iyisini yapması için sıkıştıran bir anne tutumu sergilemektedir. İstediklerini başaramayan çocuğun, karşısında ağır yaptırım ve cezalar bulmaktadır. Anne kuralcı bir yapıya sahiptir ve bu kuralları harfiyen takip etmesi gerekir. Ebeveynlerin bu şekilde tutum göstermesi çocukta stres ve kaygıya, başarısızlık yaşadıklarında aşırı hayal kırıklığına ve kendine güvensizliğe, aşırı titizlik veya dağınıklığa neden olmaktadır (Berk, 2013).

Bu ailelerde yetişen çocukların özellikleri şöyledir; Aşırı titiz ya da aksine dağınık çocuklardır, başarısızlık sonucu hemen hayal kırıklığı yaşarlar, yanlış yapmaktan korkarlar, okulda sıraları düzenlidir, grupla çalışması gereken durumlardan memnun olmazlar, bir işi tam yapabilmek için günler önce çalışmaya başlarlar (Başol & Zabun, 2014).

2.2.7. Serbest (Gevşek) Anne Tutumu

Bu anne tutumu genellikle geç çocuk sahibi olan ya da tek çocuk sahibi olan annelerde gözlenmektedir. Çocuğun istekleri ön planda tutulur ve her istediği yapılmaktadır. Başına buyruk hareket ve davranışlara karışılmayan bir ev ortamı söz konusudur. Bu nedenle çocuk doğru veya yanlış davranışların pek farkında olmaz, olsa da bencil bir yapı oluşturuyor olduğu için davranışının doğruluğu-yanlışlığını düşünmez (Afat, 2013). Sosyal ortamlarda ise olayların kendi istediği şekilde olmasını ister. Bu konuda annesi tarafından herhangi bir sınır belirlenmemiştir. Bu durum ise çocuk için toplum tarafından reddedilme, sosyal sorunlar nedeni ile annenin ve çocuğun tepki alması gibi sonuçlara sebep olabilir. Bu şekilde yetiştirilen çocuk; çok serbest, kontrolsüz, kuralsız, saygısız ve sürekli isteklerinin yerine getirilmesini isteyen, bencil bir kişiliğe sahip olabilir (Şengün, 2013; Bee, 2009).

2.2.8. Kaplan Anne Tutumu

Bu kavramı ilk olarak Amy Chua, “*Kaplan Anne’nin Zafer Marşı*” isimli; üstün yetenekli çocukları yetiştirme hususunda katı ve tavizsiz kurallara sahip bir yol kullanan Çinli Anne’nin mücadelesini anlatan kitabında kullanmıştır (Chua, 2011).

Medya kapsamında Chua’nın kaplan anne tutumuyla ilgili kitabı ile ilgili en güçlü sonucu da halka açık klişelerin Çin-Amerikan aileleri konusundaki yayılımıdır. Kitap Çinli ailelerin anılarına dayanması ile kamuoyunda göze çarpmış, Çin ve Çin-Amerikan annelerin bir bütün olarak temsili gibi algılanmıştır. Genel olarak medyada da Asyalı Amerikalılar’ın yüksek başarı ve çalışkan olarak gözükmeleri sebebi de ilgi uyandırması ve dikkate alınmasına neden olmuştur. Kitaptan kimi kısımlar yetenekli çocukların gelişimini göstermektedir:

“...Yine de Batılı ebeveynler disiplinli ve sıkı olduklarını zannettikleri zaman bile, genellikle Çinli annelere yaklaşmıyorlar. Örneğin kendilerinin çocuk yetiştirme konusunda sıkı olduğunu düşünen arkadaşlarım, enstrüman çalan çocuklarına, günde otuz dakika pratik yaptırıyorlar. En fazla bir saat. Bir Çinli anne için, ilk bir saat en kolay kısmı. Esas zoru ikinci ve üçüncü saatler oluyor (Chua, 2011).”

Bu geleneksel eğitim paradigması içinde disiplin anlayışı sıkı kurallar, ödül-ceza sistemlerinin ağır biçimde uygulanışı durumu yukarıdaki ifadelerde de görülmektedir. Çin geleneğinde bulunan annenin başat rolü açıkça anlaşılmaktadır (Ramsey, 2011). Kaplan anne tutumunun komik yönlerinin anılar şeklinde anlatılması ile iyi, faydalı bir yöntem olarak gösterilse de otoriter ve mükemmeliyetçi anne tutumuyla benzeşmektedir. Bu şekilde doğurabileceği olumsuz sonuçlar da benzerlik gösterebilir (Charissa, Cheah, Christy, Leung & Zhou, 2013).

2.2.9. Helikopter Anne Tutumu

Bu kavram 30 yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Bu tutum içerisinde anne çocuğu üstünde aşırı kontrol sağlama çabasında, ortada gözle görülür bir sebep bulunmasa bile çocuğunun başına gelebilecek herhangi bir zarar ya da başarısızlığı önlemek amacı ile abartılmış bir telaşe ve çocuğun gereksiniminin üstünde özveriyle kendisini gösterir. Anne baba tutumları hususunda günümüzün önemli sorunu olarak düşünülen helikopter annelerin belirgin özellikleri çocukların yüksek başarıya sahip olmaları ve abartılı şekilde hayatlarının ilgi odağı olarak çocuklarını yapmalarıdır. Bu durum genellikle sosyoekonomik durumları iyi

olan annelerde daha sık karşılaşılmaktadır. İncelendiğinde bu tip annelerin tutumlarının altında egoları yer almaktadır. Bu annelerin çocukları, öfke nöbetleri, depresyon ve kaygı gibi rahatsızlıkları yaşıtılarından daha sık yaşamaktadırlar. Bununla beraber bu çocukların psikosomatik rahatsızlıklara normal akranlarından daha çok yakalanmaları olasıdır. Sosyal hayatta seçim yapma ve karar verme güçlükleri anne babadan ayrışamama ve bağlanmada sorunlar yüksek düzeyde gözlenir (Yılmaz, 2019).

2.2.10. Yetkeli Anne Tutumu

Bu anne tutumu en başarılısı olarak kabul edilebilir. Yüksek kabul ve katılım, uyarlanabilir denetim teknikleri ve uygun özerklik vermeyi kapsamaktadır. Bu tutumu sergileyen anneler sıcak, dikkatli ve çocuğun gereksinimlerine karşı hassastır. Çocuğu yakın bir bağlanmayla hoş, duygusal olarak doyurucu anne-çocuk ilişkisine sahiptirler. Bu tipteki anneler, çocuk üzerinde kararlı ve anlaşılabilir denetim uygularlar. Uygun bir olgunluk konusunda ısrarcı, beklentileri içinse sebep gösterirler. Disiplin konusunda, çocuğun benlik düzenlemesini desteklemek amacı ile öğretme anları yaparlar. Çocuğun nerede olduğu ve davranışlarını gözetim altında tutarlar. Giderek artan bir biçimde çocuğa özerklik tanıyarak çocuğun seçim yapabileceği alanlarda kararlar almasını sağlarlar. İletişim konusunda çocuğun duygu ve düşüncelerini dışa vurmasına yardımcı olarak bunu mükafatlandırır. Anne ve çocuk anlaşamadıkları konularda beraber karar almaya çalışırlar (Berk, 2013; Güngör, 2014).

2.2.11. Yetkeci Anne Tutumu

Bu tutumda ise kabul etme ve katılımı düşük, zora dayalı denetim yüksek, özerklik ise düşüktür. Yetkeci anneler soğuk, reddedici bir görüntü sergilerler. Alay etme ve küçük düşürerek çocuğu kötüler ve özgüvenini kırarlar. Çocuğun üstünde denetim sağlamak için çocuğa bağırır, emir verir, eleştirir ve tehdit ederler. Buna neden olaraksa “Yapmalısın, çünkü ben öyle istiyorum” benzeri ifadeler öne sürerler. Çocuk için kararları kendileri alırlar ve söylenenlere sorgusuz bir itaat beklerler (Berk, 2013). Buna uyulmadığı takdirde ceza ya da şiddete başvururlar. Bu tutumda yetişen çocuklar kaygılı ve benlik saygılarıyla özgüvenleri düşüktür. Engellendikleri takdirde düşmanca davranabilmektedirler. İstediklerini alamadıklarında onlar da güce başvururlar. Erkek çocuklar yüksek seviyede öfkeli ve karşı koruyucudurlar. Kız çocukları ise öfkelerini dışa vurucu davranışlarda bulunurlar ve bağımlı olmak ile birlikte araştırma gereken ve zorlayıcı görevlerde bocalayabilirler. Bu çocukların eğitim başarıları da düşüktür (İnci & Deniz, 2015).

2.3. Oyun Kavramı

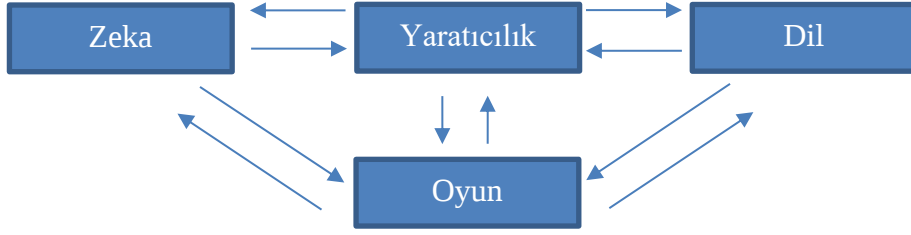
Oyun kavramı her zaman insanın ilgisini çekmiş ve sürükleyici yapısı merak uyandırmıştır. Türk Dil Kurumu'nun online sözlüğüne göre on farklı anlama sahiptir. Bunlar içerisindeki ana tanım TDK (2019) <http://sozluk.gov.tr> adresinde alınmıştır; “Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence”.

Bir etkinliği oyun olarak tanımlayabilmek için belirli bazı kavramları içermesi gerekmektedir, bu kavramlar (Sevinç, 2004); oyun içten güdümlü bir davranıştır ve belirli bir amacı olmasa da etkinliğin kendisi önemlidir; oyuna katılım çocuğun kendi tercihi olmalı, başkası tarafından yönlendirilmemelidir; oyun oynarken güzel vakit geçirilmesi gerekir, oyun gerçekte yaşanan hayatın kopyası olmamalıdır; çocuğun yaşantısına uygun biçimde değiştirilmiş, sanki öyleymiş gibi değiştirilmiş olmalıdır; çocuk oyun içinde kendi hayalini yaşar, istediği durumları yaratır ve yeni roller üstlenir ve aktif bir rol oynar.

Oyun için geliştirilen ilk kuramlarda, oyunun sadece hayvanlar için gereksinim olabileceğinden söz edilmiştir. Daha sonralarıysa oyunun dinamiği üstüne de ayrı kuramlar geliştirilmiştir. Rousseau, MacMillan Kardeşler, Montessori, Suzan Isaacs gibi araştırmacılar çocukların yetişkinlere göre farklı ihtiyaçları olduğunu ve bunların çocukların yaşlarına göre farklılık gösterdiği konusunda toplumu uyarmışlardır (Gander & Gardiner, 2010).

Toplumda genellikle oyun ve oyuncakların eğlenceli fakat bir amacı olmadığı düşünülmektedir. Buna karşın çocukların hareket, biliş ve duyu becerilerinin çoğunu denetler ve vurgular, toplumsal farkındalığı ve toplumsal davranışlarını geliştirirler (Gander & Gardiner, 2010).

Zihindeki gelişmeler ile birlikte okul öncesi çocuklarda oyun daha karmaşık bir hâl almıştır. Yeni yürümeye başlayan çocukların basit tepkileri, nesneler ile hareketleri gibi daha kompleks bir yapıya bürünür. Oyunun bu kompleks yapısı üç alan ile ilişkilidir: zekâ, yaratıcılık ve dil. Bu üç kavram oyunun yaratılmasına etkisi olduğu gibi oyunun da buna da katkısı vardır (Trawick-Swith, 2013).

Şekil 1 Oyun Gelişim İlişkisi

Psikanalitik kurama göre oyun benlik ve ego çerçevesinde gelişmektedir ve çocuğun karakterinin ve düşünce yapısının dışa yansımalarıdır. Çocuk dramatik oyunlar oynarken belirli bir karaktere bürünür ya da karakterinin henüz ortaya çıkmamış gelişmekte olan kısmını sergiler. Bununla birlikte yine gelişmekte olan biliş, durum ve olaylara yaklaşımını gösterir. Bununla birlikte Freud, oyunlarla çocuğun gelişiminin olağan bir süreçlerinden olan beceri kazanma ve farklı durumları deneyimlemesine de dikkat çekmiştir (Erdem, 2015; Duman, 2015).

Erikson ise psikososyal kuramı ile çocuğun oyun ilişkisi konusunda, bireyin hayatı boyunca karşılaşacağı sekiz bunalım evresinden güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı şüphe ve utanç, girişkenliğe karşı suçluluk dönemlerindeki durumların oyuna yoğun bir gereksinim duymasına sebep olduğu şeklinde açıklamıştır (Koçyiğit, Tuğluk & Kök, 2007; Duman, 2015).

Piaget'nin kuramı açısından oyun ele alındığında, kendisinin dışında kaldığı toplumsal dünyaya daha yeni yeni uyum sağlamaya başlamışken, çocuk duygusal ve hatta anlık gereksinimlerini sağlayamaz. Bu nedenle gerekçesi, dünyaya uyum sağlamak değil aksine zorlama veya yaptırım olmaksızın benliğin gerçeği özümlemesi olan bir etkinlik alanı bulması duygusal ve anlık dengesi için oldukça önemlidir. Oyun da gerçeği benliğin gereksinimine uygun bir biçime dönüştürür (Piaget & Inhelder, 2019; Duman, 2015).

Vygotsky'nin oyuna bakışıysa onun sosyokültürel kuramına göre çocuğun topluma uyum sağlama, yetişkin dünyasına uyum sağlama sürecidir. Gördüklerin taklit eder ve çevresindeki nesneleri kullanarak canlandırma yaparlar. Bunu yaparken bir takım zorlayıcı beceriyi deneyerek kendilerini geliştirirler. Özellikle oyun oynamadaki bu imgecilik, okul öncesi çocuklarda gelişimin ileri taşıyıcısıdır (Berk, 2013; Duman, 2015).

Oyun kategorileri oluştururken çocukların gelişimsel özelliklerini izleyen bir hiyerarşi takip edilmektedir. Piaget'ye göre, çocuğun oynadığı oyunlar çocuğun zihinsel evrilme süresine bakılarak alıştırma, sembolik oyun ve kurallı olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Duman, 2015).

Kurallı oyun dönemi 7-12 yaş arasındadır ve çocuklar organize olmaya başlar. Organize olmakla birlikte belirli bir sonuca varmaları önemlidir. Oyun esnasında çocuk benmerkezcilikten uzaklaşır, grup amacına odaklanır. Oyunun sosyal normlarına uygun davranışlar ise artar.

Oyunlar, çocuk gelişimine göre tanımlanmaktadır. Çocuklar, duygularını ve kaygılarını dışa vurabilme ile başka nesneler veya insanlarla ilişkilerini inceleme şansına sahip olurlar. Bununla birlikte toplumun katmanlarında ve arasındaki ilişkiyi canlandırma olanağı veren bir etkinliktir. Bir çocuk oyunda doktor, öğretmen, anne veya baba olabilir. Bir erkek çocuk oyun gereği anne olabilirken, bir kız çocuk ise oyun gereği baba olabilir. Böylelikle çocuklar farklı rolleri tecrübe edip toplumun yapısını anlayıp, empati yapabilirler (Çankaya & Ergin, 2015).

Gelişen teknoloji çağıyla birlikte yetişkinleri örnek alan çocuklar sosyal öğrenme ile bilgisayar keşfetmiş ve buna yönelmiştir. Belirli bir sosyal ortamda oynanan oyunlardan dijital bir ortamda oynanan oyunlara olan ilgisi artmıştır. 2000'lerin başlarına kadar okul öncesi ve okul dönemindeki çocukların eğlence biçimi televizyonken son 10 yıl içerisinde bilgisayar kullanımının artması ile bilgisayar, televizyonun yerini almıştır. Ortaokul evresine yaklaştıkça çocukların bilgisayar oyunlarına ayırdıkları zaman da artmıştır. Bununla birlikte bilgisayar oyunları, sanayileşmiş toplumlarda yaşamakta olan çocukların ihtiyaç duyacakları teknolojik ve entelektüel becerileri öğretebilmenin birçok yolundan birisidir. Aynı zamanda bilgisayar oyunları uzaysal algı becerilerini de beslemektedir. Uzaysal algı sanayileşmiş toplumlarda oldukça kıymet verilen bir takım beceriyi içermekte olan matematik başarı ile ilgilidir. Batı ülkelerinde oldukça kıymet verilen özgüveni tecrübe etmeye de fayda sağlamaktadır (Bee & Boyd, 2009).

Bu faydaların dışında oyunun dijitalleşmesinin getirdiği zararlar da söz konusudur. Bilgisayar oyunları özellikle saldırganlık ve güç kullanma üstüne kurulu olmaktadır ve bu tip oyunların yaygınlığı %75'dir. Çocuklar eğitici oyunlara nazaran bu tarz şiddet içerikli oyunlara oldukça düşkündürler.

Oyunun hayal dünyasıyla gerçeklik arasındaki rolü, yaratıcılığın temellerinden birinin de oyun olmasıdır. Müzik notalarla oynanan bir oyun iken, resim çizgilerin, tiyatro olayların, dans hareketlerin ve şiir kelimelerin oyunudur. Oyunlar bu açıdan gerçek ile hayal arasında bir aracı görevi üstlenmektedir. Sanatçının hayalindeki tasarımı, oyunun yardımıyla tiyatro, şiir, dans, resim yoluyla mantıklı ve anlaşılabilir bir hal alır. İnsanların çoğunluğu oyunu bir çocuk uğraşı olarak görse de fazlasıyla sanat alanlarının da esasen birer oyun olduğunun da altı çizilmektedir (Düzenli, Yılmaz & Alpak, 2018).

Pek çok araştırmacı oyunun doğasını incelemiştir, fakat önemine ilişkin çalışmalar oldukça azdır. Oyunun önemi hususundaki araştırmaların üç grupta toplanabileceğini söyleyen Smith ve Cowie (1989'den akt. Sapasağlam, 2018) bunların oyunun form araştırmaları, ilişkisel araştırmalar ve deneysel araştırmalar olduğunu söylemiştir. Piaget ve Bruner'in birinci gruptaki çalışmalarında oyunun evreleri, oyun içi davranışlar, oyunun sorunlarla mücadele ve yaratıcılıktaki rolü gibi konular üzerine açıklık getirmek istemişlerdir. Modern araştırmalara göre, serbest oyun faaliyetlerinin çocuğun bilişsel gelişiminde sağladığı fayda, yapılanmış faaliyetlere göre daha azdır. Bu neden dolayısıyla oyunların varsayılan bilişsel faydaları üstünde daha çok durulması gerektiği anlaşılmıştır (Sapasağlam, 2018; Nicolopoulou, 2004).

Kimi oyunların diğerlerine nazaran gelişimi daha fazla etkilediği gözlemlenmiş, fakat nedenlerine açıklık getirilememiştir. Düşsel oyunlar yaratıcılığı, inşa oyunları zekâ puanlarına, fantastik oyunların toplumsal yeterliliğine etki etmesi gibi. Oyun yaşantısının olmadığı ve olduğu durumlar deneyler yolu ile kıyaslanmıştır. Araştırmalar oyunların üstünlük sağladığını desteklemektedir (Erboy & Akar Vural, 2010).

2.3.1. Oyun Türleri

Oyun denildiğinde akla gelen şey hoş vakit geçirilen etkinliktir ve bütün yaşlardaki insanlara hitap eden oyunlar vardır. Bunun dışında bilim insanları da oyun üzerine kavramlar ortaya atmışlardır. Video oyunları, bilgisayar oyunları, konsol oyunları ve dijital oyunlar hepsi birbirinin yerine kullanılabilecek kavramlardır (Gall, 2002).

Global açıdan dijital oyunların gündelik yaşam tüketiminin en önemli metasına dönüştüğü ve tüm yaş gruplarının günlük yaşamlarının önemli bir kısmını oyunlara ayırdığı söylenebilir. Bunun üzerine dijital oyunlara harcanan zaman ve paraya göre normal oyuncu,

sıkı oyuncu, oyun uzmanı gibi türevler ortaya çıkmıştır. Dijital oyunların çocuklar için doğal öğreticiler olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Oyunları sürekli tekrarlayabilme ihtimali ve iyi bitirilen oyunların sonunda ödüllendirilmesi sebebiyle çocukları motive eder. Bu yüzden dijital oyunlar çocuklar üstünde büyük ve iyi etkilere sahiptir. Rapeepisarn ve arkadaşları (2008) çalışmalarına göre oyunları 7 türe ayırmaktadır, bunlar: Eğitici Oyunlar, Dövüş Oyunları, Aksiyon/Macera Oyunları, Spor Oyunları, Strateji Oyunları, Simülasyon Oyunları, Rol Yapma Oyunları

2.4. Bağımlılık

“Bir kimseye veya nesneye maddi ve manevi açıdan düşkün olma durumu” olarak tanımlanan bağımlılık kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından “sigara, alkol, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklara aşırı düşkünlük” şeklinde ifade edilmektedir (sozluk.gov.tr). Birçok insan tarafından uyuşturucu madde kullanımı ile özdeşleşen bir kavram olan bağımlılık, madde bağımlılığı dışında başka davranışlar ile de ilişkilendirilmektedir (Griffiths, 1995). Bu davranışlar içerisinde kumar, obezite, egzersiz, teknoloji, televizyon ve internet kullanımı kişilerinin otokontrolünü kaybettirmektedir (DSM V; Fidan, 2016).

Bağımlılık üzerine yapılmış ilk çalışmalarda kliniği andıran bir kavram olarak aşırı oynamak, aynı davranışın sürekliliği olarak açıklanmaktadır. Patolojik açıdan kumar oynamak ve benzerleri, bağımlılığın geniş bir bölümü olarak değerlendirilmektedir (Griffiths, 2006; DSM V). Griffiths, video oyun bağımlılığını, “bağımlı bir kişilik gibi bazı içsel kişilik işlevi” olarak tanımlamaktadır. Bu tarz bir yaklaşımsa bağımlılığın fonksiyonel klinik ölçütlerle değerlendirebileceğini göstermektedir. Bu ölçütleri içeren ölçekte, diğer davranışsal bağımlılıklarda bulunan çatışma ve eski haline dönme, dikkat çekme, müsamaha, karakter değişikliği, geri çekilme belirtileri gibi boyutlar bulunmaktadır (Chumbley & Griffiths, 2006).

“Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Assosiation)” tarafınca 1994’te yayınlanmış olan ve DSM IV şeklinde kısaltmış olan “Mental Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal Elkitabı’nda (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)” internet bağımlılığı bir hastalık olarak nitelendirilmemiştir. Fakat bunun üzerine DSM V’in yayınlandığında ise birçok önemli değişikliğin yapıldığı görülmüştür. Bağımlılık ve kötüye

kullanım tanı kategorileri, madde kullanım bozuklukları adı altında toplanmış patolojik kumar bozukluğu, bağımlılık bozuklukları altında üç şiddet belirleyicisi ile sınırlı, orta ve ağır olmak üzere sınıflandırılmıştır (Aksoy, 2013; DSM V).

Bilgisayar oyunları, bilinçli bir şekilde ve doğru kullanılmadığında çocuklar, gençler ve aileler üstünde birçok olumsuz etki bırakabilmektedir. Son zamanlarda şiddet içerikli oyunların artmakta, aileler de bu oyunların olumsuz etkilerini düşünmektedir. Bilgisayar oyunlarının pazarlanması bu konuda ciddi bir öneme sahiptir. Başka bir önemli konu da bilgisayar oyunlarının kullanıcıyı eğlendirmesi ve eğitmesidir. Genç nesil çoğunlukla eğlendirici oyunlara yönelir ve grup olarak ya da bireysel oynanabilen birçok oyunla erken yaşlarda tanışmaktadırlar (Arı & Bayhan, 2003).

Sanal bağımlılıklarında da madde bağımlılığında yaşanan psikolojik ve fiziksel değişimlerin benzeri geçerlidir. Nasıl ki bağımlılığa yol açan maddelerin uyarıcı bir kimyevi özellikleri varsa, sanal alışkanlıkların da beyin içinde kimyevi bir madde salgılanmasına neden olarak aynı etkiyi oluşturduğu söylenebilir. Beynin iletişim süreçlerine dâhil olan bu maddeler, sinir hücrelerinin bilgiyle ilgili alma, iletme ve işleme şekillerine müdahale etmektedir. Bu değişiklikler beynin işleyişini, hafızayı, alışkanlıkları, şartlanma ve öğrenme biçimlerini dönüştürmeye başlamaktadır (Çakır, 2013). Oyun içerisinde ise buna etmen; oyun içeriklerinin neler olduğu, kişilerin eğlenirken ne yaptığı, oyunun bir taraftan eğlendirirken diğer taraftan üstü örtük bir halde bireylere aktarmayı amaçladığı temel noktaların neler olduğudur (Çavuş, Ayhan & Tuncer, 2016).

2.4.1. Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ve Ölçütleri

Bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler neticesinde hizmet, ürün, iletişim bilgi ve eğlenceye sınırsızca erişim olası hale gelmiş, bu imkanlar da birçok yeni psikolojik ve sosyal olguyu yaratmıştır. Video oyunu, internet ve bilgisayar bağımlılıkları bu olgular arasında önemlidir. Son zamanlarda pek çok araştırmaya yön veren bu yeni bağımlılık türleri gelişen teknoloji bağımlılıkları olarak adlandırılmaktadır (Madran & Çakılcı, 2014; DSM V).

Dijital oyun oynayan kişiler, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi yaygın olan bağımlılık türlerindeki benzer belirtiler ile değerlendirilmektedir. Bunların başlıcaları şunlardır; “Uzun süre video oyunu oynamak, okulda/işte uyuyakalmak, görev ve sorumluluklarını yerine getirememek, video oyunu kullanımı ve kullanım süresi hakkında yalan söylemek, video oyunu oynamayı sosyal faaliyetlere karşı tercih etmek, sosyal gruplardan kopmak,

video oyunu oynamadığında öfke ve düşmanlık hislerinde büyük artış gözlenmesi” (Madran & Çakılcı, 2014; Griffith, 2006; DSM V).

Yeşilay Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi 2016 raporunda oyun bağımlılığı belirtilerini şöyle sıralamaktadır; “günlük hayatta aile ve arkadaşla beraber zaman geçirmek yerine bilgisayarda oyun oynamayı tercih etmek, oyundan alınan başarıyı gerçek hayattaki başarıdan daha çok önemsemek, aile arasında görülen iletişim bozuklukları ve oyun başında geçirilen zaman ile ilgili çevresindeki insanlarla tartışmalar yaşamak, bilgisayar başında olmayınca huzursuzluk ve sinirlilik hissetmek, sosyal ilişkilerin bozulması, fiziksel rahatsızlıkların meydana gelmesi (uykusuzluk, yorgun hissetme vb.).” (Yeşilay, 2016).

Bunun dışında teknoloji bağımlılıkları ikiye ayrılmaktadır. Pasif ve aktif olarak değerlendirilir. Televizyon pasif türe verilebilecek en iyi örnekken, bilgisayar da aktif türdedir. Bilgisayarların etkileşim özellikleri kişideki bağımlılık faktörünü arttıran unsurlardır (Griffiths & Hunt, 1995). Teknoloji bağımlılığı bir alt bağımlılık olarak değerlendirilebilir (DSM V). Griffiths & Hunt (1995) yaptıkları araştırmalarda DSM III-R sürümü patolojik kumar oynama ölçeğini oyun bağımlılığına uyarlamışlar ve bu şekilde değerlendirmişlerdir (Griffiths & Hunt, 1995).

Oyunlar bir ortamda oyuncunun neler yapıp yapamayacağını belirleyen kurallar sınırında amaca veya hedefe ulaşmak için gerçekleştirilen yarışmalar etkinlikleri olarak açıklanabilir. Oyunların tarihi de insan tarihi kadar eskidir. Antik dönemde sokaklarda taşların üzerine çizilmiş oyunlar olduğu arkeologlar tarafından iletilmektedir. Farklı coğrafya, kültür ve zamanlarda birbirine benzeyen ve farklı oyunlar oynanmış ve sürekli evrilmiştir (Ayas & Horzum, 2016). Bunca uzun zamanda; “İnsan neden oyun oynar?” sorusu akla gelmektedir. Buna verilebilecek en güzel cevap insanın kontrol, merak, meydan okuma ve düşsel ortamlar kavramları olduğu söylenebilir. Oyunlarda yer alan gizem, mücadele, kontrol, kurallar, fantezi, duyuşsal uyarıcılar gibi öğelerin insanları oyun oynamaya yönelten unsurlar arasında olduğu ifade edilmiştir (Gökçearslan & Durakoğlu, 2014).

Bilgisayarda oyun oynamaya zamanının büyük bir kısmını ayıran bireyler ailesi, arkadaşları ve tüm çevresi ile ilişkilerini keser, okul ya da çalışma hayatına zarar verirler (DSM V). Git gide artan haz sebebi ile bağımlı kişi oyunda zaman geçirmeye daha çok zaman ayırır. Bu kişiler oyuna harcadıkları zamanın etkisi ile sosyal çevre ile etkileşim problemi yaşamaya başlarlar ve böylece hayatları başka bir açıdan daha olumsuz etkilenir (Liu & Chang, 2016).

Erken yaşıta özellikle 8-15 arası çocuğun karakterinin şekillenmeye başladığı zamanlarda, özellikle oynadığı oyun ve online oyunlar içerisinde etkileşim kurduğu kişiler oldukça önemlidir. Bununla birlikte oyunun hikâyesi, karakterler, oyunun içerisindeki çevre, özellikle kahraman ve rakip karakterler çok önemlidir. Karakterin davranışları, oyun içerisindeki hikâyesi, yaptıkları, yürüyüşü bile çocuklar için örnek teşkil etmektedir. Bu sebeple oyun seçimi oldukça önemlidir. Oyun içerisindeki çevre çocuğun yaşam alanını nasıl şekilleneceğine yön verebileceği gibi, ana karakterler de karakterine şekil verebilir. Bunun yanında arkadaşlarına karşı davranışlarını da etkilemektedir (Ekström, 2013).

Çocuk anneden alamadığı bazı duygular ve yaşamak istediği bazı şeyleri sanal mecrada aramaktadır. Bunu online oyunlarda tanıştığı kişileri hayatında eksik gördüğü karakterlerin yerine koyarak ya da yaşamak istediklerini orada canlandırmaya çalışarak denemektedir. Bununla birlikte günlük yaşamında takdir görmeyen ya da birtakım başarısızlıklar yaşamış olan çocuk dijital oyunlar aracılığı ile bir başarı elde ederek eksik kalan takdir edilme hissini tamamlamaya çalışmaktadır. Başka bir husus ise arkadaş çevresi, okulu ya da ailesi içerisinde mutsuz ise, bazen şiddet görülen vakalarda da kendini gerçekliğinden soyutlamak istemesi, daha mutlu ya da güzel veya kahramanca olan bir video oyunundaki hayatı kendisininmiş gibi görebilir. Daha içe kapanık ve melankolik olan durumlarda psikolojik bir çöküşe hatta daha da ciddi durumlarda intihara sürükleyebilir (Teismann, Förtsch, Baumgart, Het, Michalak, 2014).

Bilgisayar oyunlarının birçoğu çocukların düşmandan kaçma, ateş etme gibi hızlı eylemleri kapsar. Bunun dışında, futbol ya da boks gibi hem şiddet içeren hem de spor içerikli oyunları da çocuklar severek oynarlar. Kahramanların bir gerçekliğin içinde rol üstlendikleri simülasyon oyunları da çocukların oldukça ilgisini çeken türlerdir. Tıpkı şiddet içeren televizyon yayınlarını izleme gibi, şiddet içeren bilgisayar oyunlarını oynama da çocuklardaki saldırgan davranışları artırmaktadır. Oyun oynamayı iyi olmayan aile ya da okul deneyimlerinden uzaklaşmak için oynayan çocuklardan bir bölümü bağımlı hale gelebilir. Bağımlı olan bu çocuklar gün içerisinde çok fazla saati oyun oynayarak geçirir, oyun oynamadıkları zamanda sürekli olarak oyunları düşünür fakat oyun oynamaktan vazgeçemez ve bırakamazlar. Simülasyon oyunlarını fazla oynayan ve bağımlı hale gelen çocuklarda ise gerçek hayat ile sanal arasındaki farkı ayırt edememe gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır. Okuldan yabancılaşma belirtileri göstermektedirler, internet argolarını daha fazla kullanmaya başlarlar, akranlar arası iletişimde zorluk çekerler (Berk, 2013).

2.5. İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde yurt içi ve yurt dışında anne tutumları üzerine ve bilgisayar oyun bağımlılığı üzerine yapılan araştırmaların amacı, yöntemleri ve bulguları özetlenmiştir. Literatür araştırmaları ilk yapılan çalışmalardan günümüze kadar yapılan güncel çalışmalara doğru kronolojik olarak sıralanmıştır.

2.5.1. Yurt İçinde Anne Tutumları Üzerine Yapılan Araştırmalar

Dörtlüoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada 7-10 yaş arasındaki hafif düzede zihinsel geriliği olan çocuklarda sözel zekâ, anne-baba tutumları ve davranışsal dinamikler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma İstanbul ilinde bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden toplam 80 çocuk ve annesi ile yapılmıştır. Çocuklara Wechsler Zekâ Ölçeği, Çocukların Algılama Testi (C.A.T.) ve annelerine de; Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) ve araştırmacı tarafından düzenlenen sosyo-demografik form uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kartlarda görülen anne imgesi ile ilişkide çatışma ve yalnız kalma endişesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çatışma yaşayan çocukların büyük çoğunluğunda oral saplanma olduğu gözlenmiştir.

Umucu Alpoğuz tarafından 2014 yılında yapılan çalışma, ilköğretim 2, 3, 4 ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarının, okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına olan etkilerini araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 eğitim-öğretim yılı İstanbul ilinde ikisi devlet biri özel olmak üzere üç ilköğretim okuluna devam eden 569 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem grubuna; “Ana-Baba Tutumunu Değerlendirme Ölçeği”, “İlköğretim Okuma Tutum Ölçeği”, “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarı düzeylerini belirlemek için 2011- 2012 Eğitim-Öğretim Yılı I. Dönem Türkçe Dersi Not Çizelgeleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; cinsiyet faktörünün algılanan baba tutumları üzerinde etkisi bulunurken, algılanan anne tutumları üzerinde etkisinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin sınıf seviyesi, ailenin gelir düzeyi ve eğitim seviyesinin de algılanan ana-baba tutumları açısından bazı farklılıklar oluşturduğu belirlenmiştir. Okuma tutumu ile akademik başarı üzerinde ana-baba tutumlarının etkili olduğu ve ailenin gelir durumunun, eğitim seviyesinin ayrıca öğrencilerin sınıf seviyelerinin de bazı farklılıklara neden olduğu tespit edilmiştir.

Tarhan (2014), özgül öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocuklarda anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre öz-kavramını incelediği araştırmanın örneklemi Ankara ilinde yaşayan 9-16 yaş aralığında 76 çocuk (31 öğrenme güçlüğü olan, 45 öğrenme güçlüğü olmayan) ve bu çocukların anneleri olmak üzere 152 kişi oluşturmuştur. Araştırmaya katılan annelere araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular öğrenme güçlüğü olma-olmama durumunun öz kavramı üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Karaatlı (2016) tarafından yapılan “İlkokul 1.Sınıf Öğrencilerinde Enürezis Sıklığı, Anne Tutumu ve İlişkili Faktörler” adlı araştırmadanın evrenini 2014-2015 öğretim yılında Aydın İl Merkezinde eğitim gören; toplam 425 İlkokul birinci sınıf öğrencisinin annesi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından geliştirilen “Anket Formu” ve “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)” kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre; enürezis ile kardeş sayısı (kendisi dahil), son bir yılda doğan kardeş, aile tipi, anne çocuk ilişkisinde problem varlığı, anne tarafından fiziksel şiddet görme durumu, çocuğun aktivitelerinde kısıtlama, annelerinin ve babalarının enürezis hikayesi, karıkoca geçimsizliği arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Coşkun (2017) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin annelerinin ebeveyn tutumları, öğrencilerin benlik saygısı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma doğrultusunda 48 anne ve 48 ilköğretim birinci kademe öğrencileri olmak üzere toplam 96 kişinin verileri karşılaştırılarak araştırma değişkenleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla anne ve okuryazar olan ilköğretim birinci kademe öğrencilerine değerlendirme ölçekleri verilmiştir. Annelere “Demografik Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği”; çocuklara “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği-Çocuk ve Ergen Kısa Formu” verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, benlik saygısı ve duygusal zekâ puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuş, benlik saygısının düşüklüğü duygusal zekâ puanının düşük olması ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, benlik saygısının demokratik tutum ile orta düzeyde negatif yönlü ve anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte duygusal zekâ ve demokratik tutum arasında güçlü, pozitif ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Şimşek (2017) tarafından yapılan araştırmada, 7-19 Yaş Aile Eğitiminin Aile tutumlarına nasıl biri etkisi olduğu incelenmiştir. İzmir Aliaga ilçesinde bulunan Namık Kemal

İlkokulunda 20152016 eğitim öğretim yılı içerisinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında deney grubunda yer alan öğrenci velilerine 8 hafta, haftada 3 saat süresince 7-19 Yaş Aile Eğitim Programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise eğitim verilmemiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak; “Aile Değerlendirme Ölçeği”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği”, araştırmacı tarafından hazırlanıp, 10 uzman görüşü alınarak yeniden düzenlenen “Soru Listesi” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 7-19 Yaş Aile Eğitim Programının deney grubunda yer alan deneklerin eğitim sonunda Aşırı koruyucu annelikte, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik, artık boyut ya da sıkı disiplin, problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Deney grubu ön test son test puanlar karşılaştırmasında demokratik tutum ve eşitlik tanıma, duygusal tepki alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Kontrol grubunda yer alan deneklerin Aşırı koruyucu annelikte, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, artık boyut ya da sıkı disiplin, problem çözme, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, anlamlı ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak iletişim ve genel işlevler alt ölçeklerinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Ergün (2019) ün otizm spektrum bozukluğu tanılı ve normal gelişim gösteren 9-12 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı araştırmasının amacı, otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanılı ve normal gelişim gösteren 9-12 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Ankara ili merkez ve ilçelerinde yer alan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine giden OSB tanısı almış çocukların anneleri ile ilkokul ve ortaokula giden normal gelişim gösteren 9-12 yaş çocukların anneleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini, bu evrenden rastgele olarak seçilmiş 90 normal gelişim gösteren ve 70 otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuğa sahip 160 anne oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplamak amacıyla Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)-C Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; normal ve OSB tanılı çocuğa sahip annelerin çocuklarına karşı baskıcı/otoriter, demokratik ve aşırı hoşgörölü tutumlarının yaş ve aile yapısı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir. Ancak annelerin öğrenim durumları, herhangi bir işte çalışıp çalışmama durumları, sahip olunan çocuk sayısı ve gelir düzeyi

değişkenlerinin çocuklarına karşı gösterdikleri baskıcı/otoriter, demokratik ve aşırı hoşgörölü tutumlarının farklılaştığı görölmüştür.

Yersel'in 2019 da yaptığı çalışmada 10 ile 17 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerin anne-baba tutumu ve anne-babaya bağlanma durumlarının, algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile olan ilişkisinin araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir ili içerisinde bulunan bir özel okulda okuyan 10-17 yaş arası 222 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilere ‘‘Anne-Baba Tutum Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Çocukluk Çağı Narsisizmi Ölçeği’’ uygulanmış olup ek olarak ‘‘Sosyo-demografik Bilgi Formu’’ uygulanmıştır. Öğrencilerden sorumlu olan rehber öğretmenleri ve sınıf öğretmenlerine her öğrenci için ayrı ortak olarak dolduracakları ‘‘İşlevsel Yeterlilik Değerlendirme Formu’’ uygulanmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda anne-baba tutumu ile bağlanma ilişkisi incelendiğinde anne tutumu ile bağlanma biçimi arasında anlamlı ilişki bulunurken, baba tutumu ile bağlanma biçimi arasında anlamlı ilişki bulunmadığı görölmüştür. Anne-baba tutumu ile narsisizm arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Anne tutumu ve baba tutumu demokratik algılayan çocuk ve ergenlerin benlik saygısı puan düzeyleri anne tutumu ve baba tutumu otoriter olarak algılayan çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Duran (2019) ın anne tutumu ile çevrimiçi oyun bağımlılığı arasındaki ilişkide öz düzenlemenin aracı Rolünü incelediği araştırmasının örneklemini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Yozgat ilinin Akdağmadeni ilçesinde öğrenim gören 224 öğrenci oluşturmuştur. Kişisel Bilgi Formu, Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği, Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği ve Öz Düzenleme Ölçeği araştırmanın veri toplama araçlarıdır. Araştırmanın temel bulgusu olarak, dışsal ve içsel değişken arasındaki ilişkide öz düzenlemenin tam aracılık rolü olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara göre anne tutumu ile çevrimiçi oyun bağımlılığı arasındaki ilişki, aracı değişkenin araştırmaya dâhil edilmesi sonrasında hala pozitif yönde ve anlamlıdır. Anne tutumu ile öz düzenleme arasındaki ilişki, aracı değişken öz düzenleme ile içsel değişken çevrimiçi oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiler de keza pozitif yönde ve anlamlıdır. Bulgular anne psikolojik kontrolünün çevrimiçi oyun bağımlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve öz düzenlemenin bu ilişkide aracılık rolü oynadığını göstermektedir.

2.5.2. Yurt Dışında Anne Tutumları Üzerine Yapılan Araştırmalar

Chiu (1987) farklı kültürel geçmişleri olan üç grup anneden oluşan örnekleme, Tayvan'da yaşayan 397 Çinli, Tayvan'dan göç etmiş 95 Çinli-Amerikalı ve 213 Anglo-Amerikalı'ya PARI ölçeği uygulamıştır. Her üç tutum faktörü açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışma sonucunda Çinli annelerin en kısıtlayıcı tutuma sahip olduğu, Anglo-Amerikan annelerinin en az kısıtlayıcı olduğu, Çinli-Amerikan annelerinin düşmanlık ya da reddetme ifadesini onaylama olasılıklarının Çinli ya da Anglo-Amerikan annelerden daha fazla olduğu, Çinli-Amerikan annelerin diğerlerinden daha demokratik olduğu belirlenmiştir.

Tulviste ve Ahtonen (2007) Estonya ve Finlandiya'daki çocukların anne ve babalarının çocuk yetiştirme tutumlarını karşılaştırmışlardır. Akıllılığa ve kibarlığa değer vermenin Estonya kültürüne özgü olduğu ve hedonizmi değerlendirmek Finlandiya kültürüne özgü olduğu belirtilmiştir. Estonyalı ebeveynlerle karşılaştırıldığında, Finli ebeveynler uygunluk ve başarıdan ziyade yardımseverlik, hedonizm ve kötü alışkanlıkları vurgulama eğiliminde olmuşlar, çocuk yetiştirme değerleri daha homojenken, anne ve babanın aynı aileden aldığı değerlerin daha fazla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Estonyalı anneler, dindarlık ve uygunluğa Estonyalı babalardan daha fazla önem vermişlerdir. Çocuk yetiştirme değerleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Sonuç olarak ebeveyn cinsiyeti ile ilgili çocuk yetiştirme değerlerindeki farklılıkların kültürel değerlere bağlı olduğu gösterilmiştir.

Cheah ve ark. (2009) Çinli küçük çocukların göçmen anneleri arasındaki otoriter ebeveynlik tarzlarını incelemişlerdir. Katılımcılar 85 Çinli göçmen anne ve çocuklardan oluşmuştur. Anneler ebeveynlik stilleri, psikolojik iyilik durumları, algılanan ebeveynlik desteği ve stresi ile çocukların hiperaktivite / dikkatine ilişkin bilgi vermişlerdir. Çalışma sonuçları; Çinli göçmen annelerin otoriter ebeveynlik tarzını güçlü bir şekilde desteklediğini ortaya koymuştur. Ayrıca otoriter ebeveynlik, çocukların davranışsal / dikkat düzenleme yeteneklerini (düşük hiperaktivite / dikkatsizlik) arttırdığını yordamıştır. Son olarak, daha yüksek düzeyde psikolojik iyilik veya ebeveynlik desteğine sahip anneler, yalnızca düşük stres koşullarında daha otoriter ebeveynlik tutumu sergilemişlerdir.

Laukkanen ve ark. (2014) çocukların mizaç özellikleri ile annelerin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide anne refahının aracı ve ılımlı rolünü incelemişlerdir. Birinci sınıfa devam eden 152 çocuğunun anneleri, ebeveynlik stilleri (sevgi, davranış kontrolü ve

psikolojik kontrol), psikolojik iyilik hali (depresif belirtiler ve özgüven) ve çocuklarının mizacını ölçen anketler doldurmuşlardır. Sonuçlar, çocukların düşük pozitifliğinin, düşük anne sevgisi ile diğer yandan olumsuz duygusallığının annelerin psikolojik ve davranışsal kontrol açısından yüksek kontrol etme girişimleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Çocukların düşük pozitiflik seviyelerinin ve yüksek etkinlik düzeylerinin annelerin psikolojik kontrolü üzerindeki etkilerine anne refahı aracılık etmiştir. Bir anne çocuğunu ne kadar aktif ve ne kadar olumlu olursa, çocuğun mutluluğu o kadar düşük ve sonuç olarak daha fazla psikolojik kontrol uygulandığı görülmüştür.

Curenton ve ark. (2018) telefon görüşmeleri ile orta sosyoekonomik sınıfta, çoğunlukla evli Afrikalı-Amerikalı 25 annenin çocuk yetiştirme sorumluluklarını, uygulamalarını ve değerlerini incelemişlerdir. Annelerden alınan cevaplar; evde oturma veya çalışma izni alma kararının cinsiyet rolleri, çocuk bakımının maliyeti ve / veya kalitesi ile ilgili endişeler ve aile dostu işyeri politikalarının mevcudiyeti ile ilgili değerleri içerdiğini ortaya koymuştur. Annelerin daha fazlasını yaptığını kabul etmelerine rağmen, çoğu çift çocuk yetiştirme sorumluluklarını paylaştığını belirtmiştir. Annelerin tutumlarının genellikle çocuklarını ırkçılığa, stereotipikliğe ve ayrımcılığa karşı korumak olduğu tespit edilmiştir.

2.5.3. Yurt İçinde Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Üzerine Yapılan Araştırmalar

Erboy ve Akar-Vural (2010) yaptıkları araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin anne-baba eğitim düzeyleri, cinsiyet, sınıf düzeyleri, okulun sosyoekonomik düzeyi, çocukların bilgisayara sahip olma durumları ve okula yabancılaşma düzeylerinin bilgisayar oyun bağımlılığına etkisini araştırmışlardır. 6 ilköğretim okulunda yürütülen çalışmada farklı sosyo-ekonomik düzeyden 638 öğrenciye “Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışma bulgularına göre öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılığı seviyesini açıklayan en önemli değişkenin okula yabancılaşma olduğu görülmüştür. Ayrıca kız öğrencilere göre erkek öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılık seviyelerinin anlamlı şekilde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Horzum (2011) ilköğretime devam eden öğrencilerin bilgisayar oyunu bağımlılığı düzeylerinin farklı değişkenlerle ilişkisini araştırmıştır. Sosyoekonomik düzeyi farklı olan 3 okulda 100’er öğrenciyle yürütülen çalışmada “Çocuklar için Bilgisayar Oyunu Bağımlılığı Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma bulgularına göre erkek öğrencilerin, kız öğrencilere; üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin, orta ve alt sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere;

4. sınıftaki öğrencilerin, 3. ve 5. sınıftakilere göre oyun bağımlılığı yüksek bulunmuştur. Bilgisayar sahibi olan öğrenciler ile bilgisayar sahibi olmayan öğrencilerin oyun bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Akçay ve Özcebe (2012) okul öncesinde eğitime devam eden çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarını belirlemeyi amaçlamışlardır. 93 çocuk ve aileleri ile yürütülen çalışmada yapılan anket sonucunda; çocukların hafta içinde 0.53 ± 0.53 saat ve hafta sonu 1.62 ± 1.56 saat bilgisayar oyunu oynadıkları tespit edilmiştir. Bilgisayar oyunu oynama durumu ile çocukların yaş ve cinsiyetleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna bakılarak bunun bir alışkanlık mı, yoksa bağımlılık mı olduğu değerlendirilmiştir.

Keser ve Esgi (2012) yaşları 12 ile 15 arasında değişen ilkokul altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılığı konusunda, kendilik algılarını incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin kendilik algılarını belirlemek için oyun bağımlılığı ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 1467 ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %16,8'i kendilerini bilgisayar oyunu bağımlılığında sorun yaşayan bireyler olarak tanımlamışlardır. Öte yandan, yaş ve cinsiyet faktörlerinin öğrencilerin kendilik algılarında anlamlı farklılıklar yarattığı, sosyoekonomik düzey ve sınıf düzeyi faktörlerinin ise farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Şahin ve Tuğrul (2012), “İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi” adı altındaki bu çalışmada, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılık seviyelerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeli şeklinde yapılmıştır. Çalışma grubu 372 kişiden oluşturulmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği'yle toplanmıştır. Veriler üstünde standart sapma, aritmetik ortalama, ANOVA ve LSD testleri, ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise öğrencilerin bilgisayar oyunu bağımlılık puanlarının düşük olduğu; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, evde bilgisayarı olan öğrencilerin olmayanlara göre, annesinin eğitim seviyesi yüksek olanların alçak olanlara göre, bilgisayar oyunu bağımlılık seviyeleri yüksek bulunmuştur. Eğitim gördükleri sınıflar ve babalarının eğitim düzeyi yönünden ise bilgisayar oyun bağımlılığı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ulum (2016) “Çocuklarda Bilgisayar Oyunu Bağımlılığı İle Duygu Ayarlayabilme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada 6-13 yaş arası çocuklarda bilgisayar

oyunları ve bağımlılık ile duygu ayarlayabilme arasındaki ilişkiyi incelemek hedeflenerek yapılmıştır. Bu yetkinlikler çeşitli değişkenler göz önüne alarak tespit etmeye çalışılmış ve iki olgu arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Bilgisayar oyunlarını oynamaya yönelik bağımlılık sık rastlanan bir durum olsa da cinsiyet, yaş ve annenin eğitim düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Bunun yanında çocukların duygu ayarlayabilme yetkinliği cinsiyet, annenin eğitim düzeyine göre farklı sonuçlar göstermiştir. Bu iki olgu arasında ki ilişki incelendiğinde çocuklarda bilgisayar oyunlarına olan bağımlılık ile duygu ayarlayabilme yetkinliği açısından anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilebilir.

Hazar ve Hazar (2017) “Çocuklar İçin Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmışlardır. Yaş ortalaması 12 olan ve 364 kişiden oluşan örnekleme yürütülen çalışmada, açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek maddelerinin dört faktör altında toplandığı ve toplam varyansın %47,953’ünün açıklandığı belirlenmiştir. Ayrıca ölçek geneli için Cronbach alfa katsayısı 0.90, diğer maddeler için sırasıyla 0.78, 0.81, 0.76 ve 0.67 bulunmuştur. Sonuç olarak ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Balıkçı (2018). “Çocuklarda ve Ergenlerde Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı ve Agresif Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli çalışmasını İstanbul’da üç ortaokul ve lisede yapmıştır. Araştırmaya 10-19 yaş arası 625 öğrenci katılmıştır. Bu araştırmasında çevrimiçi oyun bağımlılığının ölçülmesi amacıyla “Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği (ÇOBÖ)” ve agresif davranışların belirlenmesi amacıyla “Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)” ile araştırmacı tarafından hazırlanmış olan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Uç değerler “Mahalanobis Uzaklığı” yöntemi ile çalışmadan çıkartılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin analizleri için Pearson Korelasyon Analizi; farklılık analizi için Bağımsız Örneklem t Testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Medikoğlu (2018) tarafından yapılan “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Belirlenmesi ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmanın örneklemini Yozgat ili Boğazlıyan ilçesinde ilkokullarda öğrenim gören 199 tane 4. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Sonucunda ise, internet bağımlılık düzeyi ile akademik başarı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

İçen (2018) tarafından yapılan “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerin Sanal Oyun Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı araştırma, 286 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklara çocuk bilgisayar oyun bağımlılık ölçeği (ÇBOBÖ) uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda ilköğretim birinci kademe öğrencilerin sanal oyun bağımlılıklarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Oral 2018 yılında yaptığı çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Denizli ili merkez ilçelerinde bulunan 6 ilkokuldaki 4. sınıfta öğrenim gören 302 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Bilişim Teknolojileri Kullanım anketi ve Dijital Oyun Bağımlılığı ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin %13,9’unun dijital oyun bağımlısı olduğu ve öğrencilerin dijital oyun bağımlılığını etkileyen en önemli yordayıcı değişkenin cinsiyet olduğu görülmüştür.

Akça (2018) İstanbul İli Maltepe İlçesindeki ilkokul çağı çocuklarında ekran bağımlılığı eğiliminin nicel olarak incelendiği çalışması 414 öğrenci ile çalışmıştır. Bu çalışmada; ailelerin sosyodemografik özelliklerini içeren sorular, Aile Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği (AÇİBÖ) ve Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği’ni (BOBÖ) içeren 3 bölümden oluşan anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin kendilerini puanladığı BOBÖ’ye göre; %76,9’u riskli, % 21,1’i risk yok, % 2’si ise bağımlı olarak hesaplanmıştır. Ayrıca baba yaşı ile öğrencideki internet bağımlılığı arasında, bilgisayar sahibi olma durumu ile oyun bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Şahin (2018) tarafından yapılan “Okul Dönemi 3, 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılıkları ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırma 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Karabük ilindeki ilkokul ve ortaokullardan 3. 4. ve 5.sınıfa devam eden 171 kız ve 129 erkek, toplam 300 öğrenci ve bu öğrencilerin annelerine uygulanmıştır. Bu çalışmada verileri toplamak amacıyla Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği (BOBÖ) ve Conners Ana-Baba Dereceleme Ölçeği (CADÖ- YK) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların bilgisayar oyun bağımlılıkları ile problem davranışlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bilgisayar oyun bağımlılıklarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne çalışma durumu ve anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği, kardeş sayısı ve baba öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Davranış problemlerinin ise cinsiyet, sınıf düzeyi kardeş sayısı ve anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği, anne çalışma ve baba öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Karacaoğlu (2019) “Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ile Aile İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmasının örneklemini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Üsküdar ilçesindeki ilkokul 4 ve ortaokul 5. sınıfa devam eden 540 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği, Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; bilgisayar oyun bağımlılığı ile engelleyici aile ilişkileri arasında orta düzeyde pozitif yönde, destekleyici aile ilişkileri ile orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bilgisayar oyun bağımlılığı ile aile ilişkilerinin cinsiyet, anne baba tutumları ve algılanan okul başarısı değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

2.5.4. Yurt Dışında Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Üzerine Yapılan Araştırmalar

Griffiths & Hunt (1995) “Computer Game Playing in Adolescence: Prevalence and Demographic Indicators” adlı çalışmasında bilgisayar oyunları oynamak için harcadıkları zamanı, ilk oynamaya neden başladıklarını, ilk neden başladıklarını ve neden şimdi oynadıklarını ve oyunun olumsuz sonuçlarını belirlemek için 387 çocukla (12-16 yaş arası) bir anket çalışması yapmışlardır. Sonuçlar, birçok ergen için, ev bilgisayarında oyun oynamanın, örneklemin %7’sinin haftada en az 30 saat çalmasıyla önemli ölçüde zaman alabildiğini ortaya koymaktadır. Bilgisayar oyunu oynayan kadınlar ve erkekler arasında fark olmamasına rağmen, erkeklerin kadınlardan anlamlı olarak daha düzenli oynadığı tespit edilmiştir.

Colwell ve Kato (2003) Japon ergenlerle sosyal izolasyon, özgüven, saldırganlık ve bilgisayar oyunu oynama arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda katılımcıların iyi arkadaş sayısının ve özgüvenin bilgisayar oyunu oynama ile ilişkisi olmadığı belirlenmiştir. Hem erkek hem de kız çocukları için “arkadaşlara tercih etme” faktörü ile bilgisayar oyunu oynama arasında pozitif bir ilişki belirlenmiştir. Son olarak bilgisayar oyunları ile saldırganlık arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Van Rooij ve ark. (2010) Hollanda genelinde çevrimiçi oyuncuların deneyimleri doğrultusunda 13-16 yaş arası, ortaokula devam eden Hollandalı öğrencilerle yaptıkları çalışmada, tüm çocukların yaklaşık %1,5'ini temsil eden bir örneklemin %3'ünün oyun bağımlısı olduğunu belirlemişlerdir. Her ne kadar bu oyuncular bağımlılık benzeri problemler bildirirler de psikososyal sağlığı azaltan ilişkilerin daha az belirgin olduğu görülmüştür.

Liu ve Chang'ın (2016) bilgisayar aracılı iletişim ve akış üzerine geliştirdikleri yapısal eşitlik modeli sonuçları; aracılı güdülerin (eğlence, zaman geçirme ve kaçış) ve kişilerarası güdülerin (sosyal etkileşim ve beraber oyun oynama) oyun bağımlılığını etkileyen akış deneyimlerini önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca kişilerarası güdülerin, çevrimiçi oyuncuların akış düzeyini aracılı güdülerden daha fazla etkilediği tespit edilmiştir.

Kim ve Lee (2019) oyun bağımlılığının seviyesini genel özelliklere göre araştırmak ve bilgisayar oyunu bağımlılığının iletişim becerisi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Toplam 220 katılımcı ile yürütülen çalışmada; oyun bağımlılığı ile iletişim becerisi arasındaki farklılığın oyun bağımlılığı, iletişim yeteneğinin alt bileşenlerinden konsantrasyon, anlama, tepki, hafıza için cinsiyet açısından farklılaştığı belirlenmiştir. En yüksek oyun bağımlılığı seviyesi, istatistiksel olarak anlamlı olan 28-30 yaşları arasında ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilkokula devam eden çocukların anne tutumları ile çocukların bilgisayar oyun bağımlılıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, geçmişte veya şimdi olan durumların, olduğu şekliyle tespit edilmesini amaçlayan bir araştırma modelidir. Araştırmada ele alınan konu, birey veya nesne, kendi koşullarında olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2018, s.109).

Bu araştırmada tarama modelleri içinden genel tarama tekniğinden yararlanılmıştır. Genel tarama modeli, birden fazla sayıda unsurdan meydana gelen bir evrende, evrene ilişkin genel bir kanıya ulaşmak amacıyla evrenin tümü veya evrenden seçilecek bir örneklem ile yürütülen tarama düzenlemesi olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2018: 111).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, İzmir ilinde Bayraklı ve Karşıyaka ilçelerinde bulunan devlet ilkokullarında 2018-2019 eğitim-öğretim yılında eğitim gören çocuklar ve onların anneleri oluşturmuştur. Bayraklı ve Karşıyaka'daki devlet ilkokullarının listesi alınmış ve bu okullardan 367 çocuk ve 367 anneden oluşan örneklem, tesadüfi olarak seçilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine İlişkin Dağılımı

Sınıfı	n	%
3. Sınıf	181	49.3
4. Sınıf	186	50.7
Toplam	367	100.0

Tablo 2’de görüldüğü gibi Karşıyaka ve Bayraklı’daki okullarda öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 367 öğrenci ve bu öğrencilerin annelerine ölçek uygulanmıştır. Bunlardan 181(%49.3)’i 3. sınıf, 186(%50.7)’sı 4. sınıftır.

Aşağıdaki tabloda çalışmaya katılan çocuk ve annelerin demografik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 3

Çalışmaya Katılan Öğrenci ve Annelerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Demografik Değişkenler	n	%
Anne Yaşı		
28-35	59	16.1
35-45	264	71.9
45-55	44	12.0
Toplam	367	100.0
Anne Medeni Durumu		
Evli	315	85,8
Boşanmış	52	14,2
Toplam	367	100,0
Anne Öğrenim Durumu		
İlköğretim Mezunu	69	18,8
Lise Mezunu	112	30,5
Üniversite Mezunu	186	50,7
Toplam	367	100.0
Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	58	15,8
2 ve Üzeri Çocuk	151	41,1
Cevaplanmayan	158	43,1
Toplam	367	100,0
Çocuğun Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu		
Birinci Çocuk	168	45.8
İkinci Çocuk	156	42.5
Üçüncü Çocuk	29	7.90
Dördüncü ve Üzeri	10	2.70
Cevaplanmayan	4	1.10
Toplam	367	100.0
Çocuğun Bilgisayar/Tablet Sahip olma durumu		
Var	271	73.8
Yok	96	26.2
Toplam	367	100.0
Ailenin Hafta Sonu Rutini		
Var	278	75.7
Yok	89	24.3
Toplam	367	100.0
Ailenin Aylık Gelir Düzeyi		
1000-3000 TL	153	41.7
3001-6000 TL	142	38.7
6001 TL ve Üzeri	72	19.6
Toplam	367	100.0

Tablo 3'te görüldüğü üzere çalışmaya katılan annelerin 59(%16.1)'u 28-35 yaş aralığında, 264(%71.9)'ü 35-45 yaş aralığında, 44(%12.0)'ü 45-55 yaş aralığındadır.

Çalışmaya katılan annelerin medeni durumları incelendiğinde 315(%85.8)'i evli, 52(%14,2)'sinin boşanmış olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan annelerin 69(%18,8)'unun ilköğretim mezunu, 112(%30,5)'sinin lise mezunu, 186(%50,7)'sinin üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan annelerin 58(%15.8)'i tek çocuk sahibi, 151(%41,1)'inin 2 ve üzerinde çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Çalışmada bu soruyu cevaplamayan 158(%43.1) anne vardır.

Çalışmaya katılan çocukların kardeş sıralamasında 168(%45.8)'i ilk çocuk, 156(%42.5)'sı ikinci çocuk, 29(%7.9)'u üçüncü çocuk, 10(%2.7)'u dördüncü ve üzerinde çocuk olduğu söylenebilir.

Çalışmaya katılan çocukların 271(%73.8)'inin tablet/bilgisayar sahibi, 96(%26.2)'sinin tablet/bilgisayar sahibi olmadığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan anne ve çocukların 278(%75.7)'inin ailecek bir hafta sonu rutini olduğu, 89(%24.3)'unun ise hafta sonu rutini olmadığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan anne ve çocukların ailelerinin 153(%47,7)'ünün gelir düzeyi 1000-3000 TL aralığında, 142(%38,7)'sinin gelir düzeyi 3001-6000 TL aralığında ve 72(%19,6)'sinin 6001 TL ve üzerinde olduğu söylenebilir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Baumgärtel'in (1979) geliştirmiş olduğu "Hamel Anne Tutum Testi" ve 2008 yılında Horzum, Çakır Balta ve Ayas tarafından geliştirilen "Çocuklar için Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği" ve araştırmacının geliştirdiği "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Hamel Anne Tutum Testi: Baumgärtel (1979) tarafından geliştirilen, 1995'te Özdoğan tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, annelerin çocuklarına ilişkin davranışlarını incelemeyi amaçlamaktadır. 24 sorudan meydana gelen ölçek, "Destek", "Baskı" ve "Aşırı İlgi" alt boyutlarından oluşmaktadır. Her bir soru, altı şıktan oluşan (0, 1, 5, 10, 20, 20'den fazla)

derecelere sahiptir ve bu dereceler davranışların ne sıklıkla yapıldığını belirler. Ölçekte annelerden, son bir ayda yaptıkları davranışları göz önünde bulundurmaları, bu davranışlardan hangilerini, ne aralıklarla tekrarladıklarını işaretlemeleri istenmektedir. Cronbach Alpha katsayısı 0.82 olarak hesaplanan “Hamel Anne Tutum Ölçeği”nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Öğretir (2004) tarafından yapılmıştır. “Hamel Anne Tutum testi”nin, faktör analizi sonucunda, annelerin çocuklarına karşı davranışlarını, “Otoriter”, “Demokratik”, “Aşırı Koruyucu” ve “İlgisiz ve Tutarsız” olarak 4 alt boyutta incelediği görülmüştür.

Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği: Horzum, Ayas ve Çakır Balta tarafından 2008 yılında geliştirilen ölçek, ilköğretim çağındaki çocukların bilgisayar oyun bağımlılıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Toplam 21 maddeden oluşan ölçek “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme”, “Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma”, “Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme” ve “Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutlarından oluşmaktadır. Her bir soru beş seçenekten oluşan derecelere sahiptir. Bu derecelendirme “Her zaman (5), Sık sık (4), Bazen (3), Nadiren (2) ve Hiçbir zaman (1)” şeklindedir. Ölçekten alınabilecek puan 21 ile 105 arasında değişmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır (Horzum, Ayas ve Çakır Balta, 2008).

3.4. Veri Analizi

Verilerin çözümlenmesinde “SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25.0” programı kullanılmıştır. Verileri incelerken tanımlayıcı istatistiklerden ortalama, standart sapma, yüzde ve N değerleri belirlenmiştir. Kullanılacak teste karar vermek amacıyla Kolmogorov-Smirnov normallik testi yapılmış ve verilerin istatistiksel olarak normal dağıldığı görülmüştür ($p < 0,05$). Bağımsız gruplar arasındaki farkların anlamlılığını tespit etmek amacıyla istatistiksel analiz testlerine başvurulmuş parametrik testlerden “*T-Testi*” ve “*Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*” testi kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren iki grup arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla verilere t testi uygulanmış, normal dağılım gösteren ikiden fazla gruptan oluşan değişkenlerin karşılaştırılmasında da *Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)* testi uygulanmıştır. Farklılığa neden olan grubun belirlenmesinde “Tukey” testi

kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde ise Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz bulgularının değerlendirilmesinde %95 güven aralığı ($p<0,05$) dikkate alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, annelerin “hamel anne tutum ölçeği” ve çocukların “bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeği” maddelerinden aldıkları puanlardan yararlanarak elde edilen analizler yer almaktadır. İlk olarak yapılan anketin ölçek maddelerinin genel ölçek ve alt boyutlarına göre güvenilirliğini tespit etmek amacıyla iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach’s Alpha katsayısı verilmiştir.

Tablo 4

Hamel Anne Tutum Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik İstatistikleri

İç Tutarlılık Katsayısı \ Cronbach's Alpha	
Genel Ölçek (HATÖ)	0,854
Otoriter Tutum	0,690
Demokratik Tutum	0,851
İlgisiz Tutarsız Tutum	0,724
Aşırı Koruyucu Tutum	0,781
HATÖ=Hamel Anne Tutum Ölçeği	

Tablo 4’te görüldüğü gibi “hamel anne tutum ölçeği” ve alt boyutlarına ait güvenilirlik analizi Cronbach’s Alpha değerleri incelendiğinde, genel ölçeğin 0,854, “otoriter tutum” alt boyutunun 0,690, “demokratik tutum” alt boyutunun 0,851, “ilgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutunun 0,724 ve “aşırı koruyucu tutum” alt boyutunun 0,781 olarak bulunmuş ve kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 5

Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik İstatistikleri

İç Tutarlılık Katsayısı \ Cronbach's Alpha	
Genel Ölçek(ÇBOBÖ)	0,895
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	0,608
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellend. Rahatsız Olma”	0,870
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatla İlişkilendirme”	0,615
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	0,606
ÇBOBÖ=“Çocuklar için Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği”	

Tablo 5’te görüldüğü gibi “çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeği” alt boyutlarına ait güvenilirlik analizi Cronbach’s Alpha değerleri incelendiğinde, genel ölçeğin 0,895, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutunun 0,608, “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe” alt boyutunun 0,870, “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutunun 0,615 ve “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutunun 0,606 olarak bulunmuş ve kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 6

Çocukların Sınıflarına Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Sınıfı	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
Otoriter Tutum	3. Sınıf	3,72	1,28	0,041	0,967
	4. Sınıf	3,72	1,23		
Demokratik Tutum	3. Sınıf	5,06	0,83	1,863	0,063
	4. Sınıf	5,21	0,74		
İlgisiz ve Tutarsız Tutum	3. Sınıf	1,96	1,06	0,222	0,824
	4. Sınıf	1,99	1,10		
Aşırı Koruyucu Tutum	3. Sınıf	4,49	1,24	0,242	0,809
	4. Sınıf	4,52	1,00		

*p<0,05

Tablo 6’da görüldüğü üzere “otoriter tutum” alt boyutundan çocukları üçüncü sınıfa giden annelerin 3.72, çocukları dördüncü sınıfa giden annelerin 3.72 ortalama puan aldıkları görülmüştür(t=0.041; p=0.967). Çocukları üçüncü sınıfa giden anneler ve çocukları dördüncü sınıfa giden anneler “otoriter tutum” alt boyutundan birbirine yakın puan almışlardır.

“Demokratik tutum” alt boyutundan çocukları üçüncü sınıfa giden annelerin 5.06, dördüncü sınıfa giden annelerin 5.21 ortalama puan aldıkları görülmüştür($t=1.863$; $p=0.063$). Çocukları üçüncü sınıfa giden anneler ve çocukları dördüncü sınıfa giden anneler “demokratik tutum” alt boyutundan birbirine yakın puan almışlardır.

“İlgisiz tutarsız tutum” alt boyutundan çocukları üçüncü sınıfa giden annelerin 1.96, çocukları dördüncü sınıfa giden annelerin 1,96 ortalama puan aldıkları görülmüştür($t=0,222$; $p=0,824$). Çocukları üçüncü sınıfa giden anneler ve çocukları dördüncü sınıfa giden anneler “ilgisiz tutarsız tutum” alt boyutundan birbirine yakın puan almışlardır.

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan çocukları üçüncü sınıfa giden annelerin 4.49, çocukları dördüncü sınıfa giden annelerin 4.52 ortalama puan aldıkları görülmüştür($t=0.242$; $p=0.809$). Çocukları üçüncü sınıfa giden anneler ve çocukları dördüncü sınıfa giden anneler “aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan birbirine yakın puan almışlardır.

Buna göre, “ilgisiz tutarsız tutum”, “otoriter tutum”, “aşırı koruyucu tutum” ve “demokratik tutum” alt boyutlarında anneler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Subaşı ve Öğretir Özçelik (2019) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin anne baba tutumlarına ilişkin algıları sınıf düzeyi açısından incelendiğinde, ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları denetim/kontrol boyutu puan ortalamalarının anne ölçeği ve baba ölçeğine göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. İki araştırma arasındaki farklılaşmanın nedeni, Subaşı ve Öğretir Özçelik (2019) tarafından yapılan çalışmanın örnekleminin 9. ve 12. sınıfları kapsamı gösterilebilir.

Bu çalışmada çocukların sınıf değişkenine göre anne tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamasının nedeninin, annenin var olan tutumunu tüm hayatı boyunca benimsemesi ve bunun yıllara göre ve çocuğunun yaşına göre değişkenlik göstermeyeceği olarak açıklanabilir.

Annelerin demokratik tutum puan ortalamalarının daha yüksek olmasının sebebi; çocuk gelişiminin önemli bir dönemini oluşturan ilkokulda, öğrencilerin arzu edilen sevgi, anlayış ve güven verici demokratik unsurları kazanmaları açısından annelerin uygun ve teşvik edici bir demokratik aile ortamı oluşturma çabalarının olduğu düşünülmektedir. Demokratik bir ortamda annelerin olumlu tutumlarının; öğrencilere eleştirel düşünme, etkili iletişim ve

tartışma becerileri, eşitsizliğe yönelik mücadele etme becerisi, işbirliği, farklılıklara karşı empati ve saygı gösterme konularında yardımcı olacağı söylenebilir. Ancak bazı ailelerde, çocukların fazla kontrol edildiği ve özen gösterildiği aşırı koruyucu tutumun da gelişmiş olduğu görülmüştür. Annelerin bu tutumu, çocukların kendi potansiyellerini açığa çıkarmasını engelleyerek gelecek dönemlerde aşırı bağımlılık ve güvensizlik duygularına yol açmakta ve çocukların tüm yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Demokratik ve aşırı koruyucu tutumların belirtilen bu iki zıt etkisinin kaynağının farklı sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullardan seçilen öğrenci anneleri olduğu tahmin edilmektedir. Yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip Karşıyaka ilindeki okullarda okuyan öğrenci annelerinin daha fazla demokratik tutum ve daha az aşırı koruyucu tutum sergiledikleri, bunun nedeninin ise bölgenin güvenlik, ekonomik ve sosyal imkanlarının daha fazla olmasından ve çocukların küçük yaştan itibaren bu çevrede yetişmesinden kaynaklandığı söylenebilir (Öğretir Özçelik ve Demircan, 2019)

Tablo 7

Çocukların Sınıflarına Göre Çocukların Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Sınıfı	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	3. Sınıf	2,00	0,89	1,425	0,155
	4. Sınıf	1,87	0,80		
“Bilgisayar Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	3. Sınıf	1,88	0,77	0,155	0,306
	4. Sınıf	1,80	0,80		
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	3. Sınıf	1,64	0,71	0,173	0,863
	4. Sınıf	1,63	0,74		
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolay Görevleri Aksatma”	3. Sınıf	1,32	0,53	0,939	0,348
	4. Sınıf	1,27	0,55		

*p<0,05

Tablo 7’de görüldüğü üzere, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan üçüncü sınıftaki çocukların 2,00, dördüncü sınıftaki çocukların 1,87 ortalama puan aldıkları görülmüştür(t=1,425, p=0,155). Üçüncü sınıftaki çocuklar ve dördüncü sınıftaki çocuklar birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan üçüncü sınıftaki çocukların 1,88, dördüncü sınıftaki çocukların 1,80 ortalama puan aldıkları

görülmüştür ($t=0.155$, $p=0.306$). Üçüncü sınıftaki çocuklar ve dördüncü sınıftaki çocuklar birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan üçüncü sınıftaki çocukların 1,64, dördüncü sınıftaki çocukların 1,63 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0.173$, $p=0.863$). Üçüncü sınıftaki çocuklar ve dördüncü sınıftaki çocuklar birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan üçüncü sınıftaki çocukların 1,32, dördüncü sınıftaki çocukların 1,27 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0.939$, $p=0.348$). Üçüncü sınıftaki çocuklar ve dördüncü sınıftaki çocuklar birbirine yakın puan almışlardır.

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutlarından çocukların aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Benzer şekilde Horzum (2011) yaptığı çalışmada “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma”da ve “bilgisayar oyunu oynamayı başka etkinliklere tercih etme”de sınıf değişkenleri yönünden anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Ancak Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin internete bağımlılık düzeylerinde sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın var olduğu tespit edilmiştir. 3. sınıfların 4. sınıflara göre bilgisayar oyunu oynamayı daha fazla tercih etmeleri ve bu davranışlarından vazgeçememe puanlarının daha yüksek olmasının nedeni, 4. sınıf müfredatında yer alan ders içeriğinin 3. sınıfa göre daha yoğun olması ve ailelerin bu geçiş döneminde çocuklarını ders çalışmaya daha fazla yönlendirmeleridir.

Tablo 8

Annelerin Yaşına Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

	Yaş	$\bar{x}$	Stnd. Sapma	F	p	Anlamlı Farklılık
“Otoriter Tutum”	28 35	4.02	1.29	2.648	0.072	
	35 45	3.63	1.25			
	45 55	3.86	1.17			
“Demokratik Tutum”	28 35	5.25	0.78	0.807	0.447	
	35 45	5.11	0.78			
	45 55	5.10	0.86			
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	28 35	2.11	1.24	0.671	0.512	
	35 45	1.96	1.06			
	45 55	1.88	0.89			
“Aşırı Koruyucu Tutum”	28 35	4.91	0.94	4.639	0.010	28-35>35-45
	35 45	4.44	1.17			
	45 55	4.39	1.01			

*p<0,05

Tablo 8’de görüldüğü üzere, 28-35 yaş aralığında olan annelerin “otoriter tutum” alt boyutundan 4.02, 35-45 yaş aralığında olan annelerin 3.63, 45-55 yaş aralığında olan annelerin 3.86 ortalama puan aldıkları görülmüştür(F=2.648; p=0.072).

28-35 yaş aralığında olan annelerin “demokratik tutum” alt boyutundan 5.25, 35-45 yaş aralığında olan annelerin 5.11, 45-55 yaş aralığında olan annelerin 5.10 ortalama puan aldıkları görülmüştür(F=0.807; p=0.447).

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan 28-35 yaş aralığındaki annelerin 2.11, 35-45 yaş aralığındaki annelerin 1.96, 45-55 yaş aralığındaki annelerin 1.88 ortalama puan aldıkları görülmüştür(F=0.671; p=0.512).

28-35 yaşlarında olan annelerin “aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan 4.91, 35-45 yaşlarında olan annelerin 4.44, 45-55 yaşlarında olan annelerin 4.39 ortalama puan aldıkları görülmüştür. Annelerin “aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlıdır (F=4.639, p=0.010). Buna göre 45-55 yaşlarındaki annelerin “aşırı koruyuculuk tutumu” 28-35 yaşlarındaki annelere göre daha azdır (28-35>45-55).

Buna göre, “otoriter tutum, demokratik tutum, ilgisiz tutarsız tutum” alt boyutlarında anneler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Zuckerman (1985), annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile yaşları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yaptığı araştırmayı 222 anne ile yapmıştır. Örneklemin yaş ortalaması 37.94 dir ve çocuk yetiştirme tutumları ile annelerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu

bulunmuştur. Bu doğrultuda yaşı daha büyük annelerin daha katı bir tutumda oldukları görülmüştür.

Bu çalışmada genç anneleri orta yaşlı annelere göre daha çok aşırı koruyucu tutum gösterdikleri belirlenmiştir. Genç annelerin çocuk yetiştirme bakımından daha az tecrübeli oldukları göz önünde bulundurulduğunda, genç annelerin orta yaşlı annelere kıyasla çocuklarına karşı daha aşırı koruyucu tutum sergilemeleri beklenen bir durumdur. Ayrıca orta yaşlı annelerin birden fazla çocuk sahibi olma olasılıklarının daha yüksek olduğu da dikkate alındığında, orta yaşlı annelerin önceki deneyimleri doğrultusunda çocuklarına karşı daha az koruyucu oldukları ve bu konuda özgüvenlerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 9

Annelerin Yaşına Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

	Yaş	$\bar{x}$	Stnd. Sapma	F	p	Anlamlı Farklılık
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	28-35	1,99	0,95	0,782	0,458	
	35-45	1,90	0,82			
	45-55	2,05	0,88			
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	28-35	1,62	0,76	5,839	0,003	28-35<45-55
	35-45	1,84	0,76			28-35<35-45
	45-55	2,14	0,88			
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	28-35	1,49	0,78	1,831	0,162	
	35-45	1,64	0,71			
	45-55	1,76	0,73			
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	28-35	1,16	0,42	5,705	0,004	45-55>28-35
	35-45	1,29	0,52			45-55>35-45
	45-55	1,52	0,70			

Tablo 9’da görüldüğü üzere “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan 28-35 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,99, 35-45 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının 1,90, 45-55 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının 2,05 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,782;p=0,458$).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan 28-35 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,62, 35-45 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,84, 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 2,14 ortalama puan aldıkları görülmüştür. Katılımcı annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan

vazgeçememe ve engellendiği zaman rahatsız olma alt boyutundan aldıkları puanlar istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=5,839;p=0,003$). Bu sonuca göre 28-35 yaş aralığında olan annelerin çocukları, 35-45 ve 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocuklarına göre daha az bilgisayarda oyun oynamakta ve vazgeçmemektedir [(28-35)<(35-45;45-55)].

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme” alt boyutundan 28-35 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,49, 35-45 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,64, 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,76 puan aldıkları görülmüştür ($F=1,831;p=0,162$).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan 28-35 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,16, 35-45 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,29, 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocuklarının 1,52 puan aldıkları görülmektedir. Katılımcı annelerin çocukların bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar istatistik bakımından anlamlıdır ($F=5,705;p=0,004$). Bu sonuca göre 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocukları 28-35 ve 35-45 yaş aralığındaki annelerin çocuklarına nazaran daha fazla bilgisayar oyunu oynadığı için görevleri aksatmaktadır [(45-55>28-35;35-45)].

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutlarında çocukların aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Griffiths ve arkadaşları (1995), oyun bağımlılığının kişinin hayatında bazı aksaklıklara sebep olmasının en büyük etmenlerinden birisinin oyunlara harcanan zaman olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada 35 yaş ve üzerindeki annelerin çocuklarının, genç yaştaki annelerin çocuklarına göre bilgisayar oyunlarından vazgeçememe ve engellendiklerinde rahatsız olma, görevlerini aksatma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. 35-45 ve 45-55 yaş aralığındaki annelerinin 3. ve 4. sınıfa giden çocukları ile aralarındaki yaş farkının fazla olması, kuşak farkı nedeniyle çocuklarıyla birlikte vakit geçirme sürelerini azalttığı ve çocukları akranlarıyla vakit geçirmeye yönelttiği düşünülmektedir.

Tablo 10

Annelerin Medeni Durumuna Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Medeni Durum	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Otoriter Tutum”	Evli	3,73	1,25	0,320	0,750
	Boşanmış	3,67	1,30		
“Demokratik Tutum”	Evli	5,12	0,81	-1,043	0,300
	Boşanmış	5,23	0,67		
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	Evli	1,99	1,06	0,594	0,555
	Boşanmış	1,89	1,15		
“Aşırı Koruyucu Tutum”	Evli	4,51	1,15	0,349	0,728
	Boşanmış	4,46	0,94		

Tablo 10’da görüldüğü gibi “otoriter tutum” alt boyutundan evli annelerin 3,73, boşanmış annelerin 3,67 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,320;p=0,750$). Evli anneler ve boşanmış annelerin birbirine yakın puan almışlardır.

“Demokratik tutum” alt boyutundan evli annelerin 5,12, boşanmış annelerin 5,23 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=-1,043;p=0,300$). Evli anneler ve boşanmış anneler birbirine yakın puan almışlardır.

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan evli annelerin 1,99, boşanmış annelerin 1,89 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,594;p=0,555$). Evli anneler ve boşanmış anneler birbirine yakın puan almışlardır.

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan evli annelerin 4,51, boşanmış annelerin 4,46 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,349;p=0,728$). Evli anneler ve boşanmış anneler birbirine yakın puan almışlardır.

Buna göre, “aşırı koruyucu tutum, otoriter tutum, ilgisiz tutarsız tutum, demokratik tutum” alt boyutlarından annelerin aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ceylan (2017) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde ebeveynlerin “demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve izin verici tutum”ları ile medeni durumları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür.

Annelerin aşırı koruyucu tutum, otoriter tutum, ilgisiz tutarsız tutum ve demokratik tutumlarının medeni durumlarına göre değişmemesi, örnekleme yer alan birçok annenin evli olmasından kaynaklanmaktadır. Boşanmış annelerin daha azınlıkta olması nedeniyle

tutumlar açısından genel bir karşılaştırma yapılması uygun bulunmamıştır. Diğer yandan demokratik tutum puanlarının boşanmış annelerde daha yüksek olması, eşinden ayrılan annelerin aile düzenini sağlamak amacıyla çocuklarına daha adil ve güvenilir davranışlar sergileme eğilimleri olmasından kaynaklanabilir. İlgisiz ve tutarsız tutumun boşanmış annelerde daha düşük olması ise, çocuğa karşı baba ilgisinin açığını kapatmak amacıyla annelerin daha fazla çaba sarfetmelerine bağlanabilir.

Tablo 11

Annelerin Medeni Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Medeni Durum	Ortalama	Std. Sapma	F	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	Evli	1,92	0,85	0,242	0,623
	Boşanmış	1,99	0,87		
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	Evli	1,84	0,79	0,003	0,953
	Boşanmış	1,83	0,77		
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	Evli	1,64	0,74	0,023	0,880
	Boşanmış	1,62	0,64		
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolaylı Görevleri Aksatma”	Evli	1,30	0,55	0,002	0,961
	Boşanmış	1,29	0,51		

Tablo 11’de görüldüğü gibi “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan evli annelerin çocuklarının 1,92, boşanmış annelerin çocuklarının 1,99 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,242;p=0,623$). Evli ve boşanmış annelerin çocukları birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan evli annelerin çocuklarının 1,84, boşanmış annelerin çocuklarının 1,83 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,003;p=0,953$). Evli ve boşanmış annelerin çocukları birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme” alt boyutundan evli annelerin çocuklarının 1,64, boşanmış annelerin çocuklarının 1,62 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,023;p=0,880$). Evli ve boşanmış annelerin çocukları birbirine yakın puan almışlardır.

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan evli annelerin çocuklarının 1,30, boşanmış annelerin çocuklarının 1,29 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,349$; $p=0,728$). Evli ve boşanmış annelerin çocukları birbirine yakın puan almışlardır.

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Şenormancı ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin medeni durumu ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durum ebeveynlerin çocuklarına yönelik ilgilerinin her türlü şartta aynı kalmasıyla açıklanabilir. Ebeveynlerinden ilgi gören çocuk, ebeveynleri boşanmış olsa dahi sosyal ihtiyaçları karşılandığı için internete bağımlı hale gelemeyecektir.

Ancak Turan (2015) tarafından yapılan çalışmada anne ve babalarının medeni durumlarının çocuğun internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir fark yarattığı belirtilmiştir. Bu durum özellikle boşanmış çocukların yaşadıkları stres ile başa çıkma yöntemi olarak açıklanabilir.

Bu çalışmada bilgisayar oyun bağımlılığı alt boyutları arasında annenin medeni durumu değişkenine göre anlamlı farklılık çıkmamasının nedeni, annenin çocuğuna ayırdığı vakit ve onu zararlı alışkanlıklardan koruma şeklinin ya da tam tersi çocuğunun zarar gördüğünün farkında olmama şeklinin hiçbir koşula göre değişkenlik göstermemesiyle açıklanabilir.

Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme puanlarının boşanmış ailelerdeki çocuklarda daha yüksek çıkmasının nedeni, eşlerinden ayrılan annelerin çocuklarının babalarıyla geçirdikleri vaktin azalması sonucunda çocukların bu boşluğu bilgisayar oyunları ile doldurmaları ile açıklanabilir.

Tablo 12

Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

	Anne Öğrenim Durumu	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p
“Otoriter Tutum”	İlköğretim	3,74	1,37	0,708	0,493
	Lise	3,60	1,21		
	Üniversite	3,78	1,24		
“Demokratik Tutum”	İlköğretim	5,11	0,84	1,182	0,308
	Lise	5,23	0,78		
	Üniversite	5,09	0,78		
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	İlköğretim	2,05	0,99	0,444	0,642
	Lise	2,01	1,12		
	Üniversite	1,92	1,08		
“Aşırı Koruyucu Tutum”	İlköğretim	4,47	1,14	0,873	0,419
	Lise	4,62	0,99		
	Üniversite	4,45	1,19		

Tablo 12’de görüldüğü gibi, “otoriter tutum” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin 3,74, lise mezunu annelerin 3,60, üniversite mezunu annelerin 3,78 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,708;p=0,493$).

“Demokratik tutum” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin 5,11, lise mezunu annelerin 5,23, üniversite mezunu annelerin 5,09 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=1,182;p=0,308$).

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin 2,05, lise mezunu annelerin 2,01, üniversite mezunu annelerin 1,92 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,444;p=0,642$).

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin 4,47, lise mezunu annelerin 4,62, üniversite mezunu annelerin 4,45, ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,873;p=0,419$).

Buna göre, “otoriter tutum, demokratik tutum, ilgisiz tutarsız tutum ve aşırı koruyucu tutum” alt boyutlarında annelerin öğrenim durumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Demiriz ve Öğretir (2007) tarafından yapılan çalışmada, ilk öğretim mezunu annelerin yüksek ve orta öğrenim mezunu annelere göre daha çok aşırı koruyucu olduğu, rollerini reddettiği, geçimsizlik ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Bu nedenle daha düşük eğitilmiş annelerin tutumlarının daha olumsuz olduğu bildirilmiştir.

Bu çalışmada annenin öğrenim durumu ile tutumları arasında anlamlı farklılık çıkmamış olmamasının nedeni olarak, anneliğin ve annelerin çocuklara sergiledikleri tutumların içgüdüsel ya da kendi çocukluğunda annesinden gördüğü tarzda olmasıyla açıklanabilir. Diğer yandan, üniversite mezunu annelerin çocuklarıyla daha fazla ilgili olduğu ve aşırı koruyucu tutumdan uzak oldukları belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk yetiştirmeye ilişkin bilgi ve bilinç düzeyinin de daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunu annelerin daha fazla otoriter tutuma sahip olmaları ise, yaşamda daha başarılı olmak amacıyla disiplinli olmanın farkında olmalarından ve bu yaklaşımı çocuklarına yansıtmaya çalıştıklarından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 13

Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

Anne Öğr. Durumu	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p	Anlamlı Farklılık
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	İlköğretim 2,18	0,84	4,000	0,019	İlköğretim>Üniversite
	Lise 1,92	0,90			
	Üniversite 1,85	0,81			
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	İlköğretim 1,74	0,67	1,974	0,140	
	Lise 1,77	0,82			
	Üniversite 1,92	0,80			
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatla İlişkilendirme”	İlköğretim 1,69	0,75	2,008	0,136	
	Lise 1,52	0,67			
	Üniversite 1,68	0,75			
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	İlköğretim 1,28	0,57	0,023	0,977	
	Lise 1,29	0,61			
	Üniversite 1,30	0,48			

*p<0,05

Tablo 13’te görüldüğü üzere “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının 2,18, lise mezunu annelerin çocuklarının 1,92, üniversite mezunu annelerin çocuklarının 1,85 ortalama puan aldıkları görülmektedir (F=4,000;p=0.019). Bilgisayarda oyun oynamayı diğer etkinliklere tercih etme alt boyutuna göre anlamlı fark vardır. Buna göre üniversite mezunu annelerin çocukları bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere ilköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha az tercih etmektedir (İlköğretim>Üniversite).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının 1,74, lise mezunu annelerin çocuklarının 1,77 üniversite mezunu annelerin çocuklarının 1,92 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=1,974;p=0,140$).

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin çocukların 1,69, lise mezunu annelerin çocuklarının 1,52, üniversite mezunu annelerin çocukların 1,68 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=2,008;p=0,136$).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının 1,28, lise mezunu annelerin çocuklarının 1,29, üniversite mezunu annelerin çocuklarının 1,30 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,023;p=0,977$).

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutlarında çocukların aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Benzer şekilde Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtilmiştir.

Büyükşahin, Çevik ve Çelikkale (2010), tarafından yapılan çalışmada internet bağımlılık puan ortalamasının en yüksek, annesi “üniversite” mezunu olan ergenlere, en düşüğünün ise anne eğitim seviyesi “okur-yazar” olmayan ergenlere ait olduğu belirtilmiştir. Annesi “lise mezunu” olan ergen çocukların internet bağımlılık puanları, annesi “okur-yazar olmayan” ve “ilköğretim” mezunu olan ergen çocukların internet bağımlılık puanlarından anlamlı bir biçimde daha yüksektir.

Ancak Ulum (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, annelerin öğrenim düzeyleri açısından, çocuklardaki bilgisayar oyun bağımlılığı anlamlı fark oluşturacak şekilde değişmektedir. Bulgulara göre sırasıyla ortaokul, ilkokul, lisans, lise, lisansüstü, ön lisans/yüksekokul seviyelerinde mezuniyeti olan annelerin çocukları diğerlerinden daha çok bilgisayar oyunu bağımlısıdır.

Bu çalışmada ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının, üniversite mezunu annelerin çocuklarına göre bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere daha fazla tercih ettikleri belirlenmiştir. Üniversite mezunu annelerin, çocukların bilgisayar kullanma süreleri ve sıklığını daha fazla düzenledikleri ve internet bağımlılığının olumsuz sonuçlarına yönelik

daha fazla bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek olan annelerin bilgisayar oyunu oynama dışında çocuklarını sosyal aktivitelere katılıma teşvik etmeleri daha olasıdır. Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan annelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin de daha yüksek olma durumunda, çocukların bu aktivitelere daha fazla katılım göstererek bilgisayar veya tablet ile harcanan vaktin daha az olması beklenmektedir.

Tablo 14

Aile Gelir Düzeyine Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

	Aylık Gelir Düz.	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p	Anlamlı Farklılık
“Otoriter Tutum”	1000 3001TL	3,60	1,30	1,584	0,207	
	3001 6001TL	3,76	1,21			
	6001 TL ve Üzeri	3,90	1,21			
“Demokratik Tutum”	1000 3001 TL	5,15	0,83	2,266	0,105	
	3001 6001 TL	5,21	0,71			
	6001 ve Üzeri	4,97	0,84			
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	1000 3001 TL	1,97	1,02	0,039	0,962	
	3001 6001TL	1,96	1,08			
	6001 TL ve Üzeri	2,00	1,20			
“Aşırı Koruyucu Tutum”	1000 3001 TL	4,58	1,09	2,05	0,130	
	3001 6001 TL	4,55	1,02			
	6001 TL ve Üzeri	4,27	1,35			

*p<0,05

Tablo 14’te görüldüğü üzere, “Otoriter tutum” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin 3.60, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin 3.76, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin 3.90 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=1.584, p=0.207).

“Demokratik tutum” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin 5.15, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin 5,21, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin 4,97 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=2.226, p=0.105).

“İlgisiz tutarsız tutum” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin 1.97, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin 1.96, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki annelerin 2.00 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=0.039, p=0.962).

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin 4.58, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin 4.55, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin 4.27 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=2.05, p=0.130).

Buna göre, “otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz tutarsız tutum ve demokratik tutum” alt boyutundan ailelerin aylık gelir durumuna göre aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Demiriz ve Öğretir (2007) tarafından yapılan çalışmada, çalışan ve emekli olan annelerin, çalışmayan annelere kıyasla daha az aşırı koruyucu ve sıkı disiplinli oldukları bulunmuştur. Çalışan ve çalışmayan annelerin, emekli olan annelere kıyasla daha az rollünü reddetmesi ve geçimsizlik tutumuna sahip oldukları belirlenmiştir.

Ceylan (2017) tarafından yapılan çalışmada demokratik tutum, otoriter tutum ve koruyucu tutum alt boyutlarının aylık gelir durumuna göre farklılaşma durumunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. En yüksek internet bağımlılık puan ortalaması ise, babası “lise” mezunu olan ergenlere aittir. Aylık gelir seviyesi düşük olan anne-babaların otoriter tutumlarının, yüksek olanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Geliri düşük olan anne-babaların, geliri orta ve yüksek olan anne-babalara göre daha yüksek oranda koruyucu tutum segilediği bulunmuştur. Ancak eğitim durumu ile izin verici tutum arasında anlamlı fark çıkmamıştır. Farkın sonucunun hangi gelir grupları arasında olduğu incelendiğinde; orta ve yüksek gelirden olan anne-babaların izin verici tutumlarının, düşük gelirden olan anne-babalara göre daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada ailenin gelir düzeyi ile anne tutumları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamasının nedeninin, anne tutumlarının maddiyattan bağımsız olarak tamamen çocuğa yönelik olmasıyla ilişkilendirilebilir. Diğer yandan düşük gelire sahip olan ailelerde annelerin daha aşırı koruyucu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Yüksek gelirli ailelerde çocukların daha fazla maddi imkanlara sahip olması nedeniyle eğitim düzeyi, kültür ve sosyalleşme düzeylerinin daha fazla olacağı beklenmektedir. Bu durumda yüksek gelirli aile ortamında yetişen çocuklara karşı ailelerin sağladıkları imkanlar sayesinde ailelerin aşırı koruyucu tutumlarının yerini ilgisiz ve tutarsız tutumun aldığı söylenebilir.

Tablo 15

Aile Gelir Düzeyine Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

	Aylık Gelir Düzeyi	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p	Anlamlı Farklılık
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	1000 3001 TL	1,94	0,85	0,156	0,856	
	3001 6001 TL	1,95	0,84			
	6001 TL ve üzeri	1,88	0,87			
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe Ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	1000 3001 TL	1,70	0,74	5,809	0,003	6001 TL ve üzeri>1001 3001 TL
	3001 6001 TL	1,87	0,77			
	6001 TL ve üzeri	2,07	0,85			
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma Ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	1000 3001 TL	1,60	0,72	0,619	0,539	
	3001 6001 TL	1,63	0,74			
	6001 TL ve üzeri	1,71	0,74			
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	1000 3001 TL	1,25	0,57	2,050	0,130	
	3001 6001 TL	1,28	0,47			
	6001 TL ve üzeri	1,41	0,61			

*p<0,05

Tablo 15’te görüldüğü üzere, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin çocukları 1.94, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin çocukları 1.95, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının 1.88 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=0.156, p=0.856).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin çocukları 1.70, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin çocukları 1.87, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının 2.07 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=5.809;p=0.003). “Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” ortalama puanlarına göre anlamlı bir fark vardır. Buna göre 6001 TL ve üzeri gelire sahip ailelerin çocukları 1000-3001 TL olanlar ailelerin çocuklarına göre daha fazla bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememekte ve engellendiğinde rahatsız olmaktadır (6001 TL ve Üzeri>1000-3001 TL).

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin çocukları 1,60, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin çocukları 1,63, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının 1,71 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=0.619;p=0.539).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aylık gelir düzeyi 1000-3001 TL olan ailelerin çocuklarının 1,25, 3001-6001 TL gelir düzeyinde olan ailelerin çocuklarının 1,28, 6001 TL ve üzeri gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının 1,41 ortalama puan aldıkları görülmektedir ($F=2.050$; $p=0.130$).

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutlarından ailelerin aylık gelir durumuna göre çocukların aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Güllü ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılık puanlarının ailenin aylık gelirine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde Turan (2015), aylık gelir ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi değerlendirmesinin sonucunda anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir.

Bu durum, çocukların birçoğunun evinde bilgisayar veya tablet bulunması, internete ulaşımın kolay olması ile açıklanabilir. Yüksek gelirli ailelerde, aile üyelerinin zamanlarını işyerinde harcaması nedeniyle gün içinde çocukların zamanlarını bilgisayar oyunları ile geçirme olasılığını arttırdığı düşünülmektedir. Ailelerle harcanan vaktin azalması ile oluşan psikolojik boşluğun doldurulmasına yönelik olarak bilgisayar oyunları ile fazla vakit geçiren çocuklarda oluşan bu alışkanlık sonucunda oyun bağımlılığı artmakta, ayrıca oyun oynama sırasında karşılaşılan herhangi bir engellenme sonucunda karşılanamayan tatmin duygusu ve saldırgan davranışların sergilenmesi de mümkün olmaktadır.

Tablo 16

Ailedeki Toplam Çocuk Sayısına Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Otoriter Tutum”	1 Çocuk	3,75	1,39	-0,319	0,750
	2 Ve Üzeri Çocuk	3,81	1,15		
“Demokratik Tutum”	1 Çocuk	5,17	0,78	0,046	0,963
	2 Ve Üzeri Çocuk	5,17	0,74		
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	1 Çocuk	1,89	1,04	-0,804	0,423
	2 Ve Üzeri Çocuk	2,02	1,12		
“Aşırı Koruyucu Tutum”	1 Çocuk	4,44	1,17	-0,697	0,488
	2 Ve Üzeri Çocuk	4,56	1,19		

*p<0.05

Tablo 16’da görüldüğü üzere, “Otoriter tutum” alt boyutundan ailedeki toplam çocuk sayısına göre tek çocuk sahibi annelerin 3,75, 2 ve üzeri çocuk sahibi annelerin 3,81 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=-0,319, p=0.750).

“Demokratik tutum” alt boyutundan ailedeki toplam çocuk sayısına göre tek çocuk sahibi annelerin 5,17, 2 ve üzeri çocuk sahibi annelerin 5,17 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=0,046, p=0.963).

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan ailedeki toplam çocuk sayısına göre tek çocuk sahibi annelerin 1,89, 2 ve üzeri çocuk sahibi annelerin 2,02 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=-0,804, p=0,423).

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan ailedeki toplam çocuk sayısına göre tek çocuk sahibi annelerin 4,44, 2 ve üzeri çocuk sahibi annelerin 4,56 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=-0,697, p=0,488).

Buna göre, “otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz tutarsız tutum, demokratik tutum” alt boyutlarında ailedeki toplam çocuk sayısına göre anneler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda annelerin sahip oldukları çocuk sayısının farklı olması bu ölçeklere aldıkları ortalama puanları değiştirmemektedir.

Demiriz ve Öğretir (2007) tarafından yapılan çalışmada aşırı koruyucu ve sıkı disipline sahip annelerin, sahip oldukları çocuk sayısına göre değişik tutumlar gösterdikleri bulunmuştur. Çocuk sayısı azaldıkça annelerin daha az aşırı koruyucu ve daha az sıkı disiplinli oldukları belirtilmiştir.

Bu durum ailelerin sahip oldukları çocuk sayısının fazlalığı ile açıklanabilir. Birden fazla çocuk sahibi olan anneler düzeni sağlamak adına daha otoriter tutum sergileyebilirken, çocuk sayısının artışı ile tüm çocuklara gösterilen ilginin dağılması, diğer bir ifadeyle bir çocuğa gösterilen ilgiye ilişkin zamanın, iki veya daha fazla çocukta azalması beklenmektedir. Bunun sonucunda ikiden fazla çocuk sahibi olan annelerin ilgisiz ve tutarsız tutum puanlarının yüksek görünmesi beklenen bir durumdur. Demokratik tutumun çocuk sayısına göre farklılık göstermemesi ise, annelerin her çocuğun ihtiyacını eşit şekilde karşılaması ve eşit imkanlarla yetiştirmeye çalışmasına bağlanabilir.

Tablo 17

Ailedeki Toplam Çocuk Sayısına Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	1 Çocuk	1,91	0,78	0,107	0,915
	2 ve Üzeri Çocuk	1,90	0,85		
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe Ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	1 Çocuk	1,99	0,78	1,589	0,115
	2 ve Üzeri Çocuk	1,80	0,80		
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma Ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	1 Çocuk	1,68	0,67	0,532	0,596
	2 ve Üzeri Çocuk	1,62	0,75		
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	1 Çocuk	1,37	0,58	0,767	0,445
	2 ve Üzeri Çocuk	1,30	0,55		

*p<0.05

Tablo 17’de görüldüğü gibi “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan çocuklar arasında ailesinde tek çocuk olanların 1,91, 2 ve üzeri çocuk olanların 1,90 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=0,107;p=0,915).

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan çocuklar arasında ailesinde tek çocuk olanların 1,99, 2 ve üzeri çocuk olanların 1,80 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=1,589;p=0,115).

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan çocuklar arasında ailesinde tek çocuk olanların 1,68, 2 ve üzeri çocuk olanların 1,62 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=0,532;p=0,596).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan çocuklar arasında ailesinde tek çocuk olanların 1,37, 2 ve üzeri çocuk olanların 1,30 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=0,767$; $p=0,445$)

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayarda oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutlarında ailedeki toplam çocuk sayısına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda çocukların ailedeki çocuk sayısının farklı olması bu ölçeklere aldıkları ortalama puanları değiştirmemektedir.

Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Üneri ve arkadaşlarının (2011) yapmış olduğu çalışmada da kardeş sayıları ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bu durum 2 ve üzeri çocuğa sahip ailelerin çocuklarının kardeşleri ile birbirlerinden özenerek, etkilenecek bilgisayar oyunları başında daha fazla zaman geçirmeleri ile açıklanabilir. Bir kardeşe sahip olmayan çocuklar ise arkadaşları dışında evde sosyalleşebilecekleri akranları bulunmadığından dolayı zamanlarını bilgisayar oyunlarına yönelerek geçirmektedir. Kardeşi olmayan çocukların bilgisayar oyunlarını paylaşma gibi bir durumları olmadığından bilgisayar oyunu başında geçirdikleri süre de uzamaktadır. Bu nedenle görevlerini aksatmaları muhtemeldir.

Tablo 18

Çocuğun Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Olduğu	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p
“Otoriter Tutum”	1	3,77	0,394	0,813
	2	3,65		
	3	3,87		
	Diğer	3,81		
	Cevaplanmayan	3,29		
“Demokratik Tutum”	1	5,17	1,566	0,183
	2	5,07		
	3	5,19		
	Diğer	5,62		
	Cevaplanmayan	4,72		
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	1	1,94	1,507	0,199
	2	1,94		
	3	2,43		
	Diğer	1,92		
	Cevaplanmayan	1,53		
“Aşırı Koruyucu Tutum”	1	4,47	0,460	0,765
	2	4,51		
	3	4,63		
	Diğer	4,83		
	Cevaplanmayan	4,05		

*p<0.05

Tablo 18’de görüldüğü üzere “otoriter tutum” alt boyutundan, ailedeki çocuk sırasına göre ilkökul 3. ve 4. sınıfa giden çocuklardan ilk çocuk olanların anneleri 3,77, ikinci çocuk olanların anneleri 3,65, üçüncü çocuk olanların anneleri 3,87 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=0,394, p=0,813).

“Demokratik tutum” alt boyutundan ailedeki çocuk sırasına göre ilkökul 3. ve 4. sınıfa giden çocuklardan ilk çocuk olanların anneleri 5,17, ikinci çocuk olanların anneleri 5,07, üçüncü çocuk olanların anneleri 5,19, ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=1,566, p=0,183).

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan ailedeki çocuk sırasına göre ilkökul 3. ve 4. Sınıfa giden çocuklardan ilk çocuk olanların anneleri 5,17, ikinci çocuk olanların anneleri 5,07, üçüncü çocuk olanların anneleri 5,19, ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=1,507, p=0,199).

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan ailedeki çocuk sırasına göre ilkökul 3. ve 4. sınıfa giden çocuklardan ilk çocuk olanların anneleri 5,17, ikinci çocuk olanların anneleri 5,07,

üçüncü çocuk olanların anneleri 5,19, ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=0,460$, $p=0,765$).

Buna göre “demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz tutarsız tutum” alt boyutlarında anneler anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ailelerin sahip oldukları çocuk sırasının farklı olması Hamel anne tutumu alt boyutlarından aldıkları ortalama puanları değiştirmemektedir.

Yılmaz ve Kesici (2014) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin otoriter olarak algıladıkları anne baba tutumu puanlarının kardeş sırasına göre anlamlılık derecesinde fark bulunmamıştır. Ancak üniversite öğrencilerinin demokratik ve koruyucu olarak algıladıkları anne baba tutumu puanlarının kardeş sırasına göre anlamlılık derecesinde farklılaştığı bulunmuştur.

Bu çalışmada çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olması ile anne tutumları arasında anlamlı bir farklılığın nedeni olarak, anne tutumunun tüm çocuklarına sırasına bakmaksızın değişkenlik göstermeyeceği düşüncesiyle açıklanabilir. Diğer yandan ailedeki 3. çocuk olma durumuna göre annenin demokratik ve otoriter tutumunun arttığı anlaşılmaktadır. Bu durumda ailedeki çocuk sayısının artması ile birlikte demokratik ve otoriter tutumun da arttığı söylenebilir. Çocuk sayısının artması ile birlikte aile içerisinde disiplinin sağlanabilmesi için anneler daha otoriter davranmaya başlamaktadır. Ayrıca çocuklar arasında bir ayırım yapmamak için demokratik tutum sergiledikleri söylenebilir. Anneler, çocuk sayısının artmasına bağlı olarak daha fazla tecrübe kazandıkları için çocuklara karşı ilgisiz tutumlarının arttığı söylenebilir.

Tablo 19

Çocuğun Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “ANOVA Testi” Sonuçları

Ailedeki Kaçınıcı Çocuk Old.	$\bar{x}$	Std. Sapma	F	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	1 2 3 Diğer Cevaplanmayan	1,83 1,98 2,31 2,05 1,31	0,80 0,86 0,91 0,92 1,03	2,757 0,028
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	1 2 3 Diğer Cevaplanmayan	1,88 1,79 2,02 1,52 1,15	0,79 0,78 0,77 0,73 0,98	1,836 0,121
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	1 2 3 Diğer Cevaplanmayan	1,62 1,67 1,62 1,55 1,13	0,65 0,81 0,76 0,45 0,92	0,642 0,633
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	1 2 3 Diğer Cevaplanmayan	1,29 1,33 1,25 1,13 0,75	0,52 0,55 0,64 0,23 0,50	1,445 0,218

*p<0,05

Tablo 19’da görüldüğü üzere, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan ailedeki ilk çocuk olanların 1,83, ailedeki ikinci çocuk olanların 1,98, üçüncü çocuk olanların 2,31 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=2.757, p=0.028). “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ortalama puanlarına göre anlamlı bir fark vardır. Buna göre ailede üçüncü çocuk olanlar, ailede ilk çocuk olanlardan daha fazla bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmektedir.

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan ailedeki ilk çocuk olanların 1,88, ailedeki ikinci çocuk olanların 1,79, üçüncü çocuk olanların 2,02 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=1,836, p=0,121).

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan ailedeki ilk çocuk olanların 1,62, ailedeki ikinci çocuk olanların 1,67, üçüncü çocuk olanların 1,62 ortalama puan aldıkları görülmüştür (F=0,642, p=0,633).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan ailedeki ilk çocuk olanların 1,29, ailedeki ikinci çocuk olanların 1,33, üçüncü çocuk olanların 1,25 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($F=1,445$, $p=0,218$).

Buna göre, “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğu durumuna göre çocukların aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ailedeki 3. çocuk olma durumunda ailelenin ilgisi, çocuğun kendisinden yaşça küçük olan kardeşlerine odaklanabilir. Bu durumda kendisini yalnız hisseden çocuk bu durumun üstesinden bilgisayar oyunları ile daha fazla vakit geçirerek gelmeye çalışabilir.

Tablo 20

Çocuğun Bilgisayar Sahibi Olma Durumuna Göre “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları

Bilg. Sahibi Ol. Durumu	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	Var 2,01 Yok 1,70	0,88 0,72	3,136	0,002
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	Var 1,92 Yok 1,60	0,81 0,65	3,529	0.000
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	Var 1,66 Yok 1,55	0,74 0,70	1,302	0,195
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	Var 1,33 Yok 1,20	0,56 0,47	2,051	0,041

* $p<0,05$

Tablo 20’de görüldüğü üzere, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan bilgisayar/tableti olan çocukların 2,01, bilgisayar/tableti olmayan çocukların 1,70 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=3.136$, $p=0.002$). Buna göre çocukların bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Bilgisayar/tableti olan çocuklar bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmektedir.

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan bilgisayar/tableti olan çocukların 1,92, bilgisayar/tableti olmayan çocukların 1,60 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=3.529$, $p=0.000$). Buna göre çocukların

bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Bilgisayar/tableti olan çocuklar bilgisayar oyununlarını oynamaktan vazgeçememekte ve engellendiği zaman rahatsız olmaktadır.

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan bilgisayar/tableti olan çocukların 1,66, bilgisayar/tableti olmayan çocukların 1,55 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=1,302$, $p=0,195$).

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan bilgisayar/tableti olan çocukların 1,33, bilgisayar/tableti olmayan çocukların 1,20 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=2.051$, $p=0.041$). Buna göre “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Bilgisayar/tableti olan çocuklar bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatmaktadır.

Buna göre, “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme”, alt boyutundan çocukların aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Balıkçı (2018) tarafından yapılan çalışmada şahsi bilgisayarı olan çocukların ve ergenlerin çevrimiçi oyunlara bağımlılığı toplam puan ortalamalarının şahsi bilgisayarı olmayanlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şahsi bilgisayarı ya da tableti olan çocuklar üzerinde ebeveyn denetiminin daha az olduğu bu nedenle daha fazla oyun oynadıkları düşünülmektedir.

Erboy (2010) yaptığı çalışmada, araştırmaya katılan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığının “Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutu hariç diğer alt boyutları ve ölçekten alınan toplam puan kişisel bilgisayarının olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Kişisel bilgisayarı olmayan öğrencilerin, evlerinde kişisel bilgisayarı olan öğrencilere göre bilgisayar oyun bağımlılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme ve bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” tutumları sergileyen çocukların evlerinde bilgisayar bulunması, istedikleri zaman bilgisayara ulaşabildikleri için bilgisayar oyunları başında daha fazla zaman harcamalarına neden olmaktadır. Bu durumda çocuk aynı zamanda görevlerini de aksatmaya başlamaktadır.

Tablo 21

Ailede Haftasonu Rutini Olma Durumuna Göre Annelerin Anne Tutum Ölçeği Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Hafta Sonu Rutini	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Otoriter Tutum”	Var	3,67	1,26	1,432	0,153
	Yok	3,89	1,24		
“Demokratik Tutum”	Var	5,17	0,78	1,600	0,111
	Yok	5,02	0,81		
“İlgisiz ve Tutarsız Tutum”	Var	1,96	1,06	0,425	0,671
	Yok	2,02	1,11		
“Aşırı Koruyucu Tutum”	Var	4,56	1,15	1,575	0,116
	Yok	4,34	1,03		

*p<0,05

Tablo 21’de görüldüğü üzere, “otoriter tutum” alt boyutundan hafta sonu rutini olan ailelerin annelerinin 3,67, hafta sonu rutini olmayan ailelerin annelerinin 3,89 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=1,432;p=0,153).

“Demokratik tutum” alt boyutundan hafta sonu rutini olan ailelerin annelerinin 5,17, hafta sonu rutini olmayan ailelerin annelerinin 5,02 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=1,600;p=0,111).

“İlgisiz ve tutarsız tutum” alt boyutundan hafta sonu rutini olan ailelerin annelerinin 1,96, hafta sonu rutini olmayan ailelerin annelerinin 2,02 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=0,425;p=0,671).

“Aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan hafta sonu rutini olan annelerin ailelerin 4,56, hafta sonu rutini olmayan ailelerin 4,34 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=1,575;p=0,116).

Buna göre, hamel anne tutum ölçeği alt boyutlarına, ailede hafta sonu rutini olma durumuyla ilgili annelerin aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ramey ve Juliusson (2014), evli annelerin aileleriyle birlikte daha fazla birlikte akşam yemeği yedikleri ve akşam yemeğini birlikte hazırlamada aile üyeleri arasında yardımlaşma açısından orta ve yüksek düzeyde memnun olduklarını belirlemişlerdir. Ayrıca aile yemeği saatlerinin orta sosyoekonomik düzeydeki aileler için yüksek değeri olan bir rutin olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmada anne tutumlarının ailedeki hafta sonu rutini değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Bu durumda annenin çocuğa karşı tutumunun herhangi bir etkinliğe, mekana göre değişkenlik göstermeyeceği söylenebilir. Diğer yandan,

haftasonu rutini olan ailelerdeki annelerin çocuklarına karşı daha demokratik ve koruyucu davrandıkları belirlenmiştir. Aile içi ilişkilerin daha sıkı olduğu ailelerde hafta sonu rutinlerinin var olduğu göz önünde bulundurulursa, annelerin çocuklarına karşı ilgisiz ve tutarsız tutum puanlarının düşük olması beklenen bir durumdur. Ayrıca haftasonu çalışan ailelerde çocuklarına yeterli zamanı ayıramayan annelerin, çocuklarını kontrol altına alabilmek ve düzeni sağlamak amacıyla daha otoriter tutum sergiledikleri söylenebilir.

Tablo 22

Ailede Haftasonu Rutini Olma Durumuna Göre Çocukların “Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Puanlarının “t Testi” Sonuçları

	Hafta Sonu Rutini	$\bar{x}$	Std. Sapma	t	p
“Bilgisayarda Oyun Oynamayı Başka Etkinliklere Tercih Etme”	Var	1,92	0,84	0,608	0,544
	Yok	1,98	0,87		
“Bilgisayarda Oyun Oynamaktan Vazgeçememe ve Engellendiğinde Rahatsız Olma”	Var	1,83	0,76	0,230	0,818
	Yok	1,86	0,87		
“Bilgisayar Oyununu Hayalinde Yaşatma Ve Gerçek Hayatıyla İlişkilendirme”	Var	1,58	0,67	2,430	0,016
	Yok	1,79	0,86		
“Bilgisayar Oyunu Oynamaktan Dolayı Görevleri Aksatma”	Var	1,26	0,47	2,214	0,027
	Yok	1,40	0,70		

*p<0,05

Tablo 22’de görüldüğü üzere, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan ailelerinde hafta sonu rutini olan çocukların 1,92, hafta sonu rutini olmayan çocukların 1,98 ortalama puan aldıkları tespit edilmiştir (t=0,608;p=0,544).

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan ailelerinde hafta sonu rutini olan çocukların 1,83, hafta sonu rutini olmayan çocukların 1,86 ortalama puan aldıkları tespit edilmiştir (t=0.230;p=0.818).

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan ailelerinde hafta sonu rutini olan çocukların 1,58, hafta sonu rutini olmayan çocukların 1,79 ortalama puan aldıkları görülmüştür (t=2,400, p=0,016). Buna göre çocukların “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Hafta sonu rutini olmayan çocuklar

bilgisayarda oynadıkları oyunları hayallerinde daha çok yaşatmakta ve gerçek hayatlarıyla ilişkilendirmektedir.

“Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan ailelerinde hafta sonu rutini olan çocukların 1,26 hafta sonu rutini olmayan çocukların 1,40 ortalama puan aldıkları görülmüştür ($t=2.214$, $p=0.027$). Buna göre çocukların “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Hafta sonu rutini olmayan çocuklar bilgisayarda oyun oynamaktan dolayı görevlerini aksatmaktadır.

Buna göre, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutlarından çocukların aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Karaca ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirme, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatma ve bilgisayar oyunu oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ve ölçek toplam puan ortalamaları arasında orta düzeyde pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bu çalışmada haftasonu rutini olmayan ailelerin çocuklarının, ebeveynlerle daha az zaman geçirerek bu zamanı bilgisayar oyunlarına harcadıkları ve görevlerini aksattıkları belirlenmiştir. Bu çocuklarda haftasonu rutininin aile ile birlikte vakit geçirmek yerine bilgisayar oyunları oynamaya dönüştüğü söylenebilir. Aynı zamanda hafta içi okula harcanan vakit nedeniyle daha az bilgisayar oyunu oynayan çocukların, haftasonunu bir fırsat olarak görmeye başladıkları da düşünülebilir.

Tablo 23

“Hamel Anne Tutum Ölçeği” Alt Boyutları ve “Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği” Alt Boyutlarının Korelasyon İlişki Katsayısının Yorumlanması

Pearson ilişki katsayısı (r)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1)Otoriter Tut.	<u>r</u>							
	<u>p</u>							
(2)Demokratik Tut.	<u>r</u> 0,357**							
	<u>p</u> 0,000							
(3)İlgisiz ve Tutarsız Tut.	<u>r</u> 0,531**	0,019						
	<u>p</u> 0,000	0,724						
(4)Aşırı Koruyucu Tut.	<u>r</u> 0,432**	0,632**	0,120*					
	<u>p</u> 0,000	0,000	0,022					
(5)Bilgisayarda Oyun Oyn. Başka Etk. Tercih Etme	<u>r</u> 0,131*	-0,147**	0,132*	-0,078				
	<u>p</u> 0,012	0,005	0,011	0,134				
(6)Bilg. Oyun Oyn. Vazgeçememe Ve Engellen. Rahatsız Olma	<u>r</u> 0,116*	-0,173**	0,060	-0,133*	0,500**			
	<u>p</u> 0,026	0,001	0,249	0,011	0,000			
(7)Bilg. oyununu hayalinde Yaş. ve gerçek Haya. İlişk.	<u>r</u> 0,188**	-0,131*	0,141**	-0,104*	0,388**	0,632**		
	<u>p</u> 0,000	0,012	0,007	0,046	0,000	0,000		
(8)Bilgisayar oyunu oynamaktan Dolayı görevleri aksatma	<u>r</u> 0,065	-0,119*	0,107*	-0,095	0,391**	0,649**	0,451**	
	<u>p</u> 0,213	0,023	0,04	0,069	0,000	0,000	0,000	

**p<0.01 *p<0.05

Tablo 23’te görüldüğü üzere, “otoriter” ile “demokratik” tutumlar arasında ($r=0,357^{**};p=0,005$) anlamlı, pozitif ve zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda otoriter tutumda olan annelerden demokratik tutumlar da beklenmektedir. “Otoriter” ile “ilgisiz ve tutarsız” tutumlar arasında ($r=0,531^{**};p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. “Otoriter tutum” ile “aşırı koruyucu tutum” arasında ($r=0,432^{**};p=0,000$) anlamlı, zayıf pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda otoriter tutuma sahip annelerden aşırı koruyucu tutumlar da beklenmektedir. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” arasında ($r = 0,131^{*};p=0,012$) istatistiksel olarak anlamlı zayıf pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. “Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında ($r=0,116^{*};p=0,026$) istatistiksel olarak anlamlı zayıf pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durumda otoriter tutum sergileyen annelerin çocuklarının bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememeleri ve engellendiğinde rahatsız olmaları beklenmektedir. “Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($r=0,188^{**};p=0,000$) anlamlı, zayıf pozitif bir ilişki olduğu

tespit edilmiştir. Böylelikle otoriter tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayar oyununu hayalinde yaşatmaları ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmeleri beklenmektedir.

“Demokratik” ile “ilgisiz tutarsız” tutumlar arasında ($r=0,019$; $p=0,724$) zayıf ve pozitif ilişki olmasına rağmen bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Yani ‘demokratik tutuma sahip anneler, ilgisiz tutarsız tutum gösteremez’ şeklinde yorum yapılamayacağı söylenebilir. “Demokratik” ile “aşırı koruyucu” tutumlar arasında ($r=,632^{**}$; $p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin demokratik tutum göstermeleri de beklenmektedir. “Demokratik tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” arasında, ($r=-0,147^{**}$; $p=0,005$) anlamlı, zayıf ve negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmeleri beklenemez. “Demokratik tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında ($r=-0,173^{**}$; $p=0,001$) anlamlı, zayıf ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçememeleri ve engellendikleri zaman rahatsız olmaları beklenemez. “Demokratik tutum” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($r=-0,131^{*}$; $p=0,012$) anlamlı, zayıf ve negatif bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarının bilgisayar oyununu hayalinde yaşatmaları ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmeleri beklenemez. “Demokratik tutum” ile “bilgisayar oyununu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” ($r=-0,119^{*}$; $p=0,023$) arasında anlamlı, zayıf ve negatif bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatması beklenemez.

“İlgisiz tutarsız” ile “aşırı koruyucu tutumlar arasında ($r=0,120$; $p=0,022$) anlamlı, zayıf ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. İlgisiz tutarsız tutum gösteren annelerin, aşırı koruyucu tutum göstermeleri beklenmektedir. “İlgisiz tutarsız tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” arasında ($r=0,132^{*}$; $p=0,011$) anlamlı, zayıf ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. İlgisiz tutarsız tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmesi beklenmektedir. “İlgisiz tutarsız tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında ($r=0,060$; $p=0,249$) zayıf ve pozitif ilişki bulunmasına rağmen bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. İlgisiz tutarsız tutuma sahip annelerin çocuklarının, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememesi ve engellendiği zaman rahatsız olması beklenmektedir. “İlgisiz

tutarsız tutum” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($0,141^{**};p=0,007$) anlamlı, zayıf ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. İlgisiz tutarsız tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayardaki oynadıkları oyunları hayalinde yaşatması ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmesi beklenmektedir. “İlgisiz tutarsız tutum” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında ($r=0,107^{*};p=0,040$) anlamlı, zayıf ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. İlgisiz tutarsız tutuma sahip annelerin çocukları bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatması beklenmektedir.

“Aşırı koruyucu tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” arasında ($r=0,078;p=0,134$) zayıf ve pozitif ilişki olmasına karşın, bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının, bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmesi beklenmektedir. Aşırı koruyucu tutum” ile “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında ($r=0,133;p=0,011$) zayıf ve pozitif ilişki olmasına karşın bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutum gösteren annelerin çocuklarının bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememeleri ve engellendikleri zaman rahatsız olmaları beklenmektedir. “Aşırı koruyucu tutum” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($r=0,104^{*};p=0,046$) anlamlı, zayıf ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatla ilişkilendirmeleri beklenmektedir. “Aşırı koruyucu tutum” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında ($r=0,095;p=0,069$) zayıf ve pozitif ilişki olmasına karşın bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. ‘Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatması beklenmektedir’ yorumu yapılamaz. “Aşırı koruyucu tutum” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında ($r=0,065;p=0,213$) zayıf ve pozitif bir ilişki olmasına karşın bu ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. ‘Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatması beklenmektedir’ yorumu yapılamaz.

“Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında ($r=0,500^{**};p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih eden çocukların bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememesi ve

engellendiğinde rahatsız olmaları beklenmektedir. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($r=0,388^{**};p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih eden çocukların bilgisayar oyununu hayalinde yaşatması ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmeleri beklenmektedir. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında ($r=0,391^{**};p=0,000$) anlamlı orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih eden çocukların, bilgisayar oyununu oynamaktan dolayı görevlerini aksatması beklenmektedir.

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında ($r=0,632^{**};p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçemeyen ve engellendiğinde rahatsız olan çocukların, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatmaları ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmeleri beklenmektedir. “Bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında ($r=0,649^{**};p=0,000$) anlamlı, orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçemeyen ve engellendiğinde rahatsız olan çocukların, bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatması beklenmektedir.

“Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” ($r=0,451^{**};p=0,000$) arasında anlamlı orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilgisayar oyunu oynamaktan vazgeçemeyen ve engellendiği zaman rahatsız olan çocukların, bilgisayar oyununu hayalinde yaşatması ve gerçek hayatıyla ilişkilendirmesi beklenmektedir.

Büyükşahin Çevik ve Çelikkaleli (2010) tarafından yapılan çalışmada, ergen çocukların internet bağımlılığı puanlarının algılanan ebeveyn tutumlarına göre ciddi bir biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre, ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergen çocukların internet bağımlılığı puan ortalamasının “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” olarak algılayanlardan ciddi düzeyde fazla olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada annelerin çocuklarına karşı demokratik tutum sergilemeleri ile çocuklar üzerinde daha fazla otoriteye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum, örneklemin çoğunluğunun birden fazla çocuğa sahip olması ve bu çocuklar arasında eşitliği sağlamaya

yönelik tutumları daha fazla sergilemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Öte yandan çocuklarına karşı ilgisiz ve tutarsız davranışlar sergileyen annelerin, çocuklar üzerinde yeterli kontrolü sağlayamamaları nedeniyle otorite kurmaya yönelik davranışlar gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca annelerin ilgisiz ve tutarsız tutumlarının artması ile çocukların bilgisayar oyunlarına yöneldikleri ve bilgisayar oyunlarındaki karakterlerle kendilerini daha fazla ilişkilendirdikleri söylenebilir. Annelerin çocuk üzerindeki kontrolünü sağlama çabaları nedeniyle aşırı koruyucu tutumlarının otoriter tutumla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu tutuma sahip annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu nedeniyle görevlerini aksatmadıkları da belirlenmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlkokula devam eden çocukların annelerinin tutumları ile çocukların bilgisayar oyun bağımlılıkları arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma, ilkokula devam eden 367 öğrenci ve bu öğrencilerin annelerine uygulanmıştır. Bunlardan 181 (%49.3)'i üçüncü sınıf, 186 (%50.7)'si dördüncü sınıftır. Çalışmaya katılan annelerin 59 (%16.1)'u 28-35 yaş aralığında, 264 (%71.9)'ü 35-45 yaş aralığında, 44 (%12.0)'ü 45-55 yaş aralığındadır. Annelerin medeni durumları incelendiğinde 315 (%85.8)'i evli, 52 (%14,2)'sinin ise boşanmış olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan annelerin 69 (%18,8)'unun ilköğretim mezunu, 112 (%30,5)'sinin lise mezunu, 186 (%50,7)'sinin üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Annelerin 58(%15.8)'i tek çocuk sahibi, 151 (%41,1)'i iki ve üzerinde çocuk sahibidir. Çalışmada bu soruyu cevaplamayan 158 (%43.1) anne vardır. 3. ve 4. Çalışmaya katılan çocuklardan 168 (%45.8)'inin annesinin ilk çocuğu, 156 (%42.5)'sının ikinci çocuğu, 29 (%7.9)'unun üçüncü çocuğu, 10 (%2.7)'unun dördüncü ve üzerinde çocuğu olduğu söylenebilir. Çocukların 271 (%73.8)'inin bilgisayar/tablet sahibi, 96 (%26.2)'sının bilgisayar/tablet sahibi olmadığı söylenebilir. Çalışmaya katılan çocukların 278 (%75.7)'inin ailelerinde hafta sonu rutini olduğu, 89 (%24.3)'unun ise ailelerinde hafta sonu rutini olmadığı söylenebilir. Ailelerin gelir düzeylerine bakıldığında 153 (%47,7)'ünün gelir düzeyi 1000-3001 TL aralığında, 142 (%38,7)'sinin gelir düzeyi 3001-6001 TL aralığında ve 72 (%19,6)'sinin 6001 TL ve üzerindedir.

Annelerin “aşırı koruyucu tutum” alt boyutundan aldıkları puanların anlamlı olduğu söylenebilir ($p=0.010$). 28-35 yaş aralığında olan annelerin aşırı koruyuculuk tutumunun, 45-55 yaş aralığında olan annelere göre daha fazla olduğu söylenebilir ($28-35>45-55$). Katılımcı çocukların “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan aldıkları puanların anlamlı olduğu söylenebilir ($p=0,003$). 28-

35 yaş aralığında olan annelerin çocukları, 35-45 ve 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocuklarına göre bilgisayarda daha fazla oyun oynamakta ve vazgeçememektedir [(28-35)<(35-45;45-55)].

Çocukların, “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aldıkları puanların anlamlı olduğu söylenebilir ($F=5,705;p=0,004$). 45-55 yaş aralığında olan annelerin çocukları 28-35 ve 35-45 yaş aralığındaki annelerin çocuklarına göre daha fazla bilgisayar oyunu oynamakta ve bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatmaktadır[(45-55>28-35;35-45)]. Aynı zamanda çocukların “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutuna göre anlamlı bir fark vardır. Buna göre üniversite mezunu annelerin çocukları bilgisayarda oyun oynamayı diğer etkinliklere, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha az tercih ettikleri söylenebilir.

“Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” ortalama puanlarına göre anlamlı bir fark vardır. Buna göre 6001 TL ve üzeri gelire sahip annelerin çocukları 1000-3001 TL olanlar annelerin çocuklarına göre daha fazla bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememekte ve engellendiği zaman rahatsız olmaktadır (6001 TL ve Üzeri>1000-3001 TL).

Çocukların, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ortalama puanlarına göre anlamlı bir fark vardır. Buna göre ailede üçüncü çocuk olan çocukların aldıkları ortalama puanlar, ailede ilk çocuk olanlardan daha fazla olduğu, ailedeki sırası üçüncü çocuk olan çocukların bilgisayarda oyunlarını diğer etkinliklere daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Çocukların, “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Bilgisayar/tableti olan çocuklar bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmektedir. Çocukların “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Bilgisayar/tableti olan çocuklar, bilgisayarda oyunlarından vazgeçememekte ve engellendiği zaman rahatsız olmaktadır.

Çocukların, “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Hafta sonu rutini

olmayan ailelerin çocukları bilgisayar oynadığı oyunları hayalinde yaşatmakta ve gerçek hayatlarıyla ilişkilendirmektedir.

Çocukların “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Hafta sonu rutini olmayan ailelerin çocukları bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevlerini aksatmaktadır.

“Otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz tutarsız tutum, demokratik tutum” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında çocukların sınıflarına göre farklılık bulunamamakta annelerin birbirine yakın puanlar aldıkları görülmektedir. Çocukların, çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde çocukların aldıkları puanların da birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Yaşlarına göre genç annelerin çocukları üzerinde “aşırı koruyucu” bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Yaşlarına göre genç annelerin çocukları diğer yaş gruplarındaki annelerin çocuklarına göre daha az bilgisayarda oyun oynamakta ve oyun oynamaktan vazgeçememekte aynı zamanda genç annelerin çocuklarının bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatmakta oldukları söylenebilir.

Annelerin, öğrenim durumuna göre çocukların bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeği ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde üniversite mezunu annelerin çocukları “bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” durumu ilköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarının bilgisayar oyun bağımlılığının önüne geçebilmeleri, çocuklarıyla daha çok vakit geçirmeleri, çocuklarının ihtiyaçlarını eksikliklerini belirlemeleri için eğitim verilmelidir.

İlköğretime devam eden öğrencilerin, annelerinin sergiledikleri anne tutum davranışları incelediği bu çalışmada, gelir düzeyi azaldıkça annelerin anne tutum davranışlarının arttığı tespit edilmiştir. Ailelerin maddi olarak çocuklarına yatırım yapabilme olanaklarından yoksun kalması bu davranışlarının artmasına neden olduğu söylenebilir.

Çocukların çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı alt boyutlarından aldıkları puanlara ait bulgular incelendiğinde aileleri yüksek gelir düzeyinde olan çocuklar, düşük gelir düzeyinde olan ailelerin çocuklarına göre bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememekte ve engellendiğinde rahatsız olmaktadır. Aileleri yüksek gelir düzeyine sahip çocukların bilgisayarda oyun bağımlılıklarının fazla olduğu tespit edilmiştir.

Ailede sahip olunan toplam çocuk sayısına göre annelerin anne tutum davranışları değişmemektedir. Ailede sahip olunan çocuk sayısı fark etmeksizin annelerin aynı tutumları sergiledikleri söylenebilir.

Katılımcı annelerin, sahip oldukları çocuğun ailede kaçınıcı sırada olması durumuna göre anne tutumu alt boyutlarından aldıkları puanların birbirine yakın olduğu söylenebilir. Çocukların çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde birbirine yakın olduğu görülmüştür. Çocukların, bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde ailede üçüncü çocuk olan çocuklar ailede ilk çocuk olanlara göre bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmektedir. Çocuğun ailede üçüncü çocuk olması ve ailede birden fazla çocuk olması durumunda ailelerin maddi manevi olanaklarının çocuk üzerindeki etkisinin azalması, çocuğu bilgisayar oyunlarına bağlamakta ve diğer etkinlikleri tercih edip bilgisayardan uzaklaşmak yerine bilgisayarda oyun oynamayı tercih etmektedir. Ailede ilk çocuk olan çocukların bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmemesi durumu ise tek çocuk sahibi ailelerin çocuklarının yetiştirilmesinde daha sıcak ve olumlu davranışlar sergilemeleri ve çocuklarıyla kaliteli bir ilişki kurmalarına bağlanabilir. Bilgisayarı olan çocuklar, bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etmekte, bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememekte, engellendiğinde rahatsız olmakta ve bilgisayarda oyun oynamaktan dolayı görevlerini aksatmaktadır. Hafta sonu rutini olan ailelerin, hafta sonu olmayan çocukların ailelerine göre anne tutum davranışlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Hafta sonu rutini olmayan çocuklar bilgisayar oyununu hayalinde yaşatmakta ve gerçek hayatla ilişkilendirmektedir. Ailelerin çocuklarının bilgisayar oyun bağımlılığının önüne ancak çocuklarıyla hafta sonları düzenli vakit geçirip etkinliklere katılmaları durumunda azaltabilecekleri söylenebilir.

Annelerin “otoriter tutumu” ile “ilgisiz tutarsız tutum”ları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş annelerin otoriter tutumları artıkça ilgisiz tutarsız tutumlarının da arttığı görülmüştür. Annelerin “aşırı koruyucu tutumu” ile “demokratik tutum”ları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş annelerin demokratik tutumları artıkça aşırı koruyucu tutumlarının da arttığı görülmüştür. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş çocukların bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme davranışları arttıkça, bilgisayarda oyun oynamamaktan

vazgeçememe davranışları da artmaktadır. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş, çocukların bilgisayar oyunları oynamayı diğer etkinliklere tercih etme davranışları arttıkça, bilgisayarda oynadıkları oyunları hayalinde yaşatmaları ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme davranışları da artmaktadır. “Bilgisayarda oyun oynamayı başka etkinliklere tercih etme” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş çocukların bilgisayar oyunu oynamayı diğer etkinliklere tercih etme davranışları arttıkça, bilgisayar oyunu oynadıkları için görevleri aksatma davranışları da artmaktadır. “Bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellendiğinde rahatsız olma” ile “bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş çocukların bilgisayar oyunlarından vazgeçememe ve engellendikleri zaman rahatsız olma davranışları arttıkça, bilgisayarda oynadıklarını hayalinde yaşatma ve gerçek yaşantısıyla ilişkilendirme davranışları da artmaktadır. “Bilgisayar oyununu hayalinde yaşatma ve gerçek hayatıyla ilişkilendirme” ile “bilgisayar oyunu oynamaktan dolayı görevleri aksatma” arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiş bilgisayarda oynadığı oyunları hayalinde yaşatma ve gerçek yaşantılarıyla ilişkilendirme davranışları arttıkça, bilgisayar oyunları oynadığı için görevleri aksatma davranışları da artmaktadır.

Anne tutumu ve internet bağımlılığı kapsamında gerek yutrdışında gerekse Türkiye’de birtakım çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların henüz yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarla birlikte konu hakkında daha ayrıntılı bilgilere sahip olunacağı düşünülmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar ile ilgili öneriler aşağıdaki gibidir:

- Bu çalışma izmir ili içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ancak gelecekte yapılacak çalışmalar farklı illerde ve il genelindeki okullara yayılarak daha fazla kişi üzerinde çalışma gerçekleştirilebilir.
- Çalışmanın evren ve örnekleme genişletilerek daha fazla kişiye ulaşılabilir. Bu doğrultuda sosyo-ekonomik düzeyi farklı olan bölgelerde bulunan okullarda okuyan öğrencilerin anne tuutmlarının karşılaştırılması gerçekleştirilebilir.

- Alan yazın çalışmalarından da görüleceği üzere baba tutumu ile ilgili pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle anne tutumunun yanı sıra baba tutumu da ele alınarak, yapılacak çalışmalar genişletilebilir.
- Bu alışma yalnızca 3. ve 4. Sınıfa giden öğrencilerin anneleri üzerinde gerçekleştirildiği için ileride yapılacak çalışmalar farklı sınıflar üzerinde gerçekleştirilebilir.
- Gelecekte yapılacak çalışmalar kapsamında çocukların okuldaki başarı durumları ile internet oyun bağımlılığı arasındaki ilişki değerlendirilebilir.
- Ailenin sosyal bir yaşantısının olup olması ile çocuğun internet oyun bağımlılığı arasındaki ilişki incelenebilir.
- Ailede bilgisayar oyun bağımlısı bir bireyin bulunma durumuna göre çocuğun bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişki incelenebilir.
- Ailesinde şiddet olan çocukların bu ortamdan kaçmak için farklı yollar aradıkları düşünüldüğünde, ailede şiddetin var olup olmama durumuna göre çocuğun bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişki incelenebilir.
- Okullarda, ocukların bilgisayar bağımlılığı ile ilgili anne tutumlarının nasıl olması gerektiği ile ilgili bilgilendirme semirleri verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Afat, N. (2013). Çocuklarda üstün zekânın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(20), 155-168.
- Akbaşlı, S. & Kavak, Y. (2008). Ortaöğretim okullarındaki okul aile birliklerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 1-21.
- Akça, H. (2018). *İstanbul ili Maltepe ilçesindeki ilköğretim çağı çocuklarında ekran bağımlılığı eğiliminin nicel olarak incelenmesi*, Uzmanlık Tezi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Akçabozan, N. B. & Hatipoğlu Sümer, Z. (2016). Adler yaklaşımında aile danışmanlığı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 87-101.
- Akçay, D. & Özcebe, M. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi, *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71.
- Aksoy, Y. (2013). Çocuk oyun alanları üzerine bir araştırma: İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon illeri örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*. 3, 10.
- Alampay, L.P., Jocson, M.R.M. (2011). Attributions and attitudes of mothers and fathers in the philippines, *Parenting*, 11(2-3), 163-176.
- Alkan Ersoy, Ö. Kurtulmuş, Z. & Çürük-Tekin, N. (2014). Aile çocuk eğitim programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlenmelerine etkisinin incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1077-1090.

Arı, M. & Bayhan, P. (2003). *Okul öncesi dönemde bilgisayar destekli eğitim*, İstanbul: Epsilon.

Arı, M. & Yaban, E. H. (2012). 9-11 yaşındaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyet ve yaş farklılıkları, *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 188-203.

Arıca, T. (2015). *Siber âlemin avatar çocukları*, Ankara: Remzi.

Ayas, T. & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*, Ankara.

Balıkçı, R. (2018), Çocuklarda ve ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığı ve agresif davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Başal, H. A., Kahraman, P. B., Derman, M. T., Kahraman, Ö. & Sümer, H. (2014). Otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 384-409.

Başol, G. & Zabun, E. (2014). Seviye belirleme sınavında başarının yordayıcılarının incelenmesi: dershaneye gitme, mükemmelliyetçilik, ana-baba tutumu ve sınav kaygısı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 63-87.

Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs.

Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi* (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge.

Bozyiğit, S. & Madran, C. (2018). Çocukların çevre bilinçli tüketici olarak sosyalleşmesinde annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının rolü, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 173-196.

Ceylan Ö. (2017). Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: okul öncesi örneği, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Charissa, S., Cheah, L., Christy, Y., Leung, Y. & Zhou, N. (2013). Understanding “tiger parenting” through the perceptions of chinese immigrant mothers: can chinese and u. s. parenting coexist?, *Asian American Journal of Psychology*, 4(1), 30-40.

Cheah, C. S. L., Leung, C.Y. Y., Tahseen, M. & Schultz, D. (2009). Authoritative parenting among immigrant Chinese mothers of preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 311-320.

Chiu, L. H. (1987). Child-rearing attitudes of chinese, chinese-american, and anglo-american mothers. *International Journal of Psychology*, 22(4), 409-419.

Chua, A. (2011). *Battle hymn of the tiger mother*, New York: The Penguin.

Chumbley, J. ve Griffiths, M. (2006). Affect and the computer game player: the effect of gender, personality, and game reinforcement structure on affective responses to computer game-play, *Cyberpsychology & Behavior*, 9(3), 308-316.

Colwell, J., & Kato, M. (2003). Investigation of the relationship between socialisolation, self-esteem, aggression and computer game play in japanese adolescents, *Asian J Soc Psychology*, 6, 149-158.

Coşkun, İ. (2017). *İlkokul birinci kademe öğrencilerinin anne tutumu, benlik saygısı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Curenton, S. M., Crowley, J.E. & Mouzon, D. M. (2018). Qualitative descriptions of middle-class, african american mothers’ child-rearing practices and values, *Journal of Family Issues*, 39(4), 868-895.

Çakır, H. (2013). Bilgisayar oyunlarına ilişkin ailelerin görüşleri ve öğrenci üzerine etkilerin belirlenmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 138-150.

Çalışkan Sarı A. & Şahin Acar, B. (2018). Annenin ebeveyn tutumlarının ve çocuğun annesinin tutumlarıyla ilgili algısının çocuğun duygu tanıma becerilerindeki rolü, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(12), 27-50.

- Çankaya, G. & Ergin, H.(2015). Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve sağlık düzeylerinin incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 283-297.
- Çavuş, S., Ayhan, B. & Tuncer, M. (2016). Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 43, 265-289.
- Çevik, Büyüksahin G. & Çelikkaleli Ö.(2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19/3, 225-240.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: integrative model. *Psychological Bulletin*, 113: 487-496.
- Demiriz S. Öğretir A. D. (2007), Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Derman, M. T. & Başal H. A. (2013), okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Dörtl      ,  . T. (2009). 7-10 ya  arasındaki hafif d  zeyde zihinsel geriliği olan çocuklarda s  zel zekâ, anne-baba tutumları ve davranışsal dinamikler arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit   , İstanbul.
- Duman, G. (2015). Beden eğitimi ve oyun, Ankara: E iten.
- Duran, E. (2019). Anne tutumu ile  evrimi i oyun bağımlılığı arasındaki ilişkide    d  zenlemenin aracı rolü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstit   , Tokat.
- D  zenli, T., Yılmaz, S. & Alp k, E. M. (2018), Farklı yaş gruplarına ( ocuk-genç-ya lı) yönelik kentsel açık mek nların peyzaj tasarım kriterleri. IKSAD.
- Ekstr  m, H. (2013). How can a character's personality be conveyed visually, through shape, *H  gskolan pa Gotland*.

Erbil, N., Divan, Z. & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik sayısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisi, *Aile ve Toplum*, 8(3), 7-15.

Erboy, E. (2010). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığına etki eden faktörler, (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Erboy, E., & Akar-Vural, R. (2010). İlköğretim 4 ve 5 sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1), 39-58.

Ergün, Ş. (2019). *Otizm spektrum bozukluğu tanılı ve normal gelişim gösteren 9-12 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Ergüner Tekinalp, B. (2016). Adleryan kuramın pozitif psikoloji bağlamında değerlendirilmesi, *The Journal of Happiness and Well-Being*, 4(1), 34-49.

Erdem, N. (2015). Annelik ve oyun, *Cogito*, 81, 192-200.

Fidan, H. (2016). Mobil bağımlılık ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, 3(3), 433-469.

Gall, J. E. (2002). Rethinking the computer in education, *Journal Of Educational Technology Systems*, 30(4), 379-388.

Gander, M. J. & Gardiner H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi* (A. Dönmez, N. Çelen & B. Onur, Çev.). İstanbul: İmge.

Gökçearslan, Ş. & Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 419-435.

Görücü, A. ve Karakuş, N. (2017). Anne tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 316-326.

Griffiths, M. D. & Hunt, N. (1995). Computer game playing in adolescence: prevalence and demographic indicators, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 5, 189-193.

- Griffiths, M. D. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 76, 14-19.
- Griffiths, M. D. (2006). Interactive television and gaming. *world online gambling law report*, 5(2), 12-13.
- Güllü, M., Arslan, C., Dünder, A. ve Murathan, F. (2012). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılıklarının incelenmesi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9: 89-100.
- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Gündoğdu, Y. B. (2016). Psikanalitik kişilik kuramlarına göre gelişim ve değişimin imkânı, *Turkish Studies: International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(17), 373-404.
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 199-216.
- Hazar, Z., & Hazar, M. (2017). Çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 203-216.
- Holden, G., Miller, C.P.: (1999) Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parent's child rearing, *Psychological Bulletin*, 125/2, 223-254.
- Horzum, M.B., Ayas, T. ve Çakır-Balta, Ö. (2008). Çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 76-88.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- İçen, B. (2018). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerin sanal oyun bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İnci, M. A. & Deniz, Ü. (2015). Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1-9.

Karaatlı P. (2016). İlkokul 1. sınıf öğrencilerinde enürezis sıklığı, anne tutumu ve ilişkili faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Programı, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Karaca, S., Gök, C., Kalay, E., Başbuğ, M., Hekim, M., Onan, N., & Barlas, G. Ü. (2016). Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 6(11): 9-14.

Karasar, N. (2018). Bilimsel irade algı çerçevesi ile bilimsel araştırma yöntemi, Ankara: Nobel.

Kaya M. (1997), Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

Kaymak Özmen, S. & Özmen, A. (2012). Anne baba stres ölçeğinin geliştirilmesi, *Milli Eğitim*, 196, 20-35.

Karacaoğlu, D. (2019). *Çocuklarda bilgisayar oyun bağımlılığı ile aile ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Keser, H., & Esgi, N. (2012). An analysis of self-perceptions of elementary school students in terms of computer game addiction, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 247-251.

Kim, J., Lee, B. (2019). The impact of computer game addiction on communication capabilities, *International Journal of Internet, Broadcasting and Communication*, 11(1), 75-84.

Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N., & Kök, M. (2007). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 324-342.

Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S. & Aunola, K. (2014). Child's difficult temperament and mothers' parenting styles, *J Child Fam Stud.*, 23, 312-323.

Liu, C.C. & Chang, I-C. (2016). Model of online game addiction: The role of computer-mediated communication motives. *Telematics and Informatics*, 33(4), 904-915.

Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the Context of Family: Parent-Child interaction (Eds.Mussen, P.H. &Hetherington, E.M.) *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*, 1-101, New York: Willey.

Madran, D. & Çakılcı, F. (2014). Çok oyunculu çevrimiçi video oyunu oynayan bireylerde video oyunu bağımlılığı ve saldırganlık, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15, 99-107.

Medikoğlu, O. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin belirlenmesi ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). Ankara: İmge.

Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: piaget, vygotsky ve sonrası, (M. T. Bağlı, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 137-169.

Noyan, C. O., Darçın, E.A., Nurmedov, S., Yılmaz , O., Dilbaz, N. (2015). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin kısa formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(Özel Sayı 1), 73-81.

Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z. & Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarının yordayıcı etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 144-152.

Oğuz, F. & Öğretir Özçelik, A. D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 535-543.

Oral, A. H. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Öğretir, A. D. & Demiriz, S. (2009). Anne ev ziyareti eğitim programının annelerin tutumlarına ve empatik eğilimlerine etkisi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 421-433.

Öğretir Özçelik, A. D. & Demircan, H. Ö. (2019). Aile. A. D. Ö. Özçelik (Ed.) *Çocuk gelişimi* içinde (s. 265-298). Ankara: Pegem.

Özyürek, A., (2017). Anne baba olmak ve anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları. T.G. Yıldız. (Ed). *Anne baba eğitimi* içinde (s.41-57). Ankara: Pegem.

Özyürek, A. & Ceylan, Ş. (2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(35), 99-114.

Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocuğa sahip anne-babalara yönelik “çocuk yetiştirmeye ilişkin anne-baba görüşleri ölçeği” ve “anne-baba tutum ölçeği” geliştirme çalışması, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 26-38.

Pekşen Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşır koruyucu olmaları, *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-13.

Piaget, J. & Inhelder, B. (2019). *Çocuk psikolojisi* (O. Türkay, Çev.). İstanbul: Pinhan.

Ramsey, V. A. (2011). Is there a “tiger mother” effect? time use across ethnic groups, *Economics in Action*, 1-4.

Rapeepisarn, K., Wong, K. W., Fung, C. C., & Khine, M. S. (2008). The relationship between game genres, learning techniques and learning styles in educational computer games. *In International Conference On Technologies For E-Learning And Digital Entertainment*, Springer, Berlin, Heidelberg, 497-508.

Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim, gelişim psikolojisi* (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Akademi.

Sapsağlam, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının değişen oyun tercihleri, *Kırşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1122-1135.

- Seçer, Z., Sarı, H. & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okulöncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 539-557.
- Sezer, Ö. (2010), Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 1-19.
- Sevinç, M. (2004). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun*. Ankara: Morpa.
- Subaşı, D. ve Öğretir-Özçelik, A. D., (2019). “Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1): 25-49.
- Sümer, N. & Anafarta Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. & Helvacı E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış, 13(25), 42-59.
- Şahin, C. & Tuğrul V. M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin incelenmesi, *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 4(3), 115-130.
- Şahin, D. (2018). *Okul dönemi 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılıkları ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Şanlı, D. & Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Şengün, M. (2013). Anne-baba tutumlarına göre lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(23), 203-215.
- Şenormancı Ö, Saraçlı Ö, Atasoy N, Şenormancı G, Koktürk F, Atik L. (2014). Relationship of internet addiction with cognitive style, personality, and depression in university students. *Comprehensive Psychiatry*, 55:1385 - 1390.

Şimşek, B. (2017). *7-19 yaş aile eğitim programının aile tutumlarına etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Tarhan, D. (2014). *Özgül öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocuklarda anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre öz-kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Taş, İ., (2016). İnternet bağımlılığı. T.Ayas & M.B.Horzum. (Eds.). *Teknolojinin olumsuz etkileri içinde* (s.11-77). Ankara: Vize.

TDK (2019) <http://sozluk.gov.tr> adresinde alınmıştır.

Teismann, T., Förtsch, E. A. D., Baumgart, P., Het, S. & Michalak, J. (2014). Influence of violent video gaming on determinants of the acquired capability for suicide, *Elsevier*, 215, 217-222.

Tekin, G., Tortamış Özkaya, B. (2012). Çocuk ve oyun: çocukların öğrenmesini anlama ve destekleme. N.Avcı & M.Toran (Eds.). *Okul öncesi eğitime giriş: çocukluğun ve erken çocukluk eğitiminin tarihi ve kuramsal temelleri içinde* (s.123-148). Ankara: Eğiten.

Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim, çok kültürlü bir bakış açısı* (B. Akman, Çev.). Ankara: Nobel Akademi.

Tulviste, T. & Ahtonen, M. (2007). Child-rearing values of estonian and fnnish mothers and fathers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(2), 137-155.

Turan, R. T. (2015). başkent üniversitesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve ilişkili faktörler, (Uzmanlık Tezi), Başkent Üniversitesi Tıp Enstitüsü, Ankara.

Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.

Uludağlı Pekel, N. & Sayıl, M. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: ebeveyn ve akranların rolü, *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.

Ulum, H. (2016). Çocuklarda bilgisayar oyunu bağımlılığı ile duygu ayarlayabilme arasındaki ilişkinin incelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarsus.

Umucu Alpoğuz, D. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

Üneri Ö. Ş., Tanıdır C. (2011). Evaluation of internet addiction in a group of high school students: a cross-sectional study. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24: 265 - 272.

Van Rooij, A. J., Schoenmakers T. M., Vermulst, A. A., Eijnden R. J. & Van de Mheen, D. (2010). Online video game addiction: identification of addicted adolescent gamers, *Addiction*, 106, 205-212.

Winnicott, D. W. (2012). *The family and individual development*, London and New York: Routledge Classics.

Yersel, Z. (2019). *Çocuk ve ergenlerde anne-baba tutumu ve bağlanma durumunun algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

www.yesilay.org.tr (2016) adresinden alınmıştır.

Yeşilyaprak, B. (1999). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36.

Yılmaz, M. T. & Kesici, Ş. (2014). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi, *OPUS - Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6) s.131-157

Yılmaz, H. (2019). İyi ebeveyn, çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: algılanan helikopter ebeveyn tutum ölçeği (AHETÖ) geliştirme çalışması, *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 3-31.

Yücel A. S. & Çelebi N. & Kılıç B. (2014), 7-17 yaş arası farklı gelişimsel özellikleri olan çocuklara sahip ailelerin stresle başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi, *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 2(4), 16-50.

Zuckerman, M. (1985). Biological foundations of the sensation-seeking temperament. In J. Strelau, F. H. Farley & A. Gale (Eds.), the biological bases of personality and behavior: theories, measurement techniques, and development vol. 1, pp. 97-113. Washington: Hemisphere Publishing Corporation.

EKLER

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:

2. Annenin Medeni Durumu

() Evli () Boşanmış

3. Anne Öğrenim Durumu

() İlköğretim Mezunu

() Lise Mezunu

() Üniversite Mezunu

4. Ailenin Aylık Gelir Düzeyi:

() 1000-3000 TL

() 3000-6000 TL

() 6000 TL ve üzeri

7. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı

() 1 () 2 ve üzeri

8. Çocuğun Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu

() 1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri

9. Çocuğun kendine ait tableti veya bilgisayarını var mı?

() Var () Yok

10. Ailenin Haftasonu Birlikte Rutin Etkinlikleri Var mı?

() Var () Yok

EK-2. HAMEL ANNE TUTUM ÖLÇEĞİ DEĞERLENDİRME FORMU

Aşağıdaki sorulara cevap verirken son dört hafta içinde çocuğunuza (sadece bir çocuğunuzu düşünerek) nasıl davrandığınızı dikkate alarak lütfen yanıtlayınız. Soru sizin çocuğunuza verdiğiniz eğitim tarzınıza uyuyorsa, yandaki sayılardan uygun olanı yuvarlak içine alınız.

	0	1	5	10	20	20'den fazla
1-Çocuğunuza, onu sevdiğinizi kaç kere söylediniz?						
2-Çocuğunuza, nasıl davranması gerektiğini kaç kere söylediniz?						
3-Çocuğunuz üzüldüğü zaman onu kaç kere teselli ettiniz?						
4-Kötü davranışı için cezalandırılacağını, çocuğunuza kaç kere söylediniz?						
5-Çocuğunuzu okul başarısı nedeniyle kaç defa ödüllendirdiniz?						
6-Size karşı geldiği için çocuğunuza kaç defa kızdınız?						
7- Çocuğunuza kaç kere sevgi ile gülümsediniz?						
8-Sizi sinirlendirdiğini çocuğunuza kaç kere söylediniz?						
9-Çocuğunuzun okul ödevini kaç kere kontrol ettiniz?						
10-Çocuğunuza, evde gürültülü oynamamasını kaç kere söylediniz?						
11-Sofrada çocuğunuza kurallara uygun hareket etmesini kaç defa söylediniz?						
12-Çocuğunuzu okul başarısından dolayı kaç defa övdünüz?						
13-Çocuğunuzu yaramazlığından dolayı kaç defa dövdünüz?						
14-Çocuğunuzun giyeceğini kendisinin seçmesine kaç defa izin verdiniz?						
15-Çocuğunuza okul başarısızlığından dolayı kaç defa kızdınız?						
16-Kaç defa, çocuğunuzun anlamadıklarını açıkladınız?						
17-Çocuğunuza ceza olarak televizyonu kaç defa yasakladınız?						

18-Kaç defa çocuğunuzla birlikte bir şeyler yaptınız?						
19-Çocuğunuz yaramazlığından dolayı kaç defa evde kalmakla cezalandırdınız?						
20-Çocuğunuza okulda ne yaptığını kaç defa sordunuz?						
21-Çocuğunuz evde yaptığı bir işten dolayı kaç defa ödüllendirdiniz?						
22-Çocuğunuz okulla ilgili bir şey anlattığında kaç defa kızdınız?						
23-Söylediğiniz bir şeyi yapmadığı için çocuğunuza kaç defa kızdınız?						
24-Çocuğunuza kaç defa sarıldınız, onu kaç defa öptünüz ve o sizi öptü.						

EK-3. ÇOCUKLAR İÇİN BİLGİSAYAR OYUN BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ

	1	2	3	4	5
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1-Bilgisayarda oyun oynamayı dışarıda vakit geçirmeye tercih ederim.					
2-Bilgisayarda oyun oynamak arkadaşlarımla birlikte olmaktan daha eğlencelidir.					
3-Bilgisayarda oynadığım oyunu bitirmek için yemek yemeyi geciktiririm.					
4-Arkadaşılarımın beni kabul etmesi için ben de onların oynadığı bilgisayar oyunlarını oynarım.					
5-Bilgisayar oyunu oynarken biri beni engellediğinde sinirlenirim.					
6-Bilgisayar oyunu oynama zamanının gelmesini dört gözle beklerim.					
7-Bilgisayar oyunu oynamadığım zamanlarda bilgisayarda oyun oynayacağım zamanı hayal ederim.					
8-Çoğu zaman bilgisayar oyunu oynamayı bırakmak istememe rağmen bırakamam.					
9-Bilgisayar oyunu oynamaya başladığımda bana verilen süreden daha uzun süre oyun oynarım.					
10-Bilgisayar oyunu oynadığım süre hakkında yanlış bilgi veririm.					
11-Bilgisayar oyunu oynamaya doyamam.					
12-Bilgisayar oyunu bittikten sonra oyun esnasında yapmış olduğum hataları düşünürüm.					
13-Bilgisayarda kaybettiğim bir oyunu kazanmak için tekrar oyun oynama ihtiyacı duyarım.					
14-Bilgisayarda oyun oynamak için ödevimi aksatırım.					
15-Bilgisayarda oyun oynadığım için okula geç kalırım.					
16-Bilgisayarda oyun oynamama izin vermedikleri için aileme kızarım.					
17-Bilgisayar oyunu oynadığım zaman kendimi yalnız hissetmem.					

18-Bilgisayarda oyun oynamayı diğer aktivitelere (spor yapma, tv izleme vb.) tercih ederim.					
19-Okul dışındaki vaktimin çoğunu bilgisayar oyunu oynayarak geçiririm.					
20-Gerçek hayatta bilgisayardaki oyun karakterlerimin özelliklerini gösteririm.					
21-Bilgisayar oyunu oynarken kendimi, çoğu zaman kendi kendime bir şeyler söylerken bulurum.					

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..